

Muratpaşa Belediyesi Kültür ve Sanat Yayını

antsanat

YAZ 2023 / SAYI: 7

GAZİPAŞA'DAN
PHASELİSE'YE **BETONA**
BOĞULAN MİRAS

UNESCO DÜNYA MİRASI
LİSTESİNDE ANTALYA

YAĞMACILARIN HEDEFİNDEKİ
TARİHİ KENT KELBESSOS

ASPENDOS TİYATROSU'NUN
İKİ EFSANESİ

BÜYÜK İSKENDER
ANTALYA MÜZESİ'NDE

EREN EYÜBOĞLU, ADNAN TURANİ, BEDRİ KORAMAN, AYŞE KULİN, BİKET İLHAN, NİHAT KAHRAMAN, MEHMET TÜZÜM KIZILCAN

Nâzım Hikmet ve Abidin Dino'nun anılarına saygıyla
Burhan Kum, "Yürüyüşe Dönüş", 2022, 70x55, Tüyb ve Çini Mürekkebi (Lütfen barkodu telefonunuza okutunuz)

antsanat

YAZ 2023 / SAYI: 7

Muratpaşa Belediyesi Kültür ve Sanat Yayını

Ümit Uysal
Belediye Başkanı

Genel Yayın Yönetmeni
Tuncer Çetinkaya

Yayın Danışmanı
Ferruh Tunç

antsanatergisi

Grafik Tasarım
Abdullah Yüksel

Kapak Fotoğrafı
TUTAP Arşivi

Yayıncı

RG Gazetecilik Mat. Rek. Tic. ve San. Ltd. Şti.
Altındağ Mah. Güllük Cad. H. Eren Apt. No: 83/7 Kat:3
Muratpaşa / ANTALYA Tel: 0 242 244 30 45

Baskı

Kutlu Avcı Ofset Ambalaj Ltd. Şti. Organize Sanayi Bölgesi
1. Kısım 1. Cadde No:7 Döşemealtı/ANTALYA-**TÜRKİYE**
Tel: +90 242 346 85 85 **Fax:** +90 242 335 53 92

Düzeltili

İlke Özer, Nail Güç,
Oya Duran

E-Posta

m_zamanlar@hotmail.com

Ücretsizdir. Parayla satılmaz.

Yazıların yasal sorumluluğu yazara aittir.

Baskı Tarihi: Haziran 2023

Değerli komşularım,
sevgili sanatseverler;

Bildiğiniz gibi bu yıl yaz geç geldi. Yağmura çok ihtiyacımız vardı; ama vaktinde gelmeyen dengesiz yağışlar, pek çok bölgemizi su baskınlarıyla karşı karşıya bıraktı. Deprem bizi çok üzmüştü, üzerine bir de sel felaketi yaşadık. Araya neyi tercih ettiğimizin çok da farkında olamadığımız kör döğüşü ve sağırlar tartışması şeklinde geçen seçimler girdi. Yetkililer, ülke olarak borçlarımızı ödeyebileceğimizi belirtiyor, “Ne güzel, yaşadık” diyor, seviniyoruz.

Kısacası zamanların şaştığı, mevsimlerin birbirine karıştığı ve duyguların başkalaştığı günlerden geçiyoruz.

Günümüzde hızla artan nüfustan, kentlerde yoğunlaşan enerji tüketimine ve ulaşım tercihlerine kadar pek çok etken, küresel ısınmanın nedenleri arasında sayılıyor.

21. yüzyılda insanlığın karşı karşıya kaldığı en büyük sorunların başında yer alan bu konunun; tatlı su kaynaklarının azalması, gıda üretimi koşullarında değişim, seller, fırtınalar ve kuraklık gibi sonuçlar doğuracağı yıllar öncesinden belliydi. Gerekli önlemler alınmazsa yaşam alanlarının hızlı değişimine ayak uyduramayan birçok bitki ve hayvan türünün neslinin yok olacağı, sıtma ve yetersiz beslenme gibi nedenlerden milyonlarca kişinin daha büyük felaketlerle karşılaşacağı ortada.

Madalyonun diğer tarafında, Doğal Hayatı Koruma Vakfı

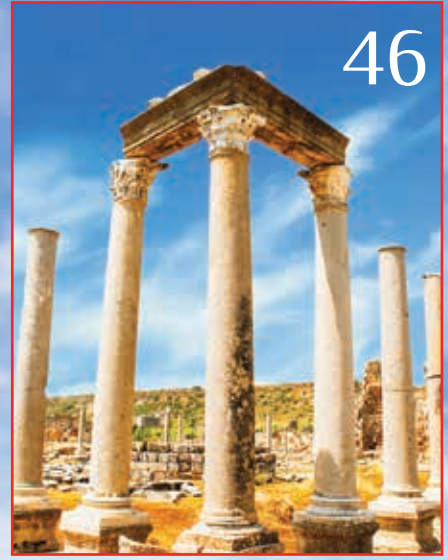
yetkililerinin şehrimizde gerçekleştirilen bir iklim değişikliği toplantısı sonrasında işaret ettikleri hususlar bulunmakta.

Buna göre değişken hava dalgaları, dengesiz yağışlar, biyolojik çeşitlilik kaybı ve orman yangınlarındaki artış nedeniyle turizm, gelecekte yüksek enlemlere ve kuzeydeki bölgelere kayacak, Akdeniz Havzası turizmdeki popülerliğini kaybedecek.

Bütün bu karamsar tablo bir yana, Antalyamız, gözlerini süzen bir gelin, bir anne edasıyla; Torosların tüm heybeti ve coşkusuyla yine yanibaşımızda duruyor... Sakinliği ve rengarenk duruşuyla... Hayat değişiyor, bazen olup bitenler karşısında insanların kafası karışıyor; ama Antalyamız hep bir başka...

Yazıyı, bir ova haline gelen Manay Gölü'nün çöle dönüşmemesini, gözlerini süzen Antalyamızın gelinliğinden susuz tuz kristalleri üretmemeyi dileyerek ve işaret ettiğimiz konularda bilinçlenmeyi umut ederek noktalayalım.

Ümit Uysal
Muratpaşa Belediye Başkanı

A	Nâzım ve Dino / Kum	37	İnsanlığımı Yitirirken / Güç
1	Sunuş / Uysal	38	Ayaklarım Nerede? / Tunali
4	Editör'den / Çetinkaya	40	Toplumsal Gelişim Süreçleri / Akar
6	Çay, Çay, Çay... Limonlu! / Güngör	42	Neruda'dan / Demir
8	Adnan Turani'den Kalanlar & İzler / Karaoğlu	43	Esintilerle Yaz Haykuları / Kerse
10	Söyleşi: Sarı / Sönmez	45	Dünya Mirası Listesi / Karaduman
11	Yaşayan Moda / Gözneli	50	Yabancıımızdaki Tarih Antalya / Demiralp
12	Bedri Koraman ve Demirel / Demirci	52	Hadrianus'un Yolu / Derya
14	Renklerle Senfoni / Özkal	53	Büyük İskender Antaya Müzesi'nde! /Onur
16	Söyleşi: Başbuğ / Şekerci	56	Aspendos Tiyatrosu ve İki Efsane / Çimrin
18	Beton, Hayvan, Deniz / Tizgöl	61	Sultan Navruz / Erginbay
20	Retrospektif: Kızılcan / Bahar	62	Antalya'nın Kadim Şairleri / Koç
22	Söyleşi: Korkmaz / İrtten	64	Phaselis Antik Kenti / Adalı
23	Geçiyorum / Adnan	67	Betona Boğulan Miras / Yavuz
25	Karain'den Cumhuriyet'e / Dağhan	72	Kelbessos / Deniz
26	Malul Satırlar / Tunç	75	Karikatür / Saatçi
28	Şiirli Kartpostallar / Duygulu	76	Güvercin / Tunç
29	Tatsız Cin TuTip / Yıldız	78	Söyleşi / İlhan
32	Tuğrul Keskin'in Ürperti'si / Uğurlu	81	Yegâne İstek / Yiğit
34	Ağrıdaki Efsanesi / Ekiz	82	Antalya'nın Filmleri / Sekmeç
35	Vincent'in Yıldızlı Gecesi / Korkmaz	84	Bisiklet / Mızraklı
36	Söyleşi: Kulin / Karaaslan	B	Karikatür / Önür

Sanat Nedir, Kimdir Sanatçı?

Yığınlar, gün batımından hemen önce doldurmaya başlıyor meydanı.

Her yaştan ve kesimden insan var topluluğun arasında. Çocuklar, balon dağıtan adamların olduğu yöne doğru koşuşturuyorlar; anne ve babaları ücretsiz dağıtılan yemeğin derdine düşmüşler.

Sahne de hummalı bir koşuşturmaca var. Gençliğin yeni sevgilisi, eşinden henüz ayrılan “kutsal aile”nin temsilcisi şarkıcı için son provalar yapıyor.

Mahalle kahvesindeki müşteriler, belediye otobüslerinin gelmesini bekliyor. Bir ihtiyar, son seferde havalandırması arızalı bir araç yollandığından şikâyet ediyor. Radyo açık; ama kalabalığın uğultusundan Propaganda Bakanı'nın konuşması güçlüğüle duyuluyor. Bir varoluş savaşından söz ediyor yine esmer ve sıksa adam. Bu yolun sonunda ölüm de olsa, ideallerinden vazgeçmeyeceklerini söylüyor; bu kavganın tüm dünyaya karşı olduğundan dem vuruyor. Bu sırada, iki çocuğunu zor zapt eden genç bir kadın, bir yandan tabureleri toplayıp diğer yandan son çayları dağıtan gence, yürüyüşe katılan çocuklara da para dağıtılıp dağıtılmayacağını soruyor.

Hava henüz kararmışken, ara sokaklardan marş sesleri gelmeye başlıyor; köseyi henüz dönen, çoğunluğu 15-16 yaşlarındaki, meşaleli gençlerden oluşan topluluğun kakofoniye dönüşen ezgileri, onları meraklı gözlerle izleyen kalabalıkla gariip bir uyum oluşturuyor. Tepeden tırnağa kahverengi giysiler kuşanmış çocuklardan birinin başını okşuyor bir ihtiyar. Ülkenin geleceğinin emin ellerde olduğuna dair bir nutuk atıyor kalabalığa; dinleyicileri bir sokak köpeği, bir dilenci ve iki çocuk da olsa...

İki Heykeltıraş... İki Öykü...

Bu sırada, dışarıda bekleyen koruma ordusu ve gazeteci yığınına aldirmaksızın, genişçe bir odada son provasını yapıyor Başkan. Devasa aynanın karşısında bıyıklarını düzeltiyor önce; dar omuzlarını geriye doğru atıyor ve muhtemelen boyunun neden bu kadar kısa olduğuna hayıflanıyor. Bugünkü konuşmasında “yozlaşmış” ve “çöplük” olduğunu iddia ettiği sanatçılar ve yakın bir gelecekte, törenler eşliğinde yok edilecek eserleri var. O sözde sanatçılar! Koca imparatorluğun şanlı kültür mazisini ayaklar altına alan; yürekli kalabalıkları ruhsuz birer hayaletle dönüştüren ve “ulusça birlik ve beraberliğe en çok ihtiyaç duyulan bir dönemde”, ülkenin geleceğini güvence altına alan

Tuncer
ÇETİNKAYA

savaşa karşı çıkan ruhsuzlar sürüsü! Bu sırada yaşlı bir heykeltıraş, hemen her köşesini örümcek ağlarının sardığı izbe atölyesinde, dalgın bakışlarla sokak lambasının aydınlattığı caddeyi inceliyor. Yorgun gözlerinde, bütün bu olup bitenden uzaklaşma arzusu var sanki.

Yanı başında duran ahşaptan yontulmuş figürü alıyor avuçlarına; kendisi yaşlarında bir adam, kaçmak ile kalmak arasına sıkışmış gibi duruyor. Sağ eliyle yüzünü kapatmış, adeta bütün bu olanların nedenini sorguluyor. Sigarasından son bir nefes daha çeken heykeltıraş, titrek nefesiyle gaz lambasına son bir kez üflüyor ve karışıyor gecenin karanlığına.

Aynı dakikalarda bambaşka bir mekânda, şampanyasından bir yudum daha alan bir başka heykeltıraş, genç kadınların hayran bakışları altında, kalabalığa son eserini takdim ediyor. Geniş omuzlu, atletik iki figür, ulusun gençliğini ve “erkekliğini” simgeleyen heybetli bakışlarıyla selamlıyor davetlileri. Propaganda Bakanı, alkış-kıyamet arasında övgüler düzüyor sanatçıya, ülkenin geleceğinin emin ellerde olduğuna dair bir nutuk atıyor; dinleyicileri arasında büyük sanayiciler, iş adamları, siyasetçiler ve alımlı eşleri var...

10 yıl kadar sonra, bu yağma sofrasının sonu geliyor. Propaganda Bakanı Joseph Goebbels, Berlin'in Ruslar tarafından kuşatıldığı anda dahi, 12-15 yaşlarındaki as-

kerlere ölüm emri vererek; karısı ve altı çocuğunu da zehirleyerek hayatına son veriyor. Kendisi gibi intihar eden önderi Adolf Hitler, Almanya'yı harabeye çeviren savaşın ardından yakılarak öldürülmesi emrini veriyor. Güç memelerini emen ruhsuz yığınlar, Naziler tarafından yakılan onlarca dışavurumcu tabloda da resmedildiği gibi sessizliğe gömülüyor; şarlatanlar komedisi sona erdiğinde, geride yalnızca vicdan azabı ve pişmanlıklar kalıyor.

Josef Thorak, faşist ideolojinin emrine sunduğu heykelleriyle bir dönemde popüler olsa da bu propagandanın bedelini sonradan ağır ödüyor. Mahkemelerde suç-

suzluğunu ispat etmeye çalıştıktan sonra, ruhunu şeytana satan bir Mephisto olarak 1952 yılında, gözlerden irakta, sessiz sedasız ölüyor.

Ernst Barlach, bütün bu barbarlığın ortasında kalakalan onurlu heykeltıraş; Hitler'i pusuya yatmış, Alman toplumunun yok edicisi olarak nitelendirmenin bedelini, imha edilen eserleriyle ödüyor. Evinden atılıyor, korkunç bir yoksulluğa terk ediliyor. 1938'de öldüğünde, doğduğu kentte gömülmesine dahi izin verilmiyor. Ama yaşıyor!

Propagandanın Altın Çağı

III. Reich iktidarını anımsamaya devam edelim. Mussolini'nin "Ben devlet adamı değil, inanç ve duyguların şairiyim" sözlerini şiar eden Hitler'in, 10 yıl kadar önce kaleme aldığı "Mein Kampf / Kavgam"la işaret fişeğini ateşlediği o günlerle: "Zafer, sadece liderin emir ve talimatlarıyla gerçekleşmez! Kitleler, ancak isterinin eşlik ettiği 'kendini adayış'la harekete geçirilebilir!"

Mutlak itaat ve otoriteye sarsılmaz güveni sağlamanın yolunun bilinçli bir propagandadan geçtiğini bilen "Führer", ülke yönetiminin tek söz sahibi olmuştu. Alman toplumunu derinden sarsan ve özgüvenini tümünden yitirmesine yol açan 1. Paylaşım Savaşı'na eklenen hayal kırıklıklarıyla dolu Weimar Dönemi, felaketin çok yakında olduğunu fısıldamaktaydı. Sokaktaki adam kamplara bölünmüş, gündelik politik hırsların bir parçası olmaktan öte işlevi kalmadığını kabullenmiş, değersizleştirilmiş, işsiz, yoksul ve sessizdi artık. En çok da bu yüzden, iade-i itibar arzularının hayal olduğuna kanaat getirdiği bir anda işittiği sesin anlamı çok büyük olmuştu: "Yeniden doğuş (palingenetic), bugünü yıkmakla ve saf ırktan oluşan ulusu yeniden yaratmakla mümkün olabilir."

İnsanlık tarihinin en başarılı propaganda dönemlerinden biri için düğmeye basılmıştı artık! Sıradan Alman vatandaşının belleğinde sıcaklığını koruyan geleneksel azınlık karşıtlığını, bu kesimlerin ekonomik alandaki kazanımlarına duyulan öfke ile birleştiren Nazi yöneticileri, diğer yandan da yükselen Bolşevikliğin yok edecek biricik güç olduğu imajını yerleştiriyordu.

"Yaşasın, Tereyağının Hepsini Bitmiş!"

Rejimin kurumsallaşmasında büyük etkisi olduğu bilinen kitle gösterileri, Hitler'in "ben, sen, biz" söylemi eşliğinde dalga dalga yayılıyor; "Küllerinden doğan ve yeniden tek vücut haline gelen yeni ulus" söylemi bu törenlerin ana temini oluşturuyordu. Kadımlar, annelik çemberine hapsedilmesine karşın "kutsallık" motifine

yapılan büyük vurgudan olsa gerek, önemli bir karşı koyuş ortaya koymuyor, işsizler yükselen sanayinin etkisiyle, adeta asırlar sonra gün ışığına gülümsüyor, gençler ve çocuklar ise "Tek devlet... Tek millet... Tek lider" sloganıyla küçük yaşlarda tanışıyorlardı. Çaresiz bireye yalnız olmadığı ve devasa yığınların ayrılmaz bir parçasına dönüştüğü hissiyatını sunmak, anıtsal törenlerin yegâne gayesi haline dönüşmüştü: "Tanrı, bize en kötü zamanımızda bir kurtarıcı gönderdi: Hitler!" İdeolojiyi yaymak ve halkı kuşatmak adına yapılan bütün bu eylemliliklerin ardında derin bir teatrallik bulunuyordu: Bizzat Hitler tarafından tasarlandığı iddia edilen gamalı haçın gölgesinde, "Bir şeyi ne kadar çok tekrarlıyorsanız, ona o kadar çok insan inanır" deyişle ünlü, tüm zamanların en başarılı propagandacılarından Joseph Goebbels tarafından gerçekleştirilen bayrak asma veya kitap yakma eylemleri, Yahudilere ait mağazaların törensel bir edayla yağmalanması, açıktan fişlemeler, damgalamalar, sıradan insanı dahi büyüleyerek içine alan bir askeri disiplin... Gençliğinde amatör bir oyuncudan aldığı dersleri başarıyla uygulayarak hitabetini ilginç el-kol hareketleri, jest ve mimiklerle süsleyen Hitler'in etkileyici silueti ("Kalabalıkları bir kadın gibi kontrol edebiliyorum!") bu trajikomik manzarayı tamamlıyordu.

İşte o günlerde, ortaya John Heartfield adındaki bir sanatçının kolajı, kentin yoksul bir mahallesinde bulunan izbe odadan Berlin sokaklarına ve sonra da bütün dünyaya yayıldı. Bu montaj, herkesin "Ak" dediği bir döneme "Kara!" diyebilen devrimci bir sanatçıya aitti. Küçük bir şarlatanın övgülere boğduğu "Kutsal Alman Ailesi" (!), bir masada oturmuş, liderlerinin adeta tapındığı sanayileşme hamlesine ironik bir methiye düzerek sofradaki demirleri yiyordu. Aynı Heartfield, sonraki günlerde Hitler'i maymuna ve sırtlana dönüştürecek, bütün bu olup biteni sınıfsal ve ekonomik bir düzlemde okuyarak dalgaya alacaktı.

Dedik ya, Führer'e methiyeler düzen yığınlar yok artık; John Heartfield ise bugün hala yaşıyor! Klaus Mann'ın "Mephisto"su Hendrik Höfgen, tarihin sararmış sayfalarında bir kara lekeden ibaret. Nazilerin / McCarthy'nin ve işbirlikçilerinin yok etmeye çalıştığı Chaplin'ler, Brecht'ler, Hellman'lar, Nâzım'lar ve onların izinden yürüyen gerçek sanatçılar ise hiç ölmüyorlar! AntSanat sakinleri olarak, onurlu aydınlar tarafından gelecek yollanan işaret fişeğinin izini sürüyor; dünyayı her şeye rağmen sanatın ve gerçek sanatçıların kurtaracağına inanıyoruz.

Çay, Çay, Çay... Limonlu!

Eren Eyüboğlu, yıllar önce kırgın ayrıldığı Antalya'ya 46 eseriyle döndü. Cevap niteliğindeki ve retrospektif tadındaki bu dönüş için istikamet AKS / Antalya Kültür Sanat.

Jülide
KARAHAN
GÜNGÖR

Eren Eyüboğlu yıllar önce Antalya'ya gelmiş, kenti çok sevmiş ve hatta unutamamış. Ama işte bir şekilde kötü ayrılmış buradan. Düpedüz kırgın. Bir hatırlayalım: 1950'lerin ortaları. Ankara'daki Meclis binası bitmiş, kocaman olmuş, ama duvarları boş. Demişler ki... Türkiye'den 100 kadar ressamı ülkenin farklı yerlerine gönderelim, herkes 3-4 resim getirirse bu iş tamam. Bir de sergi yaparız. Gerçekten büyük bir sergi de planlanmış, ama sonu hüsrana. Zaten o hayal kırıklığından sonra sanatçılar, "gölge etmesinler yeter" kafasıyla devam etmişler yola.

Eyüboğlu, işte o program kapsamında -ismi Vilayet Tabloları- Antalya'ya gelmiş. Şehri; Kaleiçi'yle, köyleriyle, antik kentleriyle bir güzel gezmiş ve çok sevmiş. Zaten kısa bile kalırsa eli kolu tablolar ve eskizlerle dolu dönmüş geriye. Kafasında kim bilir daha nelerle... Tabii o sırada işin resmî tarafındaki isimlerden Burhanettin Onat'la da tanışmış. O ilk tanışmada daha, "Ne tür resim yapıyorsunuz; modern mi klasik mi?" diye sormuş Onat. Eren Hanım "Modern efendim" deyince Burhanettin Bey almış sazı eline: "Yooo olmadı. Ben modern resimle güzel Antalya'mın çirkinleştirilmesine müsaade edemem." Bunun üzerine lafını hiç esirgemeyen Eren Hanım vermiş ce-

vabını: "Beyefendi siz resimle ne kadar meşgulsünüz? Ben gece ve gündüz resimle meşgulüm. Resimle yatıp resimle kalkıyorum. Bu defa müsaade edin de ben işimi sizden daha iyi bileyim."

Bir Cevap Daha

O sevimsiz hatıraların üzerinden şimdi yıllar geçti ve Eren Eyüboğlu modern Antalya resimlerinin de olduğu bir sergiyle burada. Ömer Faruk Şerifoğlu'nun küratörlüğünü yaptığı serginin adı "Paris'ten Antalya'ya Renk ve Çizginin Peşinde – Eren Eyüboğlu". Antalya Kültür

Sanat'ta 11 Haziran'a dek -umarım süresi uzar- görülebilecek sergide 46 eser yer alıyor.

Sergi, Eyüboğlu'nun 30'lu ve 50'li yıllarda yaptığı üç oto portreyle açılıyor. Kendisinden başlayarak Anadolu gelinlerinin, kadınlarının, anne, genç kız ve ninelelerinin kaydını tutan Eren Hanım; geleneksel yaşamı renk ve çizgiyle önümüze seriyor. Bunu yaparken de o insanların duygusunu, yorgunluğunu, umudunu, beklentisini, hatta söylemek istediklerini çerçevelerin içine koyuyor. Sıra sıra portreler... İnciden güzel. Hatta biri Antalya Yörüklerinin başlığıyla poz veren Ülkü'nünkü. Resmin tarihine bakılırsa (1984) Eren Hanım, Antalya'dan hafızasında kalanları 30 sene sonra bile kullanıyor. Ülkü, evde çalışan

bir kızcağız. Eren Hanım bir gün oturtuyor onu karşısına, başına da yıllar önce Antalya'dan taşıdığı Yörük başlığını koyuyor. Başlık tabii süslerle, metal paralarla kaplı. Öyle ağır ki... Zor sabrediyor Ülkü. İy ki de çünkü değişiyor.

Öp Elimi Bakalım

Böyle anlatıyorum ama sergi salonunda sırayla gitmek zor aslında. Çünkü tam karşıda 1970 tarihli kocaman bir "Ninemiz" var. O ninenin bakışları salona giren herkesin üzerinde. Sanki bir şeyler söylüyor, anlatıyor, bekliyor, hatta düpedüz elini öpmemizi istiyor. İşte zor olan bu: Duyguları iliklerimize kadar işleyen ve gözümüzün içine içine bakıp bizimle konuşan o birkaç portreyi bırakıp devam etmek...

Hislerini çok yüksek perdeden yaşayan ve onlarla derdi olan Eren Hanım, portrelerinde duyguların yaşamasını hatta öne çıkmasını teşvik ediyor. Sergi küratörü Ömer Faruk Şerifoğlu'nun deyişiyle 1970'den itibaren o güne dek edindiği deneyimleri kullanarak sıra dışı büyüklükte portreler yapıyor. Ve onların duygularını izleyiciye geçiriyor. Yani resimdeki kişi ne düşünüyor, ne söylemek istiyor, o bizde artık. Yine küratöre göre fırçası oturmuş bu portrelerin Türk resim tarihinde örneği yok.

Şimdi... Eğer bir şekilde başarabilir ve karşı duvara ulaşırsanız... Ver elini Anadolu soyutlamaları, peyzajlar, natürmortlar. Anadolu'nun pek çok yerinde bizzat bulunan Eren Hanım; İstanbul, Bursa, Edirne ve hatta Antalya esintilerini kendi çizgi ve rengiyle çerçevesiyor. Natürmortlar arasındaysa meyvelerden ve çiçeklerden çok balıklar öne çıkıyor. Çeşit, çeşit; sakın yemeyin! Sergi, bir Cumhuriyet Bayramı kutlaması ve bir Atatürk portresiyle sona eriyor ama... Karşılama duvarının çevresini atlamamak gerekiyor. Hem Antalya resimleri orada hem de Eren Hanım'ın hayatından kesitler içeren fotoğraflar... Fotoğraflar siyah beyaz olsa da karşımızdaki kocaman rengarenk bir hayat...

Konuşmaya, Anlatmaya Devam...

1907'de Romanya'nın Yaş kentinde başlayan ve oradan önce Paris, sonra İstanbul'a uzanan bu hayatta Ernestina hep ressam. Doğuştan. Ülkesindeki sanat eğitiminin ardından dönemin sanat merkezi Paris'e gitmesi tesadüf değil. Tesadüf olan; onun Anadolu insanını, bizim de onu tanımamıza vesile olan şey, Bedri Rahmi ile tanışması.

Yine küratörün deyişiyle birbirlerinin resim tutkusu ve resme bakışına aşık ikili 1936'da evlenince... Ernestina Türkiyeli oluyor ve yeni ülkesini çok seviyor; dolaşıyor, tanıyor, anlıyor, resmediyor. Hiç durmuyor. Ardında binlerce resim, desen, mozaik ve seramik bırakarak 1988'de

gökyüzüne çıktıktan sonra bile. İşte bu sergiyle yine karşımızda ve konuşuyor, anlatıyor, hissettiriyor bize. Bir sürü teknik, malzeme ve alan deneyen Eren Hanım'ın en sonunda tek bir derdi var aslında. O da resmini nasıl daha iyi yapabileceği. Çok şükür kendince en iyisini yaptığı eserleri var dünyada. Hatta 'torunaki'si Rahmi Bey, birinin mükemmelleşmesine şahitlik bile etmiş. Şöyle: Bir gün yine şöalesinin başında. Eren Hanım artık 70'li yaşlarında... Resmini yapıyor ama bir sıkıntı var, bir çıkmaz sokak. Yolu bir türlü açamıyor. Bir ışık, Karadenizli ormancı Rıza Efendi bahçede çalışıyor o sırada. Çağırıyor onu ve soruyor: "Rıza Efendi bak bakalım şu resme, ne dersin?" Rıza Efendi ne dersin? Ama Eren Hanım onun dediğini anlıyor ve yağlıboya resmi tamamen siliyor. Yeni baştan! Bir dahaki haftaya eklemeler, çıkarmalar derken yine balkon ve: "Rıza Efendiii..." Bu defa Rıza Efendi'nin bakışında ne yakaladıysa "hah tamam, oldu." Artık çayını rahatça içebilir.

Antalya Kültür Sanat'taki sergide de şöalesinin başında Eren Hanım ve sesleniyor aşağıya: "Çay, çay, çay... Limonlu." İnanmazsanız gidip bakın!

Adnan Turani'den Kalanlar / İzler

Bir büyük ustanın, yaratıcı zamanlarının izleri bu resimler. Hayatını çoğaltan, ona eşlik eden duygularından geride kalanlar. Varsıl çağrışımlarla yüklüdür, has sanatçılardan kalan derin izler. Onların en gizemli dünyalarının kapılarını açar. Dünden kalanlar, izler; tanığıdır geçmiş zamanların; geçicilik, şimdi ve kalıcılık üzerine düşündürür...

Daha ilkençliğinden başlayarak, hayatını salt sanatla dengelemiş, sanatla özgülleştirmiş; gönlünü, ömrünü sanata adanmış, sanatla doldurmuş, yaşamsal bir tutkuyla sanatını sürdürmüş bir büyük ustayı Adnan Turani. Ruhunun en geniş alanıydı sanat. Hayata ve düşlerine dair izleri, kendi yaratı diliyle tercüme ederek aktarırdı resmine. Geleneksel görme biçimlerinden ayrımlı, yeni bir bakışla; nesnelerin bilindik temsilini reddederek, bilinçaltını görünür kılarak; boyayı, çizgileri kendi resim grameriyle, özgürce, içinden geldiği gibi renklerin büyüyle şekillendirerek, öznel bir duyguyla oluşturmuştu biçimini. Ressamlığının yanı sıra iyi bir eğitimciydi ve hocaların hocasıydı. Sanat yazarı olarak da “Modern Resim Sanatının Gerçek Çehresi”, “Sanat Terimleri Sözlüğü”, “Resim Üzerine”, “Dünya Sanat Tarihi”, “Çağdaş Sanat Felsefesi”, “Batı Anlayışına Dönük Türk Resim Sanatı” ve “Başlangıçtan Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi” kitaplarıyla sanatımıza eşsiz katkılar sunmuştu. Yedi yıl önce, 91 yaşında yitirdiğimiz büyük ustayı, hocamı anmak için Muratpaşa Belediyesi Türkan Şoray Kültür Merkezi’nde, ustanın 1943 – 2016 yılları arasında ürettiği yağlı boya, desen ve baskılarının yer aldığı, retrospektif seçki çağrışımlı özel bir sergi, “Kalanlar/ İzler” adıyla, küratörlüğümde, 9 Mayıs Salı günü açıldı. Ve sevgili hocamın bir sanatçı olarak duruşunu yeniden anımsatmak amacıyla otuz yıl önceki söyleşimizi paylaşmak istedim. Belleğimde hâlâ atölyesindeki bitimsiz sohbetlerimizin çoğu.

“Ben gördüğümü değil de düşündüğümü resmediyorum. Çünkü görülen şeyler doğasal biçim çerçevesi içinde kalır. Oysa resimsel biçim, doğasal biçimin tükendiği yerde başlar” anlayışıyla resmi değerlendiren Adnan Tu-

İbrahim
KARAOĞLU

rani’yle resmin uzak sınırlarına doğru bir yolculuk yaptık ve onun resim evreni üzerine söyleştik.

Sayın Turani, resimde devrim noktası olarak neyi başlangıç alıyorsunuz?

Ben doğasal biçimlere paralel, geometrik biçimleri kullanıyorum. Bu biçimlere doğada olmayan renkleri bağliyorum. Saf renklerle kuruyorum resmimi. Saf renk kullanıldığında biçimin doğayla ilişkisi tamamen kopuyor.

Doğasal unsurlar, resimsel unsurlar haline geliyor. Sizin doğadan resminize aldığımız biçimler geometrik biçimlere dönüştürüyor. Böyle olunca da çok değişik geometrik yüzeyler oluşuyor resminizde. Bu geometrik biçimler bir resim için yeterli midir?

Elbette resimsel heyecan için yeterli değil. Çünkü resimde geometri bir altyapı olanağıdır. Müzikteki dondurulmuş notalara benzer yani. Bunları vurgulayıcı şekilde kullanmazsanız, işin çekiciliği kalkar. Ben geometrik düzeyleri fark edilmeyecek derecede, fark edilmeyecek duruma getiriyorum ve heyecan verici unsurlar olarak, resme el yazısı dinamizmini veriyorum. El yazısı dinamizmi heyecan unsuru olmakta önem kazanıyor.

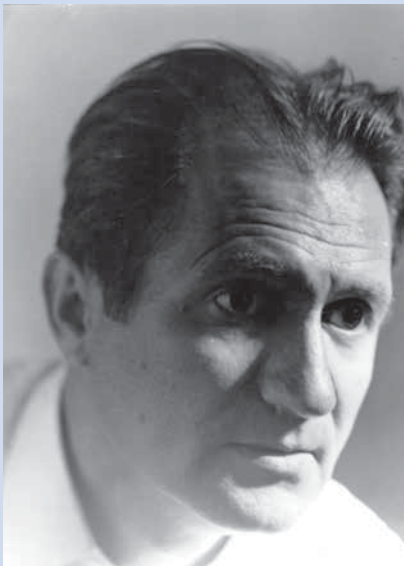
Resimsel kültürü olmayanlara doğasal ayrıntı, anıtsal kaligrafiye ters düşer. Benim yaptığım iş soyut düşünsel biçimlerin gramerini kurmak.

Yüzeylerin heyecan vericiliği hiç mi yok sizce?

Bu resimde en büyük olaydır. Resmi bilmeyenler bunun dışında kalırlar ve büyük yüzeyin heyecan verici anıtsallığını görmemiş olurlar. Yüzey boyamak başka şeydir, yüzeye anlam vermek başka şeydir. Yüzeyi yaşamak, yüzeye anlam vermek için bir başlangıçtır.

Kaligrafileri oluştururken nasıl kullanıyorsunuz renkleri?

Ben resmi birçok açıdan görmeye alışmışım. Yüzeyler ve kaligrafiler senteziyle birlikte, renk pürlüğünün, saflığının doruğuna, sonuna kadar gitme gereğini duyuyorum. Ben resme başladığımdan bu yana renkçi bir anlayış benimsedim. Rengi biçimlerinize yalınlık kazandırmak için kullanıyorsanız o zaman bu alanda çok deneye sahip olmanız gerekiyor. Boyayı, renkleri kullanmak, tanımak, biçimlenmiş bir renk heyecanını

yaşamak; müzikle dolu bir orkestra şefinin coşkusunu duymak gibi bir olaydır. İnsanın içi içine sığmaz. Dikkat ederseniz burada evrensel boyutta bir değerlendirme sözkonusudur. Ben doğasal biçimlerin geometrik yüzeyler haline getirilmiş biçimleriyle resme başlıyorum. Genellikle renkli geometrik yüzeyleri yan yana getiriyorum. Ayrıca yalın renkli geometrik yüzeylerin bütünlükleri sizi tedirgin eder deneyimsiz olursanız. Siz o renkli yüzeylerle, ara bağlantılarıyla ilginç oyunlara girebilirsiniz. Bu durumda birbirine karışmamış yalın biçimler, kendileri gözükmeyip, büyük biçimleri gösteren başka biçimler resminizi bir açmazlar çözümlemesine doğru götürür. Dolayısıyla resmin olağanüstü arındırmalar, yalınlıklar, dengeler, motif oluşturma, duyulmuş tadlar yoluna gidebilir ve insan kendi iç dünyasının kendi bulduğu yollarında kendi resimsel dünyasını kurar. Sanırım bu insanın kendini biçimlendirmesidir.

O halde batıdaki akımların peşine takılıp kendini unutanları nasıl değerlendiriyorsunuz?

İlk etkilenmede batı müzelerinin, kültürünün çekiciliğine itiraz etmek mümkün değildir. Batı büyük deneyler yaratmıştır. Ancak batılı deneyleri taklit etmek, bir kez daha burada da tekrar etmek yanlışır. Zaten size heyecan veren bir biçimler dünyasını gönlünüzde yaratmıyorsanız, o zaman uydu olursunuz, ben başkalarını değil, kendimi tanımaya çalışıyorum. Ama o dönemi de yaşamadım değil, yaşadım, onu da söylemek lazım.

Resim serüveninizde yaşadığımız zorluklar oldu mu?

Bizi en çok uğraştıran sorun, batının da yüzyıllar boyu bağımlılıktan kurtulamadığı optik görüntü natüralizmasından sıyrılma çabası olmuştur. Resmin heyecan verici dünyasına, heyecan verici kaligrafisine, anıtsal formlarına, optik görüntü natüralizması engel olmuş, engel olmakla kalmamış, büyük zaman kaybı nedeniyle bize çok pahalıya mal olmuştur.”

Tuval ve kâğıt yüzeyine damlattığı ya da sürdüğü boyalara, oluşturduğu lekelerle; öznel dürtüleriyle şekillendirmiş kimi resimlerini. Görünüşü iz, özü devinim olan lekelerin diliyle; izleyicisine öznel okuma biçimleri sunuyor. Kimi resimlerinde, desenlerinde minimal bir yalınlık varken, kimi resimleri de günlük yaşamın kaotikliği kadar karmaşık. Çünkü yaratma cesaretinin özgür dışavurumunu içinden geldiği gibi yansıtmış yapıtlarında. Onlarla tanımlamış duygularını. Hayatla arasındaki sınırı, fırçasının ucuyla tuvale dokunduğunda bıraktığı izlerle bozmuş; her resmiyle yeniden oluşturmuş, yeniden değiştirmiş hududunu.

Bir büyük ustanın, uzun, varyantlı sanatsal yolculuğundan “Kalanlar/İzler” bu sergi: Kimi unutulmuş şeyleri gün ışığına çıkarıyor ve tanıdık şeyleri de yeni bir bakış açısıyla görmeye çağırıyor. Keşfedilecek çok şey var: Öncü bir sanatçının, imgeleminin, yaratı evreninin en başından en sonuna kadar olan zamanlarından kalan seçkin, özel yapıtlarında...

Çakılların Yolculuğu

Manavgat'ın tarihi sarı köprüsünün altındaki kitap kafede Süleyman Sarı'yla bir yandan sögütlerin salınarak suya batıp çıkışını seyrediyor, diğer yandan da sanatçının 16 Haziran 2023'te ANSAN'da açtığı sergisi ve sanatı üzerine konuşuyoruz...

Nadire
SÖNMEZ

Heykel, Rölyef, Mozaik sanatçısıyız. Okurlarımıza kendinizi nasıl tanıtırız?

1960 yılında dünyanın en güzel kenti Antalya'nın tarih kokan, ortasından zümrüt rengi bir ırmağın aktığı doğa cenneti ilçesi Manavgat'ta doğdum. İlkokulu Manavgat Çağlayan İlkokulu'nda bitirdim. İlkokuldan sonra bazı ailevi sorunlarından dolayı eğitimime devam edemedim. O yaşta yaşamıma yön vermem, sevdiğim, mutlu olacağım bir iş seçmem gerek diye düşünüyordum.

İnsanın anayurdu çocukluğudur derler. Yaşadığınız yerin tarihi ve doğal dokusu sizde nasıl bir iz bıraktı?

Evimiz Manavgat Irmağının dibinde idi. Çocukluğum arkadaşlarımla ırmakta yüzmekle, ağaçlardan suya balıklama atlamakla geçti. Çocuk yaşımda ayda en az iki kez bölgeyi gezer; tiyatrunun, Apollon Tapınağı'nın, sütunların, sütun başlıklarının, taş oymaların arasında kendimi kaybederdim.

Okulda da Güzel Sanatlara, resme, heykele çok meraklıydım. Karakalem resim yapıyordum. Side'de gördüğüm heykelleri, taş oymalardaki motifleri, mermer bloklardaki iç içe geçmiş çiçekleri, yaprakları birebir karakalem olarak çiziyordum. Sanat yaşamımda Antalya olmamın çok büyük payı vardır. Yurt dışında da çok bulundum, oralarda da yaşadım; ama Antalya beni hep kendine çekti diyebilirim.

Fransız romancı, sanat tarihçisi ve devlet adamı Andre Malraux (1901-1976), "Her sanat, insanın kaderine karşı bir isyandır" der. Taşlarla yolculuk sizi nerelere getirdi?

1972 yılında ilkokulu bitirir bitirmez hemen bir oyma taş ustasının yanında çırak olarak işe başladım. Çalışma hayatımda tek ilkem vardı: Taşları doğru koy, hatasız çalış, yaptığın işi eşsiz yap, ne yaparsan yap dürüst ol. Öğrenmeye çok meraklıydım. Taşlarla uğraşmak çok zordu, ama köşe taşlarında oyma motifler ortaya çıkmaya başladıkça adeta bir tablo yapıyorum hissine kapılırdım. Her işte olduğu gibi taş sanatına sevgini katmazsan asla başaramazsın. 1972 yılından bu tarafa elime aldığım her taşı sevgimle yoğurdum. Taşı hissettim, öğrenmeye hep açık oldum. Hala da öğrenmeye

devam ediyorum.

Antik dönemden beri örneklerini gördüğümüz taş heykel, rölyef, mozaik sanatı, Türklerde özellikle Anadolu Selçuklusu'nda, Osmanlı'da zirve yapmıştır diyebiliriz, öyle değil mi? Siz daha sonra bu çalışmalarınızı mimari açıdan, dekorasyon öğeleri olarak nerelerde kullandınız?

Oyma taşları ev dekorasyonunda kullanmaya başladım. Yıllarca sanatsever insanların oturma odalarına, villalara, otellere kendi tasarımı şömineler kurdum. Şömine ayaklarına tarihi eserleri aktararak rölyefler, heykeller oydum. Artık öğrendiklerimi uygulama vakti gelmişti. Ciddi projeler alıp sanatsal taş işleri yaparken bir yandan da rölyef ve heykel çalışmalarım devam ediyordu.

Mozaik tarih boyunca en eski süsleme sanatı olarak kullanılmış. Siz mozaik için malzemeleri nasıl temin ediyorsunuz?

M.Ö. 3000 yıllarında Sümerler ile başlayan, Antik Yunan ve Roma medeniyetlerinde güzel örnekleri görülen mozaik çalışmaları ilgimi çekiyordu. Tarihe olan ilgim-

le kendimi bu sanatın içinde buldum diyebilirim. Çalışmalarında kullandığım malzemeyi Afyon, Denizli, Bucak taş fabrikalarından istediğimiz renkte ve ebatla kestirerek temin ediyorduk. Onları elmas uçlu kerpetenle kırarak mozaik tablolar yapıyordum. Başarılı çalışmalar ortaya çıkıyordu, ama bunlar beni tatmin etmiyordu. Kimse yapmadığı, farklı şeyler denemeliydim.

Siz sergideki eserlerin hemen hepsinde onları doğadaki haliyle kullanıyorsunuz, adeta doğal çakıllarla resim yapıyorsunuz. O renkleri, tonları, renk geçişlerini yapmak zor mu?

Demiştik ya insanın yaşadığı coğrafya onun ruhen, beden beslediği yerdir diye... İşte ben de Konyaaltı sahillerinde denize girdiğimde renk renk çakıl taneciklerini izlemeyi çok severdim.

Kışın dağlardan, dere yataklarından kopup gelen, denize ulaşan yumruk büyüklüğündeki taşlar, dalgaların aşındırmasıyla yıllar boyunca küçüle küçüle kıyıya ulaşır. İşte bu çakıl tanecikleri benim için adeta bir mücevher değerindedir. Ben de pirinç tanesi büyüklüğündeki renk renk çakılları toplamaya başladım sabırla. Bunlarla hiç kırmadan, doğal halleriyle, doğal renkleriyle mozaik panolar, tablolar, aile resimleri yapacaktım. Ayrıca dekoratif olarak fresk gibi duvarlara uygulayacak, taban mozaikleri yapacaktım. Kullanacağım tekniği de kendime özgü olarak oluşturdum. Yapacağım mozaik eserler hiçbir boya, hiçbir müdahale olmadan adeta bir mücevher gibi işlenerek ortaya çıkmış olacaktı. Her eserim aylarımı, hatta bazen bir yılı aşkın zamanımı alıyor. Ama ben bundan asla şikayetçi değilim.

Serginize izleyicilerin ilgisi nasıl oldu? Bu çalışmalar devam edecek mi, yeni projeler var mı, okurlarımıza bunlardan da bahseder misiniz?

ANSAN'da açtığım 4. kişisel sergimi sanatseverlerin beğenisine sunmaktan çok mutluyum. Beklediğim üstünde ziyaretçisi oldu serginin; ses getirdi diyebilirim. Sosyal medyada, gazete ve dergilerde yer aldı, bir ajans tarafından TV için çekimi yapıldı. Belgesel olarak da gösterime gireceği müjdesini verebilirim. 28 yıl önce çıktığım bu yolculukta her yeni işe başlarken mutlaka yeni bir teknik, yeni bir tarz denemek isterim. Bundan sonra da kendimi, sanatımı yenileyerek farklı projelerle sanatseverlerle buluşmayı ümit ediyorum.

antsanat

Sürdürülebilir Yaşam ve Çevre İçin Yaşayan Moda Yarışması

Antalya Anadolu Lisesi'nin kentimizdeki liseler arasında düzenlediği "Sürdürülebilir Moda/Yaşayan Moda" konulu tasarım yarışmasında, yaşanabilir bir dünya için yola çıkan öğrencilerin yaratıcılıkları sürdürülebilirlikle buluştu. Kurumun "Sürdürülebilir Yaşam Kulübü" öğretmenleri Kübra Kılıçlı, İsmet Taşar ve Görsel Sanatlar Öğretmeni Işın Demet Gözneli öncülüğünde düzenlenen yarışmaya 7 liseden 11 tasarım başvurdu.

Yarışmaya başvuran tasarımlar, 8 Mayıs'ta Muratpaşa Belediyesi Kültür Salonu'nda gerçekleştirilen sunumların ardından jüri tarafından değerlendirildi. Yapılan tasarımlarda çöp poşetleri, atık karton ve kağıtlar, gazoz kapakları, plastik kapaklar, atık kumaş ve deri parçaları, cd'ler, yapay çiçekler, deniz kabukları öne çıkarken; değerlendirmede amaca uygunluk, ilgili değerleri tasarım ile ifade edebilme, kullanılan özgün malzemeler, yaratıcılık, görsellik ve çevre ile uyumluluk dikkate alındı.

Tasarımlarında kullandıkları atıkları toplarken, bu kadar kolay ve çok atık bulabileceklerini düşünmediklerini söyleyen öğrenciler, sürdürülebilir bir yaşam için hemen şimdi adım atılmasının önemine de değindiler.

Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Nevin Yavuz Azeri, Den Art Galerisi'nin kurucusu ve küratör Gülden Bostancı, Muratpaşa Çevre Festivali Koordinatörü Hülya Özyol ve ATSO Güzel Sanatlar Lisesi'nden Eğitimci-Yazar Tuncer Çetinkaya'dan oluşan jürinin yaptıkları değerlendirme sonunda dereceye giren tasarımlar belirlendi.

Yarışmada birinciliği Dr. İlhamı Tankut Anadolu Lisesi öğrencisi Güneş Güler'in tasarımı alırken; Antalya Anadolu Lisesi öğrencisi Dilara Örs'ün çalışması ikinci oldu. Akdeniz Anadolu Lisesi'nden Zeynep Güzelsoy ve Hayme Ana Anadolu İmamhatip Lisesi'nden Belinay Burçe Erpek'in tasarımları ise üçüncülük ödülünü paylaştı.

Bedri Koraman ve Demirel

Kepez Belediyesi'nin Dokumapark'ta bulunan Modern Sanatlar Galerisi, bir süredir önemli bir sergiye ev sahipliği yapıyor. "Karikatürlerde Süleyman Demirel" sergisi, vefatının üzerinden 8 yıl geçen Türk karikatürünün önemli ismi Bedri Koraman'ın eserlerine yer vermesiyle de dikkat çekiyor.

"Karikatürlerde Süleyman Demirel" sergisi, 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in mizah ve demokrasi arasındaki ilişkiye dikkat çektiği sunuş metniyle başlıyor. Siyasete adım attığı 60'lı yıllardan başlayarak 70'lerden 2000'lere uzanan politikacı kimliğinde mizaha ve karikatüre hoşgörüyü baktığına tanık olduğumuz Demirel, şu görüşlere yer veriyor.

Mizah ve Demokrasi

"Demokratik rejimlerde siyasal mizahın sahip olduğu yer bir gelişmişlik göstergesidir. Demokraside bireylerin siyasal ilgiye sahip olmaları, sistemin sağlıklı işlemesi bakımından zorunludur. Öte yandan bireylerin kuru akılla yürütülen siyasete ilgi duymaları da, onu uğraş olarak benimsemeleri de mümkün değildir. Bireylerin demokratik siyasal kültüre sahip olabilmeleri, bu kültürü sindirebilmeleri için canlı bir atmosfer gereklidir. Mizah, zekayı harekete geçirerek siyasal konuları ilgi odağına çeken ve böylece demokrasinin gelişmesine katkıda bulunan bir etkinliktir.

Mizah ciddiyetsizlik anlamına gelmez; bilakis gülümseyen, keyifli bir zekanın işaretidir. Deneyebilir ki mizah, zekanın diriliğidir ve bu nedenle daima eleştirel bir ağırlığa sahiptir. Binaenaleyh, eleştiri ve fikir ayrılığı kadar hoşgörü ve uzlaşma da demokratik eylemlerdir. Siyasal mizah, eleştiri hoşgörüyle biraraya getirir ki, bu demokrasi için önemli kazanımdır. Mizah, bu özelliği sayesinde hem mizahı yapan, hem mizahın konusu olan, hem de mizahın hedefi olan, onu değerlendiren taraflara yararlı olur.

Cihan
DEMİRCİ

Demokratik kültürün vazgeçilmez unsurlarından olan siyasal mizahın Türkiye'de yerleşmesinde karikatür sanatçılarımız büyük rol oynamışlardır. Türk siyasetçisi Türk karikatüristiyle bu anlamda iş ve yol arkadaşıdır. Siyasetçi iktidarda icraat, muhalefette eleştiri yapar; mizah sanatçısı ise bunları konu edinir."

Tanıdığım Koraman Usta

Sergide yer alan sanatçılar arasında yer alan Bedri Koraman (1928, Samsun - 30 Mayıs 2015, Muğla), İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'nde, Cemal Tollu atölyesinde eğitim gören bir sanatçı. Öğrenciliği sırasında çeşitli gazete ve dergilerde ressamlık yapan sanatçının ilk ürünleri "Binbir Roman" ve "Çocuk Haftası" dergilerinde yayınlanmış. 1970'lerde,

geniş kesimlere ulaşmayı başardığı Milliyet'te siyasal karikatürlere başlayan sanatçıyı, vefatının 8. yılında, usta mizah yazarı ve karikatürist Cihan Demirci şöyle anlatıyor:

Bedri Koraman... Onun 8 yıl önceki vedasıyla karikatürümüzdeki altın bir dönem adeta sona ermişti. Gazete karikatürçülüğü anlamında Bedri Koraman ve Ali Ulvi Ersoy gerçekten de çığır açmış çizimlerdir. İkisinin çizgi tatları, renkleri farklıdır ve ikisi de bu ülkede gazete karikatürçülüğünün yerine oturmasında önemli işler gerçekleştirmiştir.

Koraman Usta, 2004 yılında yaşadığı sağlık sorunları sonrasında yaşamını sürdürdüğü Bodrum'da hastanede yoğun bakımda kalmış; ama müthiş yaşama direnciyle hayata tutunmayı başarmıştı. Zira yakından tanıma şansını bulduğum Bedri

ağabey müthiş derecede hayat dolu bir adamdı. Neşeliydi, coşkuluydu, bulunduğu ortama hayat katan tiplerdendi. Yoğun baskıdan çıkmayı başarmıştı ama ne yazık ki 2005 yılının Mayıs ayında bu kez evinde düşerek ciddi bir kaza geçirmiş ve gene tedavi altına alınmıştı. 1928 doğumlu, 87 yaşındaki karikatürümüzün duayen çizeri, 30 Mayıs 2015 Cumartesi günü akşam saatlerinde Bodrum'daki evinde yaşamını yitirmişti.

Mizahı Yitiren Ülke

Başta da dediğim gibi, bu ülkede gazete karikatürçülüğünü zamanında zirveye taşıyan, onun değerini arttıran, çizginin bu büyük ustasını yitirdiğimiz an, basında da bir dönemin sonu gibiydi!.. Bedri ağabey de, ülkenin içine düştüğü "çizilemez" hale gelen bir dönemde bu ülkenin pek çok değerli çizeri gibi son yıllarında ne yazık ki çizecek gazete bulamıyor ve bundan sıkça şikayet ediyordu. Bu açıdan da karikatürün 50 kuşağıyla soluk bulduğu o parlak ve renkli bir dönemden kalan son perde de adeta kapandı.

Zaten yıllarda içine düştüğümüz kabus sürecindeki bu ülke mizahı da, karikatürden de çok uzaklaştı... Sanatın ne olduğu bile unutuldu neredeyse... Toplumdaki mizah duygusu bilinçli bir şekilde adım adım bitirildi... Siyasi, toplumsal bir mizahı bırakın, absürt bir mizah bile yapılamaz oldu!.. Mizahın olmadığı yerde gerginlik ve baskı vardır, zulüm vardır... Nitekim bu coğrafyada hoşgörüsüzlük, ayrımcılık ve zulüm tavan yaptı!.. Bedri ağabeyin gidişi çok şeyin bitişi gibiydi aslında...

Onu hep o hayat dolu, coşkulu, neşeli, çizdiği o muhteşem güzel kadınlar gibi güzelliklere düşkün, çapkın haliyle anımsayacağız. Bizlere geride çok renkli anılar bıraktı. Onu Milliyet'te çalıştığım süreçte çalışma odasında bir kaç kez ziyaret etmişliğim var. Birlikte bir karikatür yarışmasının jürisinde görev yaptık. Karikatürçüler Derneği çatısı altında pek çok etkinlikte ve özel gecede muhabbet etme şansım oldu. 2003 yılında Hürriyet gazetesinin 1 Ocak'ta verdiği yılbaşı özel eki "Mizah Devleri"nde de birlikteydik... Vedasının 8. yılında bir kez daha ruhu şad olsun... Anısına sevgi ve özlemler...

antsanat

Sergideki Diğer Demirel Karikatürlerinden

Can Kıracı

Cafer Zorlu

Mehmet
ÖZKAL

Renklerle Senfoni

Muratpaşa Belediyesi, 6-26 Haziran tarihlerinde bir başka önemli sergiye daha ev sahipliği yapıyor. Türkan Şoray Kültür Merkezi'ndeki sanat galerisinde yer alacak, Nihat Kahraman'ın "Renklerle Senfoni" adlı sergisi için Başkan Ümit Uysal, şu ifadeleri kullanıyor: "İlk sergisini dünyanın önemli kültür merkezlerinden biri olan Paris'te, ihtisas eğitimi sırasında açmış; o günden bu yana dünyanın pek çok yerinde (Kahire, Tunus, Şam, Madrid, Lizbon, Viyana, Brüksel, Stokholm, Kopnhenag, Lahey, Varşova, Prag, Sofya, Belgrad, Çin, Hindistan, Türkiye vd.) yüzden fazla, özel / karma resim sergisine katılmış, ulusal ve uluslararası pek çok ödül sahibi sanatçımız Nihat Kahraman'ı Antalyalı sanatseverlerle buluşturmanın erincini yaşıyoruz."

1951 yılında Denizli'de doğan Kahraman, 1972'de Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Eğitimi Bölümü'nden mezun oldu. 1972-1976 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı bursuyla Fransa'ya gönderildi. Paris'te École Nationale Supérieure des Beaux-Arts (ENSBA)'da artistik düzeyde sanat eğitimi, duvar resmi, fresk ve mozaik ihtisası yaptı. Türkiye'ye döndüğünde iki yıl boyunca MEB Kültür Şubesi'nde çalıştı. 1978-1981 yılları arasında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Yüksek Öğretmen Okulu Resim Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalıştı. 1992-2014 yılları arasında Ankara Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Ana Sanat Dalı, Duvar Resmi Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalıştı.

Resim sanatı alanında Ankara, İstanbul, İzmir ve Bolu Devlet Resim ve Heykel Müzelerinde, ayrıca yurtiçi ve yurtdışı resmi ve özel koleksiyonlarda eserleri bulunan sanatçı, yurtdışında ve yurtiçinde 60 kişisel sergi açtı. Ankara Batıkent'te duvar resmi uygulamaları yaptı. Pek çok yarışmada ödül kazanan Nihat Kahraman'ın ödülleri arasında 1983'te Romanya'da aldığı "Balkan Ülkeleri Resim Yarışması ödülü" ve "1986 Avrupa-Asya Sanat Bienali ödülü" sayılabilir. 1985-2012 yılları arasında Ankara Devlet Opera ve Balesi'nde dekoratör olarak çalıştı. 2012 yılından bu yana Devlet Opera ve Balesi'nde başdekoratör olarak çalışan sanatçıya göre resimleri, varla yok arası bir mekan algılaması içindeki

varlıkların yeni ve çok boyutlu bir yaşam-ilişki arayışlarının eşzamansal ve görsel saptamalarıdır.

Serginin Küratörü İbrahim Karaoğlu, “Renklerle Senfoni” için, “Her mevsim güz bu resimlerde; kişiler, mekânlar, olaylar, nesnelere ve zaman tek bir mevsimin içinde, her şey güzden almış renklerini. Ve her şeye dokunuyor güz; bozuyor, yeniden şekillendiriyor şeyleri. Bile isteye seçmiş bu anakronik tavrı ressam Nihat Kahraman. Eskimiş ve geçmiş olanı değil, toplumsal kırılma dönemlerinde yaşadığımız, unutamadığımız gerçeklikleri, yaşanan travmaların benzerliklerini, eskimeyen izleri ve bunların bir sanrı olmadığını duyumsatıyor Türkan Şoray Kültür Merkezi’ndeki son sergisinde.” ifadelerini kullanıyor.

Cumhuriyet’ten Işık Kansu’nun, “Resimlerinizde çizgilerle renkler bir kardeşlik oluşturuyor. Farklı bir anlatım biçimi...” yorumuna katılan Kahraman, “Resimlerimde çizgiler ve renkler salt ve yalın resimsel unsurlar ve değerler olarak kullanılmışlardır. Çünkü, her renk kendi değerini ve niteliğini yitirmeden resim yüzeyinde yani sanatsal anlatım sahnesinde yerini almalıdır. Salt resim yapmaktan çok, resmi bir sanat aracı olarak kullanıyorum. Bu yüzden her rengin ve çizginin bir var

olma nedeni vardır. Ayrıca, renkler ve çizgiler kendi görev dağılımları içinde uyumludurlar.” diyor.

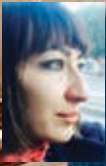
“İnsanlarımızın yüzünü çizmemenin sizin için bir anlamı var mı?” sorusuna ise şöyle yanıt veriyor: “İnsanların yüzlerinin olmaması bir tercihtir. Belirli bir insanın, şu veya bu kişinin suretini yapmaktan çok, resmi seyredenin kendi yaşamıyla özdeşleştireceği, tanıdık birinin, seyircide kimlik bulacak bir kişinin yüzüdür çizdiğim.”

“Resimlerimdeki mekânların belirsizliği; gelecek endişesini, değişen çevre koşullarını, sınırsız mekân kavramını, resimdeki olayların ve ilişkilerin her yerde olabileceğini anlatmak içindir. Sürekli değişen koşullarda ve değerleri oturmamış bir toplumsal yaşam sürecinde tüm insanlar tedirgindir, edilgendir. Yarını kendi isteği dışında belirlenen insanların yaşamı, haliyle belirsizlik içinde şekilleniyor. Bu yüzden resimlerimdeki insanları bu belirsizliğin içinde mekânsız yansıttım.” diyen ressam Nihat Kahraman’ın “Renklerle Senfoni” sergisini mutlaka gezin. Karaoğlu’nun deyişiyle “kendinizle buluşun resimlerin içinde.” Sergi 26 Haziran’a kadar her gün ziyaret edilebilir.

antsanat

“Hedefimiz Sanattan Anlayan Bireyler Yetiştirmek”

Deniz
Karakurt
ŞEKERCİ

Antalya'daki kültür ve sanat kurumlarına yer verdiğimiz söyleşi dizisini Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölüm Başkanı Prof. Dr. Fatih Başbuğ'la sürdürüyoruz.

AntSanat'a hoşgeldiniz. Öncelikle bize kendinizden ve Akdeniz Üniversitesi'ne kadar uzanan akademik yolculuğunuzdan kısaca bahsedebilir misiniz?

Merhaba. 1979 yılı Ankara doğumluyum. İlk ve orta öğrenimimi Ankara'da tamamladım. Daha sonra Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim-iş Öğretmenliği Ana Bilim Dalı'nı kazandım. 2000 yılında üniversiteden mezun oldum. Sonrasında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yaptım. 2003'ten sonra Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Bölümü'ne araştırma görevlisi olarak atandım. Bu arada Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim- İş Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans ve doktora eğitimlerimi tamamladım. 2010 yılında Nevşehir Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nin kuruluş çalışmalarında dekan yardımcısı ve Bölüm Başkanı olarak görev yaptım. 2013 yılında da Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü'ne doçent olarak atandım. 2018 yılında profesör oldum. 2017-2020 yılları arasında Kırgızistan Manas Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü'nde Bölüm Başkanı olarak görev yaptım. Çalıştığım bölümlerde idari görevlerim, komisyon başkanlıkları, senato ve yönetim kurulu üyeliklerim oldu. Şu anda da Akdeniz Üniversitesi'ndeki görevime devam etmekteyim.

Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde hangi bölümler bulunmaktadır?

Fakültemizde 11 bölüm bulunmaktadır. Kültür Varlıkları Bölümü dışındaki tüm bölümlerimizde aktif eğitimimiz devam etmekte. Sinema-Radyo ve Televizyon Bölümü dışında Resim, Heykel, Seramik, Grafik, Fotoğraf, Müzik, Geleneksel Türk Sanatları, Moda ve Tekstil Tasarım bölümlerimiz yetenek sınavı ile öğrenci alıyor. Sınava giren öğrenciler 3 bölüm tercih etme hakkına sahip. Sınavlarda en çok müracaatı Resim Bölümümüz alıyor. 1000 öğrencinin başvurduğu yetenek sınavında bu bölümü ilk tercihin yazan öğrenci sayısı 700-750 civarında. Daha sonra Grafik Bölümü geliyor. Bölümlerde doluluk oranımız da yüzde %100'e yakın durumda.

Önceki sayımızda yaptığımız bir soruşturmada galerilerin açmış oldukları sergilere üniversitenin izleyici olarak katılımının az olduğundan bahsedilmişti. Fakültenin şehrin sanat ortamına katkısı bakımından neler söylemek istersiniz?

Galeriler bu eleştirisinde haklı. Bu bizim de dikkatimizi çekiyor. Sanatsever birisi olarak açılmış sergilere gitmiş zaman öğrenci potansiyelimizin büyük çoğunluğunun orada olmadığını görüyoruz. Fakat bu durum şehrin etkinlik dağılımının çok olması, büyük bir şehir

olmamız, öğrencilerin aktivitelerden yeterince haberdar olmaması, sergi duyurularının geç ulaşması gibi sebeplere de dayanıyor. Bu bir eksiklik mutlaka, bunun ben de farkındayım. Bir diğer konu ise özellikle Resim Bölümü öğrencilerinin etkinlik tercihlerini sergilerden yana kullanmaması olabilir. Bunda günümüz öğrenci profilinin değişmesinin de etkisi var. Artık dünya eskisi gibi değil; dijital bir çağdayız. Gençler daha çok sosyal medya ile haşır neşir oluyorlar. Sergilere gitmeseler bile interaktif galerileri ve etkinlikleri takip edip izleyebiliyor, müzayedeleri takip edebiliyorlar. Bir diğer etken de müfredatımızdaki eksikliklerden birisi de olan, etkinliklere katılanlara puan verilmesi konusu. Ama öğrencilerde biraz da hazırcılık var. Topyekun sorgulanması lazım bu durumun. Hocalar ne kadar güdüleseler de bunun öğrencinin içinden gelmesi gerekiyor.

Öğrencilerinizin almış oldukları eğitim, mezun oldukları zaman aktif sanat üretimleri ve sanat piyasasında varlıklarını sürdürmeleri açısından yeterli oluyor mu?

Burada öğrenciye kimlik vermek ve bir sanatçı gibi yetiştirmekten ziyade temel sanat eğitimi vererek sanat piyasasına hazır hale getiriyoruz. Teorik ve uygulama ağırlıklı aldığı eğitimin sonunda, mezun olduktan sonra çirak pozisyonuna geliyor. Kendi sanat atölyelerini kuruyor ya da sanat galerilerinde, kültür-sanat kurumlarında görev alıyor. Piyasaya adım atıyor, motive ediyor ve tecrübelerini artırıyor. Eğer ileride sanatçı rolü üstlenecekse sanatın gerekleri konusunda kimlik bulmaya çalışıyor. Bu aslında akademik eğitimin temelinde olan bir hedef. Birincil hedef sanatçı yetiştirmek değil. Bizde bazı kurumlar o kadar iddialı ki, “Biz burada sanatçı yetiştiriyoruz, mezun olduklarında sanatçı olacaklar” dedikleri zaman öğrenciye çok büyük bir yük veriyorlar. Ayrıca üniversiteye lisans eğitimine gelen kişiyi sanatçı olarak yetiştirmeyi planlarsak yüksek lisans ve sanatta yeterlilik eğitimlerine de gerek kalmıyor. Bu programlar olmadan sanatçı olunabilir mi? Elbette diploması olmayıp da sanatçı olanlar da var. Ama sanat uzun bir yol ve bir sürü değişkeni var. Toplum tarafından kabul görmemiz, yarışmalarda derece almanız, büyük etkinlik ve organizasyonlarda görev yapmanız gerekiyor. İsim yapmanız gerekiyor. Eğer mevzuat çerçevesinde tasdik gerekiyorsa bu eğitimleri almanız gerekiyor. Dolayısıyla Türkiye’de tasdik makamı da üniversiteler oluyor. Bizim en büyük hedeflerimizden biri sanattan anlayan bireyler yetiştirmektir.

Yüksek lisans ve sanatta yeterlilik bağlamında fakültenizin tercih edilme durumu hakkında neler söylersiniz?

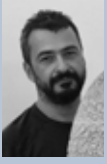
Fakültemizdeki aktif öğrenci alan programlarımızın tamamında yüksek lisans eğitimi var. Resim ve Müzik bölümlerinde ise hem yüksek lisans hem de sanatta yeterlilik programlarımız var. Bunlara ek olarak hocalarımızın disiplinlerarası olan ve birlikte yürüttükleri, Sanat ve Ta-

sarım Ana Sanat Dalı programı var. Bu programda eğitim alan öğrencilerin tamamı bizden mezun olan öğrenciler değil, dışarıdan da geliyor. Burada tercih edilme önceliği olarak fakültenin köklü bir yapısı olmasından bahsedebiliriz. İkinci bir etken de çok fazla etkinlik yapan bir fakülte olması. Bu anlamda da sanat camiasında bir tanınırlığı olması öğrencilerin fakültemizi tercih etmesinde etkili oluyor. Ayrıca fakültemiz fiziki yapısıyla Türkiye’deki sayılı kampüslerden biri. Şehrin potansiyelinde galeri ve müzelerin olması da tercih edilmesinde etkili.

Türkiye’de öğrenciler gelecek ve geçim kaygısı taşıyarak bölüm seçiyorlar. Özellikle plastik sanatlar alanından mezun olan sanatçıların ülkemizde salt eser üreterek yaşantılarını sürdürebileceklerini söylemek fazla hayali olacaktır. Bu realiteden hareketle bölümleri tercih edecek olanlar için neler söylemek istersiniz? Onları nasıl bir yolculuk bekliyor?

Yetenek sınavıyla öğrenci alındığı için bölümleri bu yeteneğe sahip, alanı seven öğrenciler tercih ediyor. Öğrencinin ilk önceliği okumak ve eğitim almak oluyor. Son senesine geldiği zaman iş kaygısı başlıyor. Orada bir karar verme aşamasına geliyor. Eğer kendilerinde dijital yönde çalışmalar yapan bir mecra görüyorlarsa genelde tasarımla ilgili alanlara yöneliyorlar. Mesela Resim ve Grafik mezunları gazetelerin mizanpaj alanına veya reklam ajanslarına yönelebiliyorlar. Günümüzde yeni mezun bir mühendisin, mimarın veya avukatın da iş garantisi yok. Bizim bölümümüzün avantajı kişinin lisans eğitimine başlarken doktora eğitimini de tamamlayıp ortalama 10 yılda mezun olarak, gerekli olan ehliyeti almış olması diyebilirim. Fakülte tercihlerinde bunlar da etkili. Akademik kadronun da yaptığı işler tercihte etkili oluyor. Üniversitenin BAP birimi var. Araştırma projelerinin yürütüldüğü bir birim bu. Biz de burada projeler yaptık. Burada öğrenciler de projeye dahil edildi, araştırmacı olarak çalıştılar. Bunların hepsi ileride iş bulma açısından referans oluyor. Öğrencilerimiz mezun olduğu zaman atölye açıp ders verebiliyorlar. Dövme yapan da çok öğrencimiz var. Kimisi bu alanda bayağı ünlü oldular. Bir öğrencimiz makyaj üzerine çalışıyor; “Sultanların Dansı”nın makyajlarını yapıyor. Onun dışında güzellik merkezlerinde mankenlere ve modacılar makyaj yapan öğrencilerimiz de var.

Bölümümüzde YÖK’ün aldığı son kararla formasyon eğitimi serbest bırakıldı. Seçmeli ders olarak önümüzdeki yıl müfredata koymaya başlayacağız. Bu eğitimlerle mezun bir öğrenci için kamu kurumlarında ve özel sektörde iş bulma şansı biraz daha fazla oluyor. Öğrencilerimizin de ilk tercihi bu yönde oluyor. Bir diğer nokta da müzeler. Bu kurumlarda genellikle arkeoloji veya sanat tarihi eğitimi almış kişiler iş bulabiliyorlar; ama belediyelerde ya da halk eğitim merkezlerinde de ihtiyaç bulunmakta.

Kemal
TIZGÖL

Beton, Hayvan, Deniz

“Falez ve denizin varlığı, akış ve kesintilerin süresiz takibinde dalgaların düğümlendiği ve tekrar çözüme kavuştuğu bir oluş formu üretiyor. Sazlıklar, kaya korukları, kapariler ve farklı otlar daha önce hiçbir kıyı jestinde görülmediği üzere kendilerine yer buluyorlar. Kara ve su ortamının bileşeninde bir yüzü şehre dönük diğer yüzü denize ikili bir anlatı yapısı oluşuyor”
Özge Yağcı (Sergi Metninden)

Kıyı Project'in pandemi sürecinde gerçekleştirdiği “Şehrin Altı /Below The City” adlı sergiden sonraki ikinci sergisi olan “Beton, Hayvan, Deniz”, 10-16 Nisan 2023 tarihleri arasında izleyicilerle buluştu. Bir Avrupa Birliği projesi olan “CultureCIVIC: Kültür Sanat Destek Programı” tarafından desteklenen sergi, Antalya’da falezler üzerine kurulu bir halk plajı olan Erenkuş Plajı’nda gerçekleştirildi. Serginin küratörlüğünü ilk sergide olduğu gibi yine Özge Yağcı Üstlendi.

Sergide Antalya’da yaşayan ve sanat üreten sanatçıların yanı sıra yapıtlarında doğa, farklı yaşam formları ve ekoloji gibi olgulara sıklıkla yer veren Antalya dışında yaşayan sanatçılar da yer aldı. Ali Kanal, Batuhan Öztürk, Berna Dolmacı, Çiğdem Yola, Esin Aykanat Avcı, Gülden Ataman, Handan Dayı, Ilgaz Özgen Topcuoğlu, Kemal Tizgöl ve Şafak Çetin Özkan’ın bu sergi için ürettikleri site-specific yapıtları kıyının bir sanat alanı olarak deneyimlenmesine aracılık etti.

“Kıyı Project” ilk kurulduğu günden beri, içinde yaşadığımız bu şehrin “kıyı”da konumlanması, Antalya’nın bir deniz ve kıyı şehri oluşu, kentin su ile kurmuş olduğu organik bağ ve bunun taşıdığı potansiyellerin yanı sıra handikapları da sanat yoluyla deneyimlemek ve kıyıyı seyirlik bir mekan olarak ele almanın ötesinde tüm coğrafi nitelikleriyle ve sosyolojik boyutlarıyla irdelemeyi hedeflemiştir. Bu noktada kolektif, merkezden uzak, kalabalık, metropol sayılabilecek bir şehirde yaşarken bir yandan da bir sayfiye yeri duygusu barındıran periferik bir düzlemde sanatçı olma-sanat üretme pratikleri üzerine odaklanmaktadır. Bunun yanında sanatçı olarak kıyıda olma hali Kıyı Project’in büyüteci altına aldığı önemli konuların arasında yer almaktadır.

“Beton, Hayvan, Deniz”, kentteki doğal kıyı şeridinin insan müdahalesiyle bozulduğu nadir dolgu alanlarından biri olan, bir beton bir iskele üzerine konumlanıyor. İnsanın doğa ile olan ilişkisinde doğayı yok sayan onu manipüle eden insan merkezci bir tutumun yansıması olarak insan yararına şekillenmiş bir kent parçası. Burada insan varlığının güçlü damgasını görürken bir yandan falezlerin doğal girintili çıkıntılı yüzeyleri, tuz ve kalker biriktirmiş olağanüstü dokuları meydan

okurcasına beton kütleyle karşı bir tezatlık oluşturuyor. Mekânsal olarak suyun ve karanın, canlı ile cansızın, beton ile taşın tüm karşıtlıklarını içinde barındıran sergi mekânı sanatçıların yaratımları ve mekanla kurdukları ilişkiler açısından da sonsuz olanaklar yaratıyor.

Sergi alanındaki beton kara parçasına yakın bir adada işini konumlandıran Handan Dayı, “Kendime Bir Yer” adlı işiyle son yıllarda yoğun göç alan Antalya’nın değişen popülasyonuna işaret ediyor. Sanatçı bu çalışmasında farklı nedenlerle Antalya’ya göçen kadınların hikayelerine odaklanırken, göç olgusunun trajik boyutunun ötesinde, bu anlatıların kadınların tek tek elle diktikleri örtünün parçalarında bir araya gelen, çok sesli yeni bir şarkıya dönüşümüne vurgu yapıyor. Mekân olarak hem karaya hem de suya ait olan “ada”nın seçilmesi kıyıya çok yakın ama bir o kadar da uzak, yersizlik-yurtsuzluk halini, her an eve dönebilme umudunu da taşıyan bir sınır deneyimini sorguluyor.

Kendi ifadesiyle: “doğadan ödünç aldığı” materyallerle yapıtlarını oluşturan Berna Dolmacı öteden beri doğayla bütünleşik bir sanat pratiğine sahip. Toprak, su, kil, kına, hibiskus, kahve-çay gibi farklı bitkileri kullanarak elde ettiği renkler ve dokular yapıtların içinde bulunduğu doğal ortam ile eser arasındaki “Sınır” çizgisini ortadan kaldırıyor. Dolmacı’nın yapıtlarında genel olarak geçicilik duygusu ha-

kim. Doğayla kurduğu ilişkide bedeninin rüzgarla teması gibi geçici bir ana ve deneyime odaklanıyor.

Yapıtını oluştururken sergi alanında bulunan, aslında fonksiyonel bir niteliği olan mekânsal bir yapıyı referans alan Kemal Tizgöl, “Havuz” adlı yapıtlarında mekâna özgü bu yapı parçasını işlevselliğini yitirmiş bir kullanım eşyasına dönüştürerek hibrit bir bedenlenme sunuyor. Betondan üretilmiş yapıtların içinde kaybolup erirken inşa edilmiş medeniyet kurgusu ve doğa ikileminin çarpıcı karşıtlığını sergiliyor.

Fotoğraf pratiğinden gelen Batuhan Öztürk, “Tamdık bir hikâye!” adlı işinde deniz-kum-güneş üçlüsü olarak sıg bir bakış açısıyla pazarlanan sahil kentlerinin kültür unsurlarını ve insani boyutlarını görmezden gelerek all-inclusive bir kitle turizmi destinasyonuna indirgenmesini, zemine yapıştırdığı beton iskele üzerinde güneşlenen iki figürün çarpıcı imajları aracılığıyla ele alıyor. Bu bağlamda kıyıların ticari amaçlarla işgaline ve

kıyı yönetimi gibi diğer sorunsallara da işaret ediyor. Beton platformdan izlenen doğayı ve onun varlığını; dişil, canlı ve yaşayan bir varlık olarak, iç sesle kurulan bir diyalog yardımı ile insana yeniden hatırlatan Çiğdem Yola, üretmiş olduğu sesli metin ile insanın doğaya farklı bir duyuyla bakmasını, mekanla farklı bir diyalog kurmasını arzuluyor. Metinde kullanılan Türkçe, Fransızca ve İspanyolca diyaloglar, metnin alımlayıcıya kendi hikayelerini kurma, kendi yanıtlarını üretme itki ve kendini varlığın merkezinden alarak, o merkeze doğayı konumlandırmasını sağlıyor. Dinleme performansı eserle buluşan herkesin zihninde yeni bir görsel-işitsel yaratım süreci kurgusu oluşturuyor.

“Sınırların Bulanıklaşması: Nehirlerin ve Denizlerin Buluştuğu Yer” isimli yapıtıyla Şafak Çetin Özkan, Kumaş, ahşap ve seramik malzemeden oluşturdu mekânsal yerleştirmesinde nehirler ve deniz arasındaki belirsiz bağlantıyı arıyor. Bolu’da bir yürüyüş esnasında etkilendiği görüntüden beslenen Özkan, zihnindeki görüntüyü Beton, Hayvan, Deniz sergisi için Antalya’da yeniden kuruyor. Bu çalışmada, nehir kıyısındaki insanın doğaya müdahalesi olan, adak çaputları gibi görünen, plastik atıklar formda yapısal bir elemana dönüşür. Eserde kumaş kullanılarak oluşturulan mekân ise, nehir ve deniz arasındaki net olmayan sınırları yansıtan yarı saydam bir yapı kurar. Sanatçı köprünün üzerinden nehre bakma anısını seramik malzemeden üretilmiş bir insan formu kullanarak yeniden yaratır. İzleme eyleminin önemine vurgu yapan Özkan, sanatçının gözlem anımı izleyicinin deneyimine dönüştürerek, doğa ve insanın birbirine dokunduğu ve sürekli değişen bir dünyayı ortaya çıkarır.

Esin Aykanat Avcı’nın “Bağ” isimli yapıtı, Erenkuş plajının nispeten daha “doğal” olarak kabul edilebilecek- falez oluşumlarının, toprağın, kayanın ve bitkilerin yoğun olduğu, kuytu bir köşesinde kıyıya yakın minik bir adacık üzerine yerleşiyor. Bu yapıt denizin en ufak dalgasıyla dağılıp yok olabileceği gibi duran pişmemiş kilden şekillendirilmiş minik ev benzeri yapılar ve telden yapılmış bir ağaç

figüründe hayat buluyor. Deniz ile şiirsel bir diyalog kuran bu iş bir yere ait olma, orada var olma, kök salma, geçicilik gibi kavramları zihinlerde çağrıştıran, biyolojik bir tür olan insanın doğal çevresi içinde konumlanmasını sorguluyor.

Ali Kanal ve Gülden Ataman sanatsal üretimleri bağımsız olarak sürdüren iki sanatçı, bu sergi için ortak bir projede buluşuyor. Sergi için yarattıkları “Lunae Mollusca” ismini verdikleri, litosfer ve hidrosfer arasında değişken bir yapı gösteren muğlak alanlarda yaşadığı varsayılan bu fiktif canlı aracılığıyla, insan eliyle tahrip edilmiş bir ekosistemde yaşayabilecek yeni yaşam formlarının mümkün olup olamayacağını sorguluyor. Masmavi Akdeniz’i arkasına fon alan ve çeşitli taşlar, beton parçaları, ağaç ve yaprak parçaları, plastik atık nesnelere ve deniz suyu gibi farklı materyalleri kilitli şeffaf poşet içine yerleştirerek oluşturduğu “Hatırladın mı?” isimli projesinde İlğaz Özgen Topcuoğlu, günümüz insanın kendisiyle karşılaşması, yüzleşmesi ve sorgulamasına yönelik bir anı-bellek örgüsü oluşturuyor. Kuşkusuz kentteki her mekânın kendine özgü bir atmosferi, ruhu ve belleği vardır. Bu bağlamda kıyısı olan kentlerde doğa, kıyı ve su ile etkileşim yaşamın bir aynasıdır. Plastik poşetlerin içerisine kıyıda ve kentin farklı yerlerinden toplanılan bir bakıma plastik poşetlerin içine hapsedilmiş taşlar, beton ve farklı nesnelere, plastik insan ve hayvan figürleri, geçmişle, gelecek arasında bir köprü kurarak, geleceğe meydan okurcasına karşımızdadır ve kent-kıyı belleğiyle birlikte geçmişin izlerini ve ruhunu, şimdiki anlara taşır. Sergi alanının kendine özgü eklettik yapısı içine yayılan eserler Antalya için plaj fonksiyonu taşıyan bir mekânın sanat üretimi için bir deneyim alanına dönüşmesine aracılık ediyor. Sezon dışı bir zamanda farklı bir işlevsellikle anlaşılan mekân, izleyicilerin kent ve kentin yaşamsal bir unsuru olan “kıyı” kavramını sunduğu tüm potansiyeller ile yeniden tanışma imkânı buluyor.

antsanat

Mehmet Tüzüm Kızılcan Retrospektifi

Şimdi koltuğunuza rahatça oturun, gözlerinizi kapatın ve kendinizi bir sergi salonunda hayal edin. Sanki eserler bembeyaz, dikdörtgen bir prizmanın içinde, evrenin boşluğunda, yalın, saf, narin bir şekilde salmıyorlar ve siz bu inceliğe, saflığa dokunmak, onu hissetmek istiyorsunuz. İşte size bu duyguları yaşatan değerli sanatçı Mehmet Tüzüm Kızılcan'dır.

Şebnem
BAHAR

Sanatçının AKS'deki (Antalya Kültür Sanat) "19612023 Retrospektif Sergisi", 62 yıllık sanat yolculuğunu içeren ve eserlerini birer kilometre taşı olarak değerlendirdiği bir seçkinin sunumu. Sanatseverler bu sergide sadece, Kızılcan'ın eserlerini izlemekle kalmayacak, 100. yılında, Cumhuriyet dönemi Çağdaş Türk Seramik Sanatı'nın filizlendiği ve geliştiği en önemli döneme de tanıklık edecekler.

Mehmet Tüzüm Kızılcan, 1941 yılında Kemalpaşa Yukarıkızılca'da doğmuştur. Çiftçi bir ailenin çocuğudur. Toprağı çok küçük yaşlarda tanınması ve onu bir

oyun aracı olarak kullanmasının seramik sanatına yönelmesinde ve onunla kurduğu derin bağda nasıl etken olduğunu şu sözleriyle dile getiriyor: "Genlerimde olan yaşamışlıklarla bu malzeme birleşince, beni tasarlamak ve üretmek ile ilgili bir noktaya götürdü. Önce ismini koymadığım, ama zaman içinde seramik olduğunu öğrendiğim bir yola saptım. Toprak elime ve gözüme en uygun olan malzemeydi. Seramik benim için rastlantı değil bilinçli bir seçimdi. Meslek seçme aş-

masına geldiğim zaman, yaparken mutlu olabileceğim bir işi tercih ettim. Çocukluğumdan beri, tüketen değil üreten olmaktı isteğim."

Sanatçı, sanat hayatının temel taşlarını oturtmasında Füreya Koral'ın önemli bir yeri olduğunu vurgular. Ayrıca seramik dünyasına açtığı kapı, onu dönemin gizli kahramanı Hasan Togay'la kesiştirir. Togay ilk torna hocasıdır. Nejat Eczacıbaşı'nın desteğiyle, Almanya'da, Werkkunstschule Offenbach Amain (2. Harp sonrası Almanya'sında Bauhaus ekolünün önemli eğitim kurumlarından biridir) Seramik Ana Sanat Dalı'nda eğitimine başlar. Uluslararası sergilere katılır; 1964 Gualdo Tadino uluslararası yarışmalı sergisinde Birincilik Ödülü,

1965 yılında Offenbach Belediyesi Ödülü, Werkkunstschule Premier gibi ödüller aldıktan sonra, Türkiye'ye dönmek ve Türkiye'de seramik hayatına devam etmek ister. Bir süre İstanbul'da Gorbun Seramik'te çalışır. 1970 yılında İzmir'de Sersa Seramik Atölyesi'ni kurar. O dönemde Sersa, İzmir'de kurulan ilk atölye özelliğini taşır. Bu dönemleri "çamur yok, sır yok" diye anlatan Kızılcan, çamurlarını, sırlarını kendi teknik bilgileriyle çözmeye çalışır ve ürettiği sırları yıllarca eserlerinde kullanır. Sonraki yıllarda İzmir Resim Heykel Müzesi'nde, 1987-88 yıllarında Ege Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu'nda, 1988'den itibaren de Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Çini bölümlerinde ders vermeye başlayarak, deneyimlerini yeni nesillere aktarır. Kişisel sergi çalışmalarının çıkış noktasını, "Dikkat çekmek istediğim bir konu belirliyorum. Bu, sosyal ya da felsefi bir konu da olabiliyor, o an beni çok meşgul eden ve belli bir kitleye anlatmak istediğim bir konu da olabiliyor." şeklinde özetler.

Kızılcan, zaman içinde geleneksel sanatlara ilgi duymaya ve bilgi edinmeye başlar. Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk sanatı ve seramiklerini araştıran Kızılcan, gelenekselin tüm uygulamalarına, halk sanatlarına hayranlık duyduğunu her fırsatta dile getirir, etkilendiğini belirtir. 1980 sonrasındaki eserlerinde "geleneksel" ağırlıklı biçimler, süslemeler, kabartmalar, bezemeler daha da ağırlık kazanır ve kaligrafi, hat, dokuma sanatlarından esinlenilmiş yorumlar dikkat çeker. 1999 yılında gerçekleştirdiği "Kilit" serisi, farklı çamurlar kullanılarak, elle şe-

killendirilerek yapılmıştır. Her bir çalışma Sagar tekniği ile pişirilmiş ve paslanmaz çelik levhaların üzerine yerleştirilmiştir. 2000'li yıllarda, "Kati ve kesin tavrını seviyorum, yepyeni bir arkadaşım oldu" diye tanımladığı porselenin; kırılganlık, incelik, saflık, şeffaflık gibi özelliklerini ön plana çıkaran tasarımlar yapar. Bu çalışmalarda sırlı-sırsız yüzeyleri bir arada kullanarak, sırsız yüzeylerin mat, donuk görüntüsüyle, sırlı alanların ışık yansımalarının birlikte bir bütün oluşturduğunu ve bunun, kendi ifadesiyle "çalışmayı ayakta tuttuğunu" belirtir. Bazen karanlık bir odada sergilediği içi boş porselen formlarını, alttan ışıklandırarak malzemenin inceliğini, zarıflığını ön plana çıkarır.

Sergide yer alan 2004 yılına ait bir başka seçki, "Taş Yerinde Ağır"dır. Sanatçı, bu çalışmalarında; her insanın ya da eşyanın ait olduğu bulunduğu yerde değerli olduğunu, tanıdığı

ve bilindiği çevreden çıktığında ya da çıkarıldığında aynı değeri göremeyeceği düşüncesinden yola çıktığını belirtmektedir. 2010 yılında yaptığı "Lirik Yansımalar" serisinde, "ses" i somut, görünür bir kavrama dönüştürdüğünü ifade eder. Seramik ve cam parçaları tek bir formda bir araya getirmiştir. Tıpkı notaların sayısı gibi yedi parçadan

oluşan seri, "sesi" çağrıştıran ritmik bir düzende izleyiciye sunulmuştur. Kızılcın bu eserlerinde, genelde görsel bir obje olarak algılanan seramiğin porselenden ayrılan önemli bir özelliğini, "tınsını" anlatmak istediğini belirtmiştir. 2017 yılında gerçekleştirdiği "Umutluluk" serisinde yarına ait beklentiler tohumla özdeşleştirilmiştir. Tohumla özenle besle y i p bak-

mak gerektiği, tek başına yeterli olmadığı, bilgi, özen ve sevgiyle büyütmek gerektiği düşüncesinden yola çıkmıştır. Seri, doğadan esinlenerek biçimlendirilmiştir ve tohum, tomurcuk, çiçek betimli formlardan oluşmaktadır.

Mehmet Tüzüm Kızılcın, ulusal ve uluslararası platformlarda sanat hayatı boyunca pek çok ödüle layık görülmüş ve unvanlar kazanmış, birçok kurumda dersler vermiş, müzelerde eserleri sergilenmiştir. Halen İzmir Karşıyaka'daki atölyesinde seramiği araştırmaya, öğretmeye ve sanatsal üretimlerine devam etmektedir.

ATEŞ TANRISININ OĞLUNA

Soyunun sahibi Adem de
Topraktan yaratıldı
Sen aldın toprağı
Yaktın Ateşte
Can verdin ruh verdin
Biz gecenin karanlığını
Hiçe sayıp Geldik
Semender gibi
Senin Ateşinde
Yanmaya
Şekillenmeye
Yanımda Babil
Prensensinin
Güzel kızı
Kollarımda
Toprak çuvalları
Yak ne olursun
Sanatçı Tüzüm
Biz zaten yandık
Söndüremez ateşimizi
Umman
Belki Gönül Su Hanı
İlaç olur şifa verir

Can Yücel'den Kızılcın'a (1996/İzmir)

“Gücümüz Deneyimimizdir”

Antalya; tarihi, kültürel zenginliği, her köşesinden sürprizlerle sizi kucaklayan Kaleiçi, Akdeniz’in enginliğini nefesinizi tutarak izleyeceğiniz falezleri ile başlı başına sürprizli bir kent. Bunca zenginliğin dışında, sanatla hele hele de resimle uğraşmak istiyorsanız, size çok değerli sanat ortamları sunuyor. Konuğumuz, şehirde resim sanatını sevdirmeyi ve geliştirmeyi hedefleyen GÜSAD’ın (Güzel Sanatlar Derneği Antalya) Başkanı Ahmet Korkmaz.

Ahmet Bey, GÜSAD’ın oluşumundan bahsedebilir miyiz?

Sayın Esen Emekçil ressam arkadaşlarını bir araya getirmiş ve çeşitli sanatsal faaliyetlerde bulunmuştur. Onun vefatından sonra, grup bu çalışmalarını devam ettirmiş, dernekleşerek bir çatı altında birleşmişlerdir. Derneğimizin resmi kimlik kazandığı tarih 20 Ağustos 1992’dir.

Üyesi olduğum GÜSAD çatısının daha da kuvvetlendirilerek yarınlara taşınması ve Antalya’da olduğu kadar ulusal ve uluslararası alanda da sözü edilen etkinliklere imza atabilmesi doğrultusunda çalışmalarınızdan bahsedebilir misiniz?

Misyonumuz: Çeyrek asırlık deneyimi ile GÜSAD, Antalya’da plastik sanatların ve bu alandaki deneyimli ve/veya genç sanatçıların gelişimini ve tanıtımını sağlayacak ortamları oluşturur. Sanatta kaliteyi hedefler. Vizyonumuz: Dernek, yerel, şehirlerarası, uluslararası işbirlikleri ile sanatsal faaliyetlerde yönlendirici rol üstlenmeyi hedefler. Değerlerimiz: Çeyrek asırlık deneyim, konusunda deneyimli sanatçılar, Antalya’nın bir dünya sanat ve kültür kenti olması, yerel işbirlikleri (belediyeler, STK lar vb.) ve sanata özverili yaklaşım. Sloganımızı, “Gücümüz deneyimimizdir” şeklinde belirledik.

2018 yılı itibarı ile hayata geçirdiğimiz yeniden stratejik yapılanmamızla ilgili üyelerimizin de tam desteğini alarak yürüdüğümüz yolda amacımız çok çeşitli çevrelerde resim sanatını yaygınlaştırmak, kaliteyi yükseltirken, ilimizdeki üniversitelerden genç resim sanatçılarına da kendilerini geliştirebilecekleri ortamlar sunabilmek.

Derneğin 2022-2023 etkinliklerinden bahsedebilir misiniz?

GÜSAD, pandeminin bitmesi sonucu sanat faaliyetlerine kaldığı yerden devam etti. 2022’nin 8 Mart Dünya Kadınlar Günü nedeniyle kadın üyelerimizin katılımıyla sergi açtık. Kepez Belediyesi’nin “Renklerle Antalya” konulu Sanat Çalıştayı’na destek verdik. Ardından geleneksel bahar sergimizi açtık. Dünyada yaygın olan Plein Air etkinliğinin Antalya’da yaygınlaşması için adım attık. Konyaaltı sahilinde açık alanda resim çalıştayı düzenledik. 2022 Ekim ayında Muratpaşa Belediyesinin düzenlediği Kaleiçi Old Town Festivali’ne destek

Leyla
İRTEN

verdik. Festival süresince Kaleiçi sokaklarında resim sergisi açtık, Hadrianus Kapısı’nda GÜSAD’lı sanatçılarımızın canlı performans gösterisi festivale renk kattı.

Dostluğu ve samimiyeti pekiştirme adına sanatçılarımızla dayanışma kahvaltılarında bir araya geldik. 2023 yılında yoğun bir ilginin

olduğu Karma Bahar Sergimizle sanatseverlerle buluştuk. Yaz sezonuna girdiğimiz bu günlerde sanatçılarımız yurdun çeşitli noktalarında yapılan sanat çalıştay ve sempozyumlarına katılacak. Ekim ayında yapılacak Old Town Festivali’ne destek vermek için proje çalışmalarımız devam ediyor. Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100. yılı nedeniyle Ekim ve Kasım ayında “Cumhuriyet ve Ata’ya Saygı” sergimizi açacağız. Dernek olarak Antalya’da sanat ikliminin oluşması için sanat çalışmalarımız devam edecek.

GÜSAD’a üye olma kriterlerini iletebilir misiniz?

Ressam kategorisi, Gönüllü kategorisi ve Genç GÜSAD’lı kategorisi olmak üzere 3 başlıkta üyeliğimiz mevcut. Toplumda özgür ifade, bir amaç etrafında tabii ki toplum ve ülke yararına örgütlenecek etkinlikler gerçekleştirilmesi için derneklerin çok önemli sivil toplum kuruluşları olduğu çok net. Özellikle sanatçıların çalışmalarını paylaşabildikleri, ulusal / uluslararası yenilikleri takip edebildikleri, rekabet yaratmaktan çok ortak değeri yüceltmek için işbirliği içinde olmaları çok önemli.

antsanat

Geçiyorum

Nedenlerimi terk ettim

Kalabahğın dalgalarını
kürekliyor ellerim

Avizeleri yolumu ısıtıyor
toplanmamış turunçların

Kalbimin kırıklarında
çimenler ısımıyor

Beklentilerimi
beklemiyorum

Unuttum çoktan
geçiyorum
bir şeylerden geçiyorum

Ravel
boleroyu çalıyor önümde

Başhyorum
ayaklarım tırmanan dünyaya

Mesut Adnan

İbrahim
DAĞHAN

Karain'den Cumhuriyet'e Antalya'nın Tarihi

Antalya Büyükşehir Belediyesi, 1934 yılından 1952'ye kadar Halkevi, 1952'den 2016'ya kadar belediye hizmet binası olarak kullanılan Karaalioğlu Parkı içindeki binayı, Antalya'nın kültürüne ve kentin tanıtımına hizmet vermek üzere, önemli bir sergiyle değerlendirmek istedi. Arkadaşımız Dağhan, "Antalya Kent Tarihi Sergisi"ni yerinde inceleyerek sizler için değerlendirdi.

Beş yüz bin yıl önce yaşamın var olduğunu bildiğimiz Antalya, şu günlerde kapsamlı bir çalışmanın ürünü olan bir sergiye ev sahipliği yapmanın heyecanını yaşıyor. Heyecanın sebebi serginin bizzat kendisiyle ilgili olmasından. Adının sergi olmasına bakmayın serginin çok ötesinde, benzerlerinden daha küçük bir alana sığdırılabilmiş büyük bir müze aslında. Bu haliyle çalışmaya şehrin retrospektif sergisi de denebilir.

Sergiye ev sahipliği yapan mekânın kendisi tarihi bir öneme sahip. Söz konusu mekân Milli Mücadele yıllarında Antalya Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin faaliyetlerine sahne olmuş, daha sonrasında yeniden inşa edilip ülkenin kültürüne, sanatına ve çağdaşlaşmasına büyük katkıları olacak Halkevine ev sahipliği yaptıktan sonra uzun yıllar belediye binası olarak kullanılmıştır. Sergiyi gezerken zamanda yolculuk yapıp çağlar arasında kaybolabileceğinizi hatırlatmak isterim: İlk sa-

londa sizi 1868'de Antalya'nın ilk Belediye Başkanı olan Abdullah Efendi'den günümüze başkanlık yapmış şahsiyetlerin kronolojisi karşılıyor. Sonraki salonda Antalya'da basılan ilk gazeteden itibaren diğer yayınların ilginç hikâyelerini bulacaksınız. İlk sayfalarında "Fikir babamız ve milli şairimiz" olarak tanıtılan M. Emin Yurdakul'un hangi dergide yazdığını, Milli Mücadele yıllarında zorluklarla çıkarılan gazeteyi ve gazete sahibinin yaptığı vatanseverliği okuyunca o zor günleri hatırlayacaksınız. Ayrıca Latin alfabesinin Antalyalılara tanıtımında öncü rol oynayıp bir nüshasını Latin ve Arap harflerini bir arada kullanarak çıkarılan gazeteyi, ilk sayısına "Yeni doğan bir çocuk çirkinliğinde" ismi verilen mecmuaya neden bu ismin verildiğini, Antalyalı şair Baki Süha Ediboğlu'nun şiirlerinin ve bu şehirden çıkıp uluslararası ödül alan Cahit Uçuk'un hikâyelerinin hangi dergide yayınladığını okuduğunuzda ne zengin bir kentte yaşadığımızı hissedeceksiniz.

Diğer salona geçtiğinizde Antalya ve çevresine ismini veren Tekelioğullarının şehrin tarihine nasıl damga vurduğunu, ardından güç zehirlenmesi yaşayarak tabi olduğu imparatorluğa nasıl başkaldırdığının ilginç öyküsünü okuyacaksınız. Aynı salonda 1800'lü yıllardan başlayarak Antalya'nın aldığı ve verdiği göçlerin neler olduğuna şahit olacaksınız. Hemen yanındaki salon ise sizi zaman-mekân makinesine bindirip coğrafi keşifler çağına götürecektir ve orada bulunan harita, ilkel pusula ve diğer yön bulma aletleriyle tarihimizin en mesut zamanlarında dolaşacaksınız. Salonun bir duvarını boydan boya kaplayan ve Alanya'dan Finike'ye kadar olan sahil şeridini olabildiğince yalın bir gerçeklikle, ama bir o kadar da hayranlık uyandıracak ayrıntılarla dolu Piri Reis'in haritasının kaplamakta olduğunu göreceksiniz. Diğer tarafta ilginç tasvirleriyle, esprili tabirleriyle ve nükteli anlatımıyla ailemizin rehberi gibi hissettiğimiz Evliya Çelebi'nin Antalya'yı gezerken izlediği rotayı gösteren haritayla bir gezintiye çıkacaksınız. Sonraki odanın duvarında tarih boyunca Antalya şehrinin giriş kapısı olmuş Kale Kapısı ve üzerinde uzun yıllar asılı kalmış "gülle"nin ilginç hikâyesini okuyup karşısındaki vitrinde Hz. Süleyman'ın Antalya'yla ne gibi bir ilgisinin olduğunu öğreneceksiniz. Girdiğiniz büyük salonda ise dünyanın birçok medeniyetinin kullandığı çift başlı kartalın Selçuklular için önemini, Muaviye'nin donanmasının Finike açıklarında ne işi olduğunu öğrenme imkânı bulacaksınız.

Antik dönemde bir devletin varlığının, bağımsızlığının ve gücünün simgesi olan paha biçilemez sikkelere yüzyıllar içinde hangi aşamalardan geçtiğini göreceksiniz. Bu coğrafyada yaşayıp öldükten sonra aziz ilan edilen ama edildiğine kendisinin de pişman olduğunu düşündüren Noel Baba'nın huzur bulamayan cesedinin başına gelenleri hüznülenerek okuyacaksınız. Salonun köşesinde sizi mermerinin kadife bir kumaş gibi işlendiği asil bir kadının heykeli karşılayacak. Bu Pergeli kadına Roma İmparatorluğu döneminde birçok soylu erkeğin arasında neden "Kentin İdarecisi" unvanının verildiğine şaşıracağız. Aynı salonda birçok çağın izlerini duvarlarında barındıran Karain Mağarası'ndan II. Attalos'a, II. Attalos'tan Cumhuriyet'e kadar göreceğiniz zaman algımızda bozulmaya neden olabilecek zenginlikte. Son duvardaki küçük resimler ise size Antalya'nın tarihsel kronolojisini mevsimler arası geçişler yaptırarak uğurlayacak güzellikte. Bu güzel ve tarihi şehre yakışır bu serginin oluşturulmasında emeği geçen herkese teşekkürler.

Evliya Çelebi'nin Kaleminden Antalya

"150 Müslüman, 150 kefer kale neferleri vardır. Kalesi, Adalie körfezi sonunda minare yüksekliğinde bir kaya üstünde kavisli şekildedir. Etrafı 4400 adımdır. Batıda Paşa Sarayı köşesinden Narin Kule'ye ve varoş kapısı üzerinden Mehterhane Kulesi'ni geçip doğuda Lala Kulesi'ne kadar iki kat kale duvardır. Bu taraf kırk kule, 1300 adımdır. Buradan güneye bin adım ve 18 kuledir. Buradan Kız Kulesi'ne kadar bin adım ve 15 kuledir. Kara tarafları ikişer kat kale duvardır ve derin hendektir. Buradan liman dolaşılınca 1100 adımdır. Kırk arşın duvardır. Liman tarafı 12 kuledir. Tamamı 80 kule ve her kule arası

yirmişer bedendir. Dört kapısı vardır. Birisi dışarı varoş kapısıdır. Çok sağlam kale olduğundan birkaç kere Osmanlı Paşaları kapanıp Osmanlı Devleti'ne karşı durmuşlardır. Bütün kâfirler (Ah Adalie!) derler. Bu varoş kapısından başka karaya çıkan kapı yoktur. Diğer üç kapı liman tarafına işler. Büyük liman kapısından limana kırk basamakla inilir. Bu dört kapıdan başka duvarların mahalleler içinde 22 küçük kapısı daha vardır. Bu kale yedi kattır. Hendekleri yoktur. Paşa Sarayı başka bir bölmedir. Ve tamamı yedi bölmedir. Kale içinde dört mahalle ve gayet sık bin ev vardır. Sokakları kaldırımdır. Her evin dört direk üstüne çardağı vardır ki, geceleri orada yatarlar. Adalie'de deniz kenarında büyük kaynaklar vardır. Bazısı deniz içinde kaynar. Adalie'nin suları aktığı yerlerde buz hâsıl olur. Yani alçı gibi donar. Havası ağırdır. Bu yüzden her sene istinaz yaylasına çıkarlar. Limanı 200 gemi alır, sekiz rüzgârdan emindir... Ama liman içinde her rüzgârın kasırga ve sağanağı eksik olmaz. Onun için gemiler palamarlarını, sahildeki yüksek kayalara bağlarlar... Turuncu, kebbat, hurma, zeytin, incir, şeker kamışı, narı cihanı tutmuştur. Her tarafı bağ ve bahçedir... Tekeli Paşa bahçesi en meşhurdur...

Bu şehrin halkı, Anadolu halkı gibi güzel Türkçe konuşurlar. Delikanlıları Cezayir elbisesi giyerler. Kadınları çuka ferace ve başlarına takke üzerine beyaz izar bürünürler. Halkı edepli ve garip dostudurlar..."

Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 1680.

Malul Satırlar / Alova'ya

Ferruh
TUNÇ

Bütün şairler kendi halkla ilişkiler uzmanı olmuştur. Alova buna aldırılmıyordur. Onu kutsamadan kendini şiire adamıştır. Bunu başka dünyalara aldırışsız bir demirci, marangoz usta gibi yapmaktadır...

Alaova kişiliği ile şiiri, bu yüzden birbirinden ayırt edilmez.

O, Cemal Süreya'nın deyişiyle şairliğin 'bir duruş' olduğunu doğrulayanlardandır.

Alova'yı Türk şiirinin 68'li ile 78'li arasında bir yere koyabiliriz. Kendinden önceki kuşağa da kendinden sonraki kuşağa da akranlık edebilen biridir. Bu, insan insana ilişkilerde ne denli geçerliyse şiir şiire ilişkilerde de öyledir. Fakat seçicidir de...

Şiirini, 60 toplumcu kuşağı ile olan güçlü bir etkileşimle başlattığını söyleyebiliriz; ama İkinci Yeni şiirini de izledi, değerlendirdi; seçici olarak ondan yararlandı, hatta sindirdi... O dönemden gelen karakterli her şair gibi -ki herhangi bir dönemde karakterli şair sayısı görüldüğü kadar çok olmaz-, 80 sonrasında gözlenen *İkinci Yeni şiirine iltica furyasından* uzak durdu. Dahası, hiçbir vakit slogancı olmamış esas-tan devrimciliğinden vaz geçmedi. Demek, bir tutarlılık şiiri geliştirdi. Bu yüzden onu, şiirimizin toplumcu geleneği ile İkinci Yeni'nin 80 öncesinde oluşturduğu görkemli bireşimi geliştirerek sürdürenler arasında saymak gerekir.

Bunu kendine özgü bir 'epik-kültür şiiri'nde derinleşerek yaptı, yapıyor. Sanatın ve şiirin umulmadık yerlerden seçip çıkarabileceği ya da yaratıp kurgulayabileceği insanlık hallerini işlediği şiirlerini nehir-şiiir kitaplarında toplamayı sürdürüyor.

Eskirken güçlenen, güçlenirken güzelleşen, güzelleşirken anlam edinen bir zaman ve mekân şiiri yazmayı sürdürüyor Alova. Bunu Anadolu topraklarında dikine bir kazı şeklinde gerçekleştiriyor ve antik katman-da açtığı tüneller şimdiden büyük yer altı şehirleri oluşturmuş halde. Yeraltı şiirleri

diyebiliriz bunlara bir bakıma ama pırl pırl, aydınlık ve durular... Şiirimizde, tarih ve coğrafya üstünden, realpolitik yacalamalara aldırılmadan; insanlığımızın, buralılığımızın, bizliğimizin, çokluk ve zenginliğimizin estetize edilmesi, yaşadığımız hayatın deneyim boyutlarının çoğaltması ve gelecekte yaşanacak olanlara referanslar oluşturması geleneği günümüzde de onunla -ve sayılı birkaç şairle- varlığını sürdürüyor. Onu iyi okursak, toprağa ve tarihe ilgi göstermeyen sözümona 'kozmpolit', 'psikolojist' ve 'imajist' fakat gerçekte ise kimliksiz, kibirli ve değersiz bir şiirin geleceği olmadığını daha iyi fark edeceğiz.

Ona verilen, 2020 yılı Antalya Edebiyat Günleri Şiir Onur Ödülü gerekçesinde dile getirilen "*Onun şiiriyle arkeoloji, katı katmanlarından; tarih, ideolojik kaypaklıklarından; felsefe, bir malumat yığını olmaktan kurtularak yeni bir şiire sızmakta ve sıradan bugünümüzün gövdesini berkitmekte, meçhul yarına uzanan dallarımızı çiçeklendirmektedir*" ifadesi, Alova ve şiirinin 'efradı cami, ağıyarı mani' tarifleri arasında yer alabilecek niteliktedir. (1)

Necatigil Bile/Yazdı'sında, 'en güzel sözler sonra-

Resim: Diana Fazleva

dan hatırlananlardır' gibi bir cümle kurar. Çoğumuzu önemli olaylar, durumlar karşısında suskun bırakan şey duyarsızlık değil de budur. Ama Alova dostumun, Türk şiirinin bu görkemli ağacının, 50. sanat yılı hakkında suskun kalmaktansa Necatiğil'in dile getirdiği bu 'malul'uliyeti göze almalıydım.

Sevgili dostum;

50. sanat yılında şiir için katlandığın (aşlında büyük bir doğallıkla içinde yaşadığın) güçlüklerden biraz olsun kurtulmanı bütün yüreğimle diliyorum. 51. yıl ve ötesinde, elindeki kitap cildini bağlayıp, sanki hiçbir şey yazmayacak bir avare gibi ülkenin ve dünyanın başka başka şehirlerinde dolaşmanı, iyi yemekler yiyip, güzel içkiler içmeni diliyorum. Denk gelirse, Psidya ve Dağlık Klikeya'yı benim kamyonetle dolaşırız. Ama Orhan (Taylan) ağabeyin orada, onun şifalı mezeleri ile kendi imbiklediği rakıdan içmek nasip olsun bize de inşallah! Bu yarım yüzyılı öyle bir kutlayalım ki kadehlerimizi tokuşturarak o sırada, yıkık antik kentlerde, yanık ahşap konaklarda, kırdaki at kişnemelerinde ve asfalttaki eksoz homurtularında; yıldızlarda, denizlerde, dağlar ve ovalarda yankı bulsun. Onurun, mertliğin, hünerin ve yazdıkların bu halka ve insanlara armağan olsun.

(1) Şiirini, onu kullandığı ifade ile 'epik' olarak nitelendirmekte çekincem var. Bu geriye doğru ('regressive') bir tanım gibi geliyor çünkü bana... Şiirinin, kültürel kazısının ya da evet, epik söyleyişinin, çağdaş kombinasyonları ile gelecek göndermelerini gölgeleyebilmiş gibi geliyor bana, bu nitelemeyi aşırı vurgulamak...

SANA

Bir dolmakalem yollayacağım sana, ince uçlu
(İlk öğretmenimden kalma, bu ince uç merakı bana)
Çünkü, onun el yazısındaki zarafet
Ve sözlerindeki dosdoğruluk gelir aklıma, şiirini okuyunca.

Bir dövme çelik çakı yollayacağım,
Serikli yörükler, yazları Eğirdir'e göçerlerken alırlar yanlarına
Bir arkadaşım armağan etmiş, oralıdır, yörüklüğü başına bela
Hapis yatmaktadır şimdi, gençlik düşlerimizin uzağında.

Sana bir tespih yollayacağım,
Kendime aldım, Bursa'daki İpek Han'dan,
İlk kitabımın yayınlandığı zamanlarda
Kehribar dersem inanma, oldukça post-modern bir durumdur bu,
Kehribarın aslını sahtesinden artık ayırt edemiyor uzmanlar.

Su yeşili, ateşi, saman sarısı olsa da...

Kalemdeki bakalit, çakıdaki kemik, tespihteki kehribar
Birdir Tanrı gibi; sevgi, dostluk ve kardeşlik...

Başka neyimiz var?

Şairler yazarlar, atlar koşarlar, inekler oturlarlar
Diyen alıştırmalar var, bir çocuğun çekmecede unuttuğu okul defterinde
Bir de onu yollayacağım sana
Henüz karalanmamış sayfaları var

Onlardan birine bir şeyler yaz ve imzala. Sonra da bana gönder.

Onu asacağı duvara.

Burada, ölünce yatacağım mezara çok yakın bir köy evim var.

Ve zeytin ağaçları, ceviz ağaçları, üzüm asmaları, antik zamanlardan...

Onların derin kökleri var.

Gel, şiir yağdıralım onlara.

Kadeh kaldırıp kutlayalım bu yarım yüzyılı.

Ve çınlasın, kristalin sesi derin çam ormanlarında.

Ferruh Tunç

Alova'nın 50. sanat yılı için

Türkiye'nin İlk Şiirli Kartpostalları

80'li yılların başında Ankara Hukuk Fakültesinde öğrenimimi sürdürürken sık sık Antalya'ya gelir, kurduğu Akdeniz Kitabevi'nde Cahit Hoca'ya yardım ederdim. Şair Salih Mercanoğlu'yla da orda tanıştım. Bir elinde sigara, öbüründe de Rapido kalemle aydinger üzerine şair portreleri çiziyordu.

İsmail
DUYGULU

Bilgisayarın ve ofset basımın olmadığı yıllarda, ilkel yöntemlerle siyah-beyaz filmlerle düzenlenen şiirli kartların 25 çeşit ilk örnekleri o günlerde hazırlandı ve İstanbul'a basıma gönderildi.

İki hafta sonra kitabevinin avlusu kartpostal kolileriyle dolup taşmıştı. Kısa sürede bir ahşap bir kart standı yaptık. Sergilenen kartlar en çok, dükkana uğrayan üniversiteli gençlerin ilgisini çekmişti. Şiirseverler ilk kez şiirli kartlarla tanışıyordu. O günlerde kitap alanlara armağan olarak verilmesi de bir anda kitap satışlarını artırmıştı.

Hafta sonunda Cahit Kerse'yle 3-5 koli hazırlayıp Ankara'ya gittik. Kartların çoğunu Dost Kitabevi'nin sahibi Erdal Bey'e verdik. Oradan da Nusret Kemal Otyam'ın başkanlığındaki Dayanışma Yazarlar Kooperatifi'ne uğradık. Ahmet Telli hapisten yeni çıkmış, Dayanışma'nın yayın müdürü olmuştu. Telli ilk görüşmemizde beni yayınevinde işe aldı. Artık Ankara'da bir işim olmuştu. Dayanışma kitaplarını Ankara'ya dağıtırken şiirli Akdeniz kartlarının da temsilcisi olmuşum.

Unutamadığım yıllardı, hafta sonu Dost'a uğradığımda bizim şiirli kartlar tükenmişti. Cahit Hoca'nın gönderdiği yeni koliler de hızla tükeniyor, başkente çevre illerden gelen kitapçıların isteklerini Antalya'ya ilet-

yordum. Kartpostal sergileri Ankara'nın her yerinde çoğalmış, kartlar da satış patlaması yaşanmıştı.

Bir ara Antalya'ya geldiğimde, Belediye İshanı önündeki sergilerde de şiirli kartlara çok yoğun ilgiyle karşılaştım. Cahit Hoca, her uğradığımda Salih Mercanoğlu'nun desenleriyle yeni şiirli kart dizileri yayınlamaya başlamıştı. Daha sonraları, uzun boyutlarda bastığı renkli kartpostalları ülkemizin tüm il ve ilçelerine dağıtıyordu. Öte yandan eski öğrencilerinin çeşitli kentlerden kendisine gönderdiği şiirli kartlarını gülümseyerek bana gösteriyordu. Dergimizin yayın yönetmeni Tuncer Çetinkaya da öğrenciyken Ankara'da aldığı şiirli kartların arkasında Akdeniz Kitabevi yazısını görünce gururlanarak çok sevindiğini söyler.

Beş yıl boyunca tüm ülkemizde ilgi gören bu kartlara yalnızca Antalya Emniyeti dava açarak 1985'te Komünizm propagandası gerekçesiyle İzmir Sıkıyönetim Komutanlığı'na gönderdi. Cahit Hoca'nın beş yıl boyunca yasak olmadığı halde haksız yere toplatılan yüzlerce kitabı gibi el konulan şiirli kartları da 40 gün sonra verilen beraat kararına karşın kendisine geri verilmeyince, 1995'e kadar inatla nice kart ve poster yayımladığımda belirtmek isterim. Özellikle 90'lı yıllarda gençlerin odalarını süslediği Atatürk, Che Guevara ve Deniz Gezmiş posterlerini Ant Sanat okurları da anımsayacaktır.

antsanat

Tatsız Cin TuTip

Deniz
YILDIZ

Öyle veda anları geliyor ki içini kasıp kavuran duyguların hiçbir anlamı kalmıyor

Korkuların, heyecanların, hepsi, her şey yok oluyor.

Gitmek duygusu sarıyor göğsünü.

Gitmek duygusu gitmiyor, kalıyor uzun bir süre

Seni yanıma ben çağırdım, saçmalığı görüyor musun?

O mumu yakmasaydım, o şarkıyı söylemeseydim gelmeyecektin

Geldiğin için öfkелisin belki, o yüzden taşıyorsun o lanetleri

Tam da bu noktada çok benziyoruz

Biz insanları buraya, toprağa çağırdılar

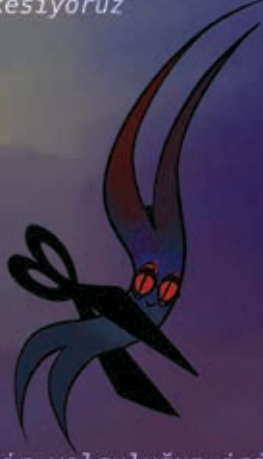

Toprağa düştüğümüzden beri kök salmaya çalışıyoruz.

Hayat da bize inatla kök salmamamayı öğretmeye çalışıyor

İlerlemek için hep uzuvlarımızı,
bağlarımızı kesiyoruz

Bitmeyen bir yolculuğun içinde keserek,
kesilerek tüketiyoruz.

Belki de bu yüzden bu kini insanlığın,
Bu yüzden laneti üstünde

Şimdi gerçekten tanrıymışım gibi
seni buraya çağırıp özgür
bırakıyorum TuTip.

Senden aynı anda
bilgelik ve aptallık bekliyorum

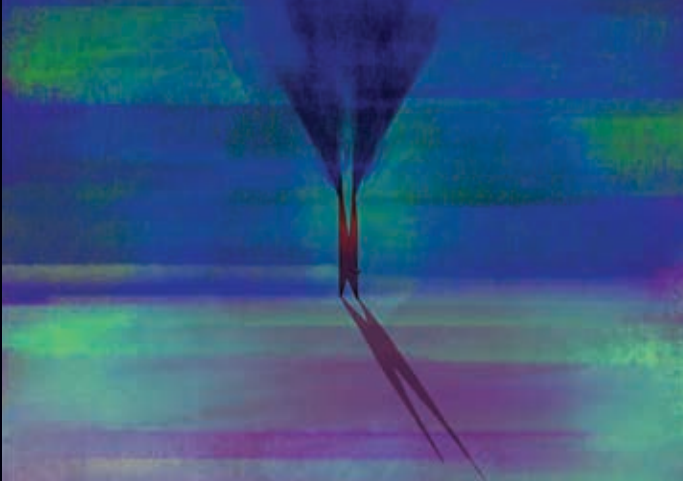
Şu kapıdan çık

Dokunabildiklerine dokun

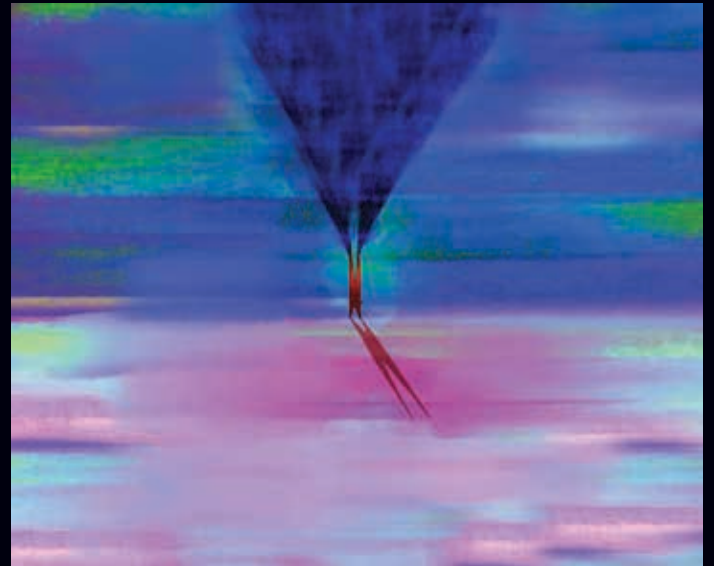

Ve sakın kök salma.

Adımı geri döndüğünde öğreneceksin.

Tıpkı tanrıymışım gibi.

Tuğrul Keskin'in Ürperti'si Üzerine

Şerif
Mehmet
UĞURLU

Yarısını devirmeye yaklaştığımız senenin ilk şiir kitaplarından biri de usta şair Tuğrul Keskin'in bugünlerde ikinci baskısı da çıkan Ürperti isimli kitabıydı. Everest'in şiir dizisinden çıkan kitap; genellikle şairin son üç yıllık şiirlerine ev sahipliği yapıyor. Altına tarih düşülmemiş olanlar da var tabii... Kitap dört bölümlük bir şiir toplamından oluşuyor. Bunlar sırasıyla: 'Yürek Çiçeği', 'Şair Öldü', 'Ülkem Benim' ve 'Kuşlara İnanırdım Bir Vakit'... Keskin'in durumları ve duyguları kavrama biçiminin içlilik boyutuyla bu eserinde de devam ettiğini görüyoruz. Ürperti'nin duygu yükü yoğun bir kitap olduğu daha en başında "Tuhaf Bir Ürpertiyle" isimli giriş şiirinde kendini gösteriyor:

"Yine de büyük şeyler kuruyorum / Hayatıma ilişkin / Yaşım altmış geçmişken / Ve beşini bitirmek üzereyken kızım"

İlerleyen bölümlerde siyasi eleştiri düzleminde sertleşecek bir dilin burada görece nahif kaldığını görüyoruz. Ki yine burada bize yakın duran bir geçmiş ve ona ilişkin özlem de var kuşkusuz. Bir de şairin aidiyet duyduğu topraklara olan bağlılığı gözle görülür biçimde serimleniyor:

"Arahlık'taki evimizde / Nahcivan'a yakın / Ah sanki / kıştan çıkmış / Bir karış toprakmışım / Çille gecesini bitmiş / İçime cemre düşmüş / Gibi ısındım / Duyunca gelişini"

Yahut *"Bir sofraya otursak / Eski günlerden kalma / Anne olsa yanımda / Huzur olsa sevinç olsa"*

Aslında insanın mekân ile kurduğu bağın daha büyük bir ölçekte yaşadığı coğrafyayı içselleştirmesi ile de kurulduğunu düşünebiliriz. Gerçi günümüzde giderek tek tipleşen ve avamlaşan bir şehir algısı kendini dayatıyor. Yollar, tabelalar, dükkânlar, sokaklar derken bütün bir mekân coğrafyası sıradan ve birbirinin benzeri yerlere dönüşüyor. Bu sebepten insanın biricik öz varlığına ve onun en somut halinin yansıması sayılabilecek çocukluğa dönüş arzusu belirgin hale geliyor... Keskin'in şiirinde de bunun varsıl olduğu belli...

"Çocuktum alaca şafağın koynunda / İşim gücüm beyaz bulutlarla benim / Uçardım Aras'ın üstünden kuşlarla / Hiç kaygısız uçardım Ağrı'ya doğru"

Şairin "Aksak Yolcu" şiirinde dört bölüm başlığı halinde verdiği ifadeler; onun tüm savunma mekanizmasını, özlem duyduğu ve tepki gösterdiği hallerin de bir anlamda kodunu taşır. Tüm duygu durumlarında bu ifadelerin kıyasından köşesinden sindiği bir alt düzlem ortaya çıkar. Bunlar; aşk, merhamet, yürekle ifade olunan benlik ve çocukluktur.

Ürperti'nin 'Şair Öldü' adlı bölümünde Tuğrul Keskin'in 2020 yılında vefat eden şair Mehmet Çetin'e ithaf ettiği şiirler yer alıyor. *"sular durulur, ömür eskir gök bulanır / uzak yerlerde hatırlanacak dostlar vardır"* Bir dosta yazılan sahici duyguların, berrak bir acının kendini hissettirdiği bölümde, doğuya ilişkin tınılar da hatırı sayılır halde varlık kazanmış. Ülkenin doğu-batı düzleminde sorunlar yaşamasının sebebi olan ve şair Mehmet Çetin'in hayatından referansla devlete dair eleştirel refleksi burada söz alır. Bu refleksin en somut hali zaten kitabın üçüncü bölümü 'Ülkem Benim' de görülecektir.

"Ölümse ne garip şey! Ne garip şey, buz tutmuş bıyıklarınla sonsuz ovalara bakamamak ve yine de anlamaya çalışmak, sana yaşamı çok gören devletin de yarasını"

"Kendi ülkesinin dağlarında kuş olmak varken, bir başka ülkede kanal olmak mıydı seçimi, değil, hiç değil! Bir kanalizasyona kanal bile olamayacaklar, onu, Amsterdam'ın dağ sularına kanal sularına kanal olma-ya zorlamışlardı işte"

Az önce söylediğimiz 'Ülkem Benim'; kitabın en direkt kontekste sahip, gözünü daldan budaktan sakınmayan bölümü. Kanımca "İkizdereli Kadınlara Övgü" ve "Tabuttan Taht" isimli iki şiiri de kitabın en başarılı şiirleri. Üstelik bunu sadece aktüel bir içeriğe sahip olmasıyla değil, biçimiyle de yansıtabilen şiirler bunlar. Son çeyrek asrın pek çok okurdaki hissiyatına tercüman olabilecek bir gerilimi barındırıyorlar. "Tabuttan Taht" başlı başına on ikiye atılan bir ok... Ardından merkezin halkalarını hedef tahtasına koyan dizeler bölüme de adını veren "Ülkem Benim" şiirinde görülüyor. Bir güruh halindeki düşmana dair sembolik anlatı aslında okurun elle tutabildiği, gözle görebildiği, midesine giren ya da

giremeyen her lokmada algılamaktan kaçınmayacağı bir realitenin anlatısı.

“Bir şafak vakti nehre inmeye hazırlanıyordu ki ceylanlar; düşleri ağıulu adamlar, geceyle çıka geldiler.” // “Ağızları ağıuyla mühürlü adamlar / Her biri bir sırtlanın sırtında / Sırtkan / Geldiler.” // ...Fermanı pa-dişahlara bırakıp dağlara çekilen elemli aklım, onurlu sesim, usta yaratıcım! / Şimdi düşleri ağıulu güruh elinden varlığı parçalanan, ülkem benim!”

Kitabın son bölümü olan ‘Kuşlara İnanımdı bir Vakit’ ise oldukça özel bir yerde... İsminde de geçtiği gibi şairin kuşlara ithaf ettiği oldukça duyarlıklı ve çağımızdaki ekolojik dengesizliğine parmak basan şiirler bunlar. Bölüm toplamında deneysel bir hava var ve masalsi öğeler bu toplama renk katmış. “Külden Zamanlarda” bu deneyselliğin yer aldığı şiirler arasında başı çekiyor. Yanlış saymadıysam altı yüzün üzerinde kuş isminin teker teker anıldığı bir şiir bu. Buna, yüze yakın ağaç ve bitki ismiyle yirmi küsur hayvan da eşlik ediyor. Adeta tabiatla insanın hesaplaşmasına girilen bir liste... Bu şiirin performatif olarak sesli okunduğu bir seyirliğin dikkat çekeceğini söylemek gerek. Bazıları bu tip çalışmaların şiir(sel)liğini sorgulayacaktır. Bunu da dikkate almak gerek elbette.

Ürperti; genel anlamıyla damakta bıraktığı tat olarak Tuğrul Keskin’in poetikasına sadık kaldığı bir eser hüviyetinde.

Kapak tasarımı sade ve dikkat çekici. Everest’in şiir kitaplarının genel havasını yansıtan bir kitap. Ancak bilenler bilir, yayınevini şiir dizisinde ikonik olarak yer verdiği şair fotoğrafının bu benim elimdeki bu birinci baskı kitapta çok flu... İkinci baskıyı görmedim, umuyorum ki yeni baskıda bu görsel değişmiştir.

UNUTTUM

Bu yaz da bitti, çok geç oldu unuttum
Kadınlar vardı Bursalı mı, Bolulu mu?
Yüzleri nasıldı, neye benzerlerdi unuttum
Zaman aktı, tımar ettim yararı
Gidilmeyen köyler gibi silindiler, unuttum.

Ve sonra düş içindeydik; uçarı çocuklar
Ne yalan söyleyeyim hangi düştü unuttum
Bursa yolunda ayağı kanadı, kısacık bir adam
Bilemedim adı neydi, zaman geçti unuttum
O yıl ağaçlar üşüdüler, su yürümediydi dallara.

Bursa değil de Bolu muydu yoksa? Unuttum
Yollar epeyce kaygandı düşecekti sert adam
Yollar niçin kaygandı, ama şimdi unuttum
Adnanlar vardı sevdiğim, biraz ölmüş olanlar
Sertler miydi bilemedim, işte bunu unuttum

Düşbaz çocuklarıydık ya bu kocaman evrenin
Kim alır kim satardı ben de bunu unuttum
Bolu Dağları’nda gözleri kör bir ceylan gezerdi
Gezer miydi, köle miydi? Ah nasıl da unuttum
Çok soğuktu çiçeklere su vermediydik o akşam

Düşünü sattı bir kadın, kaçta olduğunu unuttum
Bursa zindanında mıydık Bolu Dağları’nda mıydık?
Düşle zindan arasında gidip gelmekten unuttum
Ama şairler vardı o düşlerle, o yollarda yanımda
Şimdi iyiler mi, değiller mi? Vakit geçti, unuttum.

Çiğdem
EKİZ

Ağrıdağı Efsanesi

“Şu insanlar, şu dünyada var oldukça her şeye akıl erdirecekler, kartalın uçuşuna, karıncanın yuvasına, ayın, günün doğuşuna, batışına, ölüme, kalıma, her şeye akıl sır erdirecekler.

Karanlığa ışığa, her şeye, her şeye akıl erdirecekler, tek insanoğluna güçleri yetmeyecek. Onun sırrına ulaşamayacaklar.”

Yaşar Kemal

Gerçek adı Kemal Sadık Gökçeli olan Yaşar Kemal (1926–2015), Nigâr Hanım ile çiftçi Sadık Efendi'nin oğlu olarak, Osmaniyede dünyaya geldi. Van-Ercişli olan ailesi, 1. Dünya Savaşı yıllarında sırasıyla Diyarbakır, Urfa ve Antep'e gitti; son olarak da Adana'ya yerleşti. Ortaokulu son sınıfta terk ettikten sonra çeşitli işlerde çalıştı. 1950'de komünizm propagandası yaptığı iddiasıyla tutuklandı, Kozan Cezaevi'nde yattı. 1951'de salıverildikten sonra İstanbul'a gitti; 1962'de girdiği Türkiye İşçi Partisi'nde Genel Yönetim Kurulu üyeliği, Merkez Yürütme Kurulu üyeliği görevlerinde bulundu. Yazıları ve siyasi etkinlikleri dolayısıyla birçok kez kovuşturmaya uğradı. 1973'te Türkiye Yazarlar Sendikası'nın kuruluşuna katıldı ve ilk genel başkanlığını üstlendi. 1988 yılında kurulan PEN Yazarlar Derneği'nin de ilk başkanı oldu. Yapıtları kırkı aşkın dile çevrilen Yaşar Kemal, Türkiye'de ve yurtdışında birçok ödüle layık görülmüştür. Hayatı boyunca şiir, öykü, roman, anı, röportaj, derleme, söyleşi, deneme, oyun, fıkra, makale ve senaryo gibi birçok edebi türde eser kaleme alan usta yazar, Türk edebiyatına 26 roman, 11 deneme, 9 röportaj, 2 öykü ve şiir alanında bir eseri miras bıraktı. En ünlü eseri, yaklaşık 32 yılda tamamladığı “İnce Memed” roman serisidir.

İlk bakışta bir aşk destanı gibi görünen “Ağrıdağı Efsanesi”, okudukça katmanları sıyrılan, sıyrıldıkça okuyucuya yeni renkler sunan bir ağaç kabuğu gibidir. Geleneklerini Han'a karşı savunan Ahmet ile Han'ın kızı Gülbahar arasındaki aşkı konu alır. Yaşar Kemal eserinde, XVIII. yüzyılda Osmanlı devletine bağlı Beyazıt Sancağı'nı yöneten Mahmut Han dönemini anlatır. Her türlü toplumsal ve bireysel ilişki üzerinden okuyucuya dönemin siyasal ve sosyolojik panoramasını, ekonomik alt yapısını

büyük bir derinlik ve açıklıkla sunar. Eserde psikolojik detayların sunumundaki incelik ve ustalık, romanın kurgusunu ve akışını destekleyen ana unsurlardandır.

Roman, Mahmut Han'ın kır atının dağlı bir genç olan Ahmet'in kapısına varması ile başlar. Atı üç kez evinden uzaklaştıran Ahmet, her seferinde geri gelen atı geleneklere göre “Hak yadigarı” olarak kabul eder. Atı geri isteyen Han'a boyun eğmez, töre gereği başını verse de

atı geri veremeyeceğinden kaçır. Mahmut Han ise geleneklerden çok itibarını düşünür ve roman bu çatışma üzerinden devam eder. Han'ın kızı Gülbahar'ın Ahmet'e olan aşkı üzerinden hem Mahmut Han (devlet/toplum) hem de Ahmet'in (erkek bakışı) gözüyle kadın erkek ilişkilerindeki erkek egemenliği ve şiddeti konusunda fikir sahibi oluruz. Ahmet'in Gülbahar'la birlikte olabilmesinin şartı, Ağrı Dağı'nın doruğuna çıkmasıdır. Ama dağın başına hiçbir insan çıkmamış, çıksa da geriye dönememiştir. Mahmut Han böyle kurtulacaktır Ahmet'ten. Ağrı'nın öfkesi, belası, laneti karşı çıkılmazdır. Söylenceye göre, Ağrı'nın tepesindeki ateş insanoğlunun gördüğü ilk ateştir ve Ağrı Dağı bu ateşi alanları dondurmuş taşla çevirmiştir. Ahmet ateşi yakar, Ağrı Ahmet'e izin verir. Dağdan elinde çaldığı ateş ile dönen adam Kafkas dağlarında bağlı bırakılarak ölüme terk edilen Prometheus'u hatırlatır...

Yaşar Kemal, “Benim çabam bu romanda destan atmosferini çağdaş romanda denemektir” der. 1970'te yayınladığı Ağrı Dağı Efsanesi, her ne kadar 18. yüzyılı konu edinse de yazıldığı dönemin egemen havasını yansıtır. Keyifli okumalar...

*“Ağrıdağı Efsanesi”, Yaşar Kemal,
Yapı Kredi Yayınları*

Vincent'in Yıldızlı Gecesi

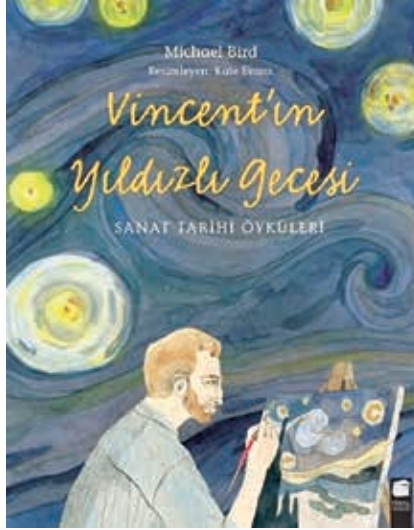
Michael Bird'ün, Final Kültür Sanat Yayınları etiketiyle okuyucuyla buluşan "Vincent'in Yıldızlı Gecesi", bundan 40 bin yıl önce mağaralarda başlayan ve günümüze kadar uzanan sanatın serüvenini, insanların ihtiyaçlarını, zamana gören değişen düşüncelerini ve toplumsal olaylara göre şekillenişini ele alan renkli bir başvuru kaynağı.

Merve Ela
YILMAZ

Kate Evans'ın birbirinden başarılı illüstrasyonlarıyla süslediği eser, adına "Aslan Adam" denilen ilk sanatçının öyküsüyle başlıyor ve günümüzün çağdaş isimlerinden Ai Weiwei'ye kadar uzanıyor. Bird'ün önsözde de vurguladığı gibi farklı dönemlerde yaşayan birçok sanatçının yaşadıkları dönemden nasıl etkilendiklerini ve bunu eserlerine ne şekilde yansıttıklarını görebiliyorsunuz. Reform hareketinin bir araya getirdiği ressamlar, Sanayi Devrimi'nde doğaya sığınanlar, savaşın felaketlerini ruhunda yaşayanlar ve fotoğraf makinesinin keşfi ile yeni bir dil arayışına girenler, kronolojik bir bakışla kitapta kendisine yer buluyor. Bir başka deyişle Giotto'dan Andrei Rublev'e, Leonardo da Vinci'den Peter Bruegel'e, Francisco Goya'dan William Turner'a, Paul Cezanne'dan Frida Kahlo'ya, sanat tarihine damgasını vuran pek çok ressam, bir tablo merkeze alınarak derinlemesine inceleniyor.

Kitabın öne çıkan bir başka özelliği de, isimden de anlaşılacağı gibi resim sanatının en güçlü ve trajik figürlerinden Vincent Van Gogh'a ayrı bir parantez açması. O, yeni teknolojilerin ortaya çıkmasından sonra gerçekçilikten kişisel izlenimlere doğru yol alan sanatın en önemli isimlerinden. Şimdilerde oldukça popüler olan post (art) izlenimci Van Gogh kimdir ve resimleri kendi döneminde de insanlar için bu kadar ilgi çekici miydi diye sordüğümüzde ortaya farklı bir tablo çıkıyor. 30 Mart 1853 yılında Hollanda'da doğan Vincent, genç-

liğinde kovulana kadar bir sanat sim-sarının yanında çalışmış. Sonrasında bir vaiz olmuş ve neyi var neyi yoksa fakirlere dağıtmış; lakin bu işte de tutunamamış. Yaşadığı psikolojik sıkıntıları 1881 yılında resim yapmaya başlayarak atlatacağına inanarak, sanat adına daha fazla şey öğrenmek için izlenimciliğin doğduğu Paris'e gitmiş. Burada çeşitli sanatçılarla karşılaşması, erken dönemlerin aksine tablolarında canlı renklere yer vermeye başlaması sonucunu doğurmuş. Bu konuda referansı, bir başka önemli ressam olan Georges Seurat. Aynı yıllarda kardeşi Theo'nun maddi desteğiyle ayakta kalan ve genç adamlar sürekli mektuplaşan Van Gogh, umutsuzluk ve başarı hayalleri arasında gidip gelerek 1888 yılında Arles'e yerleşmiş. Paris'te tanıştığı ressam arkadaşları Paul Gauguin'i yanında kalabilmesi buraya davet etse de, aralarındaki şiddetli kavgalar, Vincent'in sol kulağının bir kısmını kesmesiyle sonuçlanmış. Yaşamının son dönemi ağır depresyon altında akıl hastanesinde geçen ve 27 Temmuz 1890'da kimine göre intihar, kimine göre ise cinayet sonucu hayatını kaybeden sanatçının, yaşadığı süre zarfında başarı peşinde koşsa da, sonradan kazanacağı büyük şöhreti göremediğini söyleyebiliriz.

"Vincent'in Yıldızlı Gecesi", bu ve ilginç bir çok sanat tarihi öyküsünü içinde barındırıyor.

antsanat

“Kitap İnsanı Çoğaltır”

Edebiyatımızın üretken isimlerinden Ayşe Kulin, son romanı “Yarın Yok”un yayınlanmasından kısa bir süre sonra Antalyalı okuyucularıyla buluştu. Kulin, Muratpaşa Belediyesi’nin Antalya Lisesi Mezunları Vakfı ve Antalya Kaleiçi Rotary Kulübü ile ortaklaşa düzenlediği “4 Mevsim 4 Yazar” buluşmasının ardından sorularımızı yanıtladı.

Gülnur
KARAASLAN

Sayın Kulin, kentimize ve AntSanat’a hoş geldiniz. Söze yeni kitabınızla girelim derseniz.

Teşekkür ederim. “Yarın Yok”, bir bilimkurgu romanı, distopik bir eser olarak nitelendirilebilir. Yazarken, günümüzde hafife aldığımız sorunların olası sonuçlarına işaret etmek ve bugün kıymetini bilemediğimiz zenginliklerin altını çizmek vardı. Bambaşka bir evrende geçiyor gibi görünmesine karşın, iklim krizinden politik çatışmalara, feminizmden aşka, bünyesinde pek çok konu barındırıyor.

Okuru bol olsun. Şu ana kadar hangi yazarlardan etkilendiğinizi sormak isterim...

Türk yazarlarından en çok etkilendiklerim Nezih Meriç, Ayla Kutlu, Yusuf Atılgan, Sevgi Soysal’dır. Kendi çağımın gençlerine dokunan yazarlardan çok etkilendiğimi söyleyebilirim. Bu yazarlar benim takip etmeyi

çok sevdiğim ve bir gün inşallah onlar gibi yazarım dediğim yazarlardı. Ama ben yabancı okulda, İngiliz edebiyatı ağırlıklı okudum. İngiliz edebiyatının yanı sıra Rus edebiyatını da bilirim. Alman edebiyatını hiç bilmem, çok geç yakaladım. Müthiş bir edebiyatları varmış. Hele Goethe’nin 60 yaşından sonra kendi dilinde okuyabilmek için Farsça öğrendiğini öğrendiğim vakit kendimden utandım. Hakikaten utandım ve müthiş bir Goethe araştırması yaptım. Sonra hakkında küçük bir makale bile yazdım bir Alman dergisinde.

Rus edebiyatını çok severim. O, hemen herkese hitap eden ve insanı besleyen bir edebiyattır. Ama Türk edebiyatı olarak az önce saydığım yazarlar beni çok etkiledi. Edebiyatımızda çok iyi yazarlar var. Özellikle kadın yazarları çok takdir ediyorum. Leyla Erbil’i, Adalet Ağaoğlu’nun kitaplarını çok severim. Günümüz yazarlarını da okumaya çalışıyorum. Ece Temelkuran’ı seviyorum. Buket çok yakın arkadaşım. Nazlı Eray hem okul arkadaşım hem de o edebiyatımızın Dalı’sı. Çok değerli bir yazardır.

Tüm kitaplarımız elbette sizin için özel ve güzeldir; ama yazarken diğerlerine nazaran daha çok duyulduğunuz bir eseriniz var mı?

Ağlaya ağlaya yazdığım kitap “Sevdalinka”dır. Çünkü gerçek bir savaşı, Boşnak Savaşı’nı anlatır. Sırpların oradaki insanları hiçbir neden olmadan öldürmesini anlatır. Oradaki insanların hiçbir talepleri yoktu, kimseye zararları yoktu. Osmanlı’nın ilk dönemlerinde yapılan bir şeyin intikamını alıyorlardı. Komşularını, akrabalarını katlettiler. İki din arası evlenmeler olmuştu. Hakikaten akrabalarını katlettiler ve bütün Avrupa bunu seyretti.

Ağlaya ağlaya yazdığım bir kitap; ama bana bir dünya görüşü kazandırmış da bir kitap. Şunu söyleyeyim, bugün yeniden yazacak olsam o kitabı yazardım. Çünkü okuruma orada neler olduğunu anlatacağım diye çok fazla bilgiyi bir arada vermeye çalıştığım için çok beğenmiyorum, fazla detaya boğduğumu düşünüyorum kitabı. Bir roman o kadar bilgisaçar olmamalıydı.

En başarılı bulduğum kitabım “Her Yerde Kan Var”. Ama en az o sattı. Böyle şeyler olabiliyor. “Aylin”, evet

çok ilginç bir kadının hikâyesi; ama en sevdiğim kitabım değil. Füreyya'nın hikâyesinin çok daha iyi bir teknikle yazıldığını, sosyal tarih içerdiğini düşünüyorum. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e, Cumhuriyet'ten 90'lı yıllara geçişi, sosyal hayatı anlatıyor tüm renkleriyle. O bakımdan iyidir o. Benim farkındalık yaratmak amacıyla yazmış olduğum kitaplarım var da "Birgün", "Gizli Anların Yolcusu" ve "Bora'nın Kitabı" gibi. Bir de sırf roman olsun diye polise izler taşıyan kitaplarım: "Kördüğüm" ve "Son" gibi. Romanlarımdan içinden okurlarıma tanıdıklar çıkarmayı seviyorum. Önceki kitabı okuduysanız, yolda bir ahabınıza rastlamış gibi oluyorsunuz. O duyguyu bana Attilâ İlhan vermişti. Kitaplarında sık sık yapardı bunu ve benim de çok hoşuma giderdi.

Çok fazla imza gününe ve söyleşiye gidiyorsunuz. Unutmadığınız bir anınız oldu mu?

Daha kitabın ilk haftası, ilk imzama gidiyorum. Birisi var, korsan yaymış kitabı. "Ne hakla satıyorsun bunları, utanmıyor musun?" diye sordum. "Sana ne, hayatımı kazanıyorum" diye cevap verdi. "Bu şekilde kazanman şart mı, bak vergilenmemiş şey satıyorsun, buna hakkın yok" dedim. "Sana ne abla ya" dedi. "O kitabı ben yazdım, benim hakkımı çalıyor" dedim, yapıştı koluma. Ben zannettim ki kızacak. Canlı canlı, "Ayşe Kulın burada!" diyor. Onun derdi kitap satmak. (Gülüşmeler) Bir komik anım daha var. Bodrum Yalıkavak'ta bir kitapçı var, oraya girdim, baktım bir kitabım duruyor orada. "Bu kitap satıyor mu" diye sordum. Kitapçı bana dedi ki, "Vallahi abla bu kadın olmasa kapa dükkânı, git evinde yat". (Gülüşmeler)

Öncelikle etkinliğimize katıldığınız için Muratpaşa Belediyesi adına sizlere çok teşekkür ederiz. Çok güzel, keyifli bir söyleşi oldu. Son olarak okurlarımıza söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Kitap okuyamazsalar da dinlesinler. Kitap insanın ufku açar. Kitap okumazsanız kendinizle ve yakın çevrenizle baş başa kalırsınız. Okursanız başka dünyalara, başka tatlara, başka şehirlere açılma şansınız var. Güneydoğu'dan göçmüş olan bir kadının kaleme aldığı bir kitaptan hayat hikâyesi çıkardım kendime. Eskiden çöp toplayanlara bağırdım pislik yapıyorlar diye. O kitapta öğrendim ki yazar varoşlardan geliyor, bu işi yapan bir ailenin bir ferdi. O hayatı okuduğum zaman kendimden utandım; çünkü kendi kendime "bir insan kafasını neden bir başkasının çöpüne sokar" diye sormamıştım. Çaresizlikten. Oradan para kazanıyor. Kitaplar önemlidir. Size hiç bilmediğiniz dünyaların bambaşka penceyelerini açar, insanı çoğaltır. Ama yeterince okunmuyor bizim memleketimizde. Okunsaydı belki de bu kadar büyük yanlışlar yapmaz, hayatı başka bir gözle görürdük.

İnsanlığımı Yitirirken

Yirminci yüzyıl Japon edebiyatının önde gelen yazarlarından, sıra dışı hayatıyla Osamu Dazai, intiharından hemen önce tamamladığı, Japonya'nın en çok okunan romanlarından "İnsanlığımı Yitirirken"-de asosyal, her şeyi eline yüzüne bulaştıran, çevresindeki herkesi hayal kırıklığına uğratmaya mahkûm bir "öteki"nin acıklı hikâyesini anlatıyor.

"... Buna nasıl tahammül ediyorlar? Her gün pes etmeden, umutsuzluğa kapılmadan, intihar etmeden, hatta siyaset tartışmaya devam ederek nasıl atlıyorlar? Bu kadar katı egoist olabilirler mi? İşlerin böyle olması gerektiğinden o kadar eminler ki kendilerinden bir kez bile şüphe duymuyorlar mı? Eğer öyleyse, sanırım katlanmak daha kolay olabilir. Merak ediyorum, insanların böyle olup olmadığını ve onları mutlu eden şeyin bu olup olmadığını merak ediyorum."

"... Ben hâlâ, ölmeyi bile becerememiş utanmaz, aptal bir hayaletten, 'yaşayan bir cesetten' başka bir şey değildim."

"İnsanlığımı Yitirirken", Osamu Dazai'nin uzun yıllara yayılan edebi intihar mektubunun son bölümü. İki büyük savaşın dehşetengiz atmosferi, bireyin kalabalıklar karşısında yabancılaşarak insani değerlerini yitirşi romanın temel izleği.

Albert Camus, Fernando Pessoa, Franz Kafka, Charles Bukowski... Dazai, işte bu yazarların damarından. Dünyanın, elbette ülkemizin netameli bir süreçten geçtiği bu günlerde fazla kötümser bir kitap sayılsa da, gerçeklerle, insanla, dahası kendimizle yüzleşmek tek çıkar yol olamaz mı? Bu soruya yanıt vermek cesaret gerektirir; "evet" diyebilmek ise delilik!

"İnsanlığımı Yitirirken", Osamu Dazai , (Çevirmen: Peren Ercan), İthaki, Nisan 2022

“Ayaklarım Nerede?”

Sevim Naz
TUNALI

Annem gülererek içeri girdi, “Haydi! Uyanın tatilin son günü... Ne yapmak istersiniz?” Fırat abim, “Bisiklete binelim” derken dışarıda kar yağdığını görüp sözünü geri aldı. Kardeşim Ekin, “mcamları çağıralım ben Betül ile oynarım siz de oturursunuz” dedi. Annem yüzünde şakacı bir gülümseme ile, “Çiğ börek” dedi ve odadan çıktı. Üçümüz de sevinç çığlıkları attık.

Çiğ börek demek köy demektir. Soğuk da olsa doğanın içinde mis gibi temiz hava demektir. İneklerden süt sağıp şansımız varsa kardan adam bile yapabilecektik. Şansımız vardı kardan adam yaptık, börekleri yadım ettik. Kuzenlerimin hepsi geldi, çok eğlendik. Ekin süt sağmayı öğrendi.

Babam kardan adam yapmamıza yardım ederken şakalar yapıp bizi güldürmüştü. Ekin, kardan adamın burnu için ayırdığımız tek havucu yemiş ve sayesinde burunsuz ama çok sevimli bir kardan adamımız olmuştu. Çok eğlenmiştik, hem de çok! Tatilimin en güzel günüydü. 15 gün su gibi geçmişti. Tatil bitiyor diye buruk bir duygu kapladı içimi, ama arkadaşlarımı özlediğimi düşündüm. Erhan da heyecanlıdır şimdi. Birlikte futbol oynayacağız. Evet, tatil bitiyor; okulda eğlenceli bazen. Hem havalar da ısınır yakında...

Kendimi teselli ederken annem eve döner dönmez banyo ile başlayan okul telaşına girmişti bile. Sıra ile banyolar yapıldı. Çantalar hazırlandı. Ekin çantasına sadece oyuncak koyarak bizi güldürdü. He-

nüz anaokulunda olduğu için pazartesi günleri oyuncak günleriydi. Abimle kalem kutularımızı hazırlarken biraz atıştık. “O sarı kalem benim”, “Hayır benim!”

Sonunda çantalar hazır. Annem formalarımızı dün den hazır etmişti. Babam gelip aslında her dönem başı yaptığı daha çok ders çalışmamıza, daha dikkatli olmamıza dayanan, abimle birbirimize bakıp babama çaktırmadan gülümsememize sebep olan konuşmasını yaptı. Baştan sıkı tutacaktık, sözler verildi. İyi geceler denildi. Ekin çoktan uyumuştur. Annem, “Temiz havadan” dedi. Heyecanlıydım. Uyku düzenimiz tatilde bozulmuştu. “Bu heyecanla 21.30’da yatmak çok erken oldu” diye

düşünmüştüm. Abimle sohbet ettik sessizce. Onun tek hayali dağlara tırmanmaktı. O kadar seviyordu ki dağları... En zirveye bir başına tırmandığı rüyalar görüyordu hep. Emindim, bir gün gerçekten o dağlara tırmanacaktı. Bense derslerden çok futbolumu düşünüyordum. Galatasaraylıyım. Her oyuncusunu tanırım, abim ve babam öğretti. Erhan’la oynayacağımız için heyecanlıydım. Maç mı yapsaydık, ilk günden formalar kirlense annem bir şey der miydi? Bir an, “Ders programım değişti mi, eksik bir şey yoktur çantada inşallah” diye düşündüm. “Hep su koymayı unutturum, koydum mu acaba? Neyse sabah bakarım. Gene unutursam kantinden alırım. Kantine yeni şeyler gelmiştir. Amcam da harçlık verdi, epeyce param

İllüstrasyon: Zemzeme Ural

var. Yarın öğlen bayram edicez...”

Biraz daha okul heyecanı ile yatakta dönüp durduktan sonra uyumuşum...

Çok büyük bir gürültü koptu. Rüya mı diye kendime gelmeye çalışırken evimiz başımıza yıkıldı. Bir anda oldu her şey... Abimin sesini duyuyorum ama aramızda büyük bir beton var. Ekin'e sesleniyorum, uyuyor galiba hala. Evet, uyuyordur. Temiz hava çarpmıştı, annem demişti. Annem, babam yan odadaydı. Şu an ise dünyanın öbür ucundalar gibi. Seslendim, derinden babamın sesini duydum. “Korkma” dedi. “Bizi kurtarırlar. Deprem oldu. Korkma...”

Deprem kelimesi o ana kadar okulda gördüğüm bir doğa olayından başka bir şey hissettirmede bana. Büyük bir deprem de görmemiştim. Nereden göreyim henüz 12 yaşındayım. Niye bu kadar acıyor ayaklarım. Neden oynatamıyorum. Abimin inlemelerinden anlıyorum, çok büyük acısı var. Sesleniyorum ama beni duymuyor. Güçlüdür abim, acısı olmasa bana cevap verirdi. Dağcı olacak abim çok güçlüdür. Her şeyi bana öğretti. Bir süre sonra abimin sesi sessizliğe büründü. Bayıldı herhalde acıdan. Evet, bayıldı benim abim; güçlüdür, ölmüş olamaz, bayıldı sadece...

Kaç saat geçti bilseydim... Kuş sesleri geliyor dışarıdan sabah oldu mu ki. Bu sesleri ilk defa duyuyorum sanki. Daha önce fark etmemişim ne kadar güzel sesler bunlar. Kaç çeşit kuş varsa sanki hepsi burada ve benim için şarkı söylüyor. Ayaklarımı oynatabilseydim üstümdeki betonu kaldırabilir miydim? Babam sesleniyor, “Gelecekler” diyor. Çantamı bulsam; suyum var mıydı, hep unutuyorum su koymayı. Bir gözüm açılmıyor şişti galiba. Sadece bizim bina mı yıkıldı, hani sağlamdı bu ev. Sağlam diye taşınmıştık, babam demişti. “Gelecekler” diyor. Babam yalan söylemez, gelecekler. Annemin sesi çıkmıyor, o uyumaz ki, hep bir işleri olur annelerin. Bize beslenme hazırlayacaktı erken kalkıp.

“Çıktı, çıktı, çıktı...”

“Adın ne senin?”

“Cihan.”

“Korkma! Seni kurtarmaya geldik.”

-Korkmuyorum, tıpkı abim gibi.

“Hangi takımı tutuyorsun?”

“Galatasaray.”

“Sana söz, maça gideceğiz birlikte.”

“Ayaklarım çok acıyor. Abim, kardeşim, annem, babam hepsini kurtarın abi.”

“Merak etme hepsini kurtaracağız.”

Gözlerim kapandı yavaş yavaş uğultuya döndü sesler. Uyandığımda hastanedeydim. Başımda kuzenim Emir vardı. Annesi teyzem olur. Birbirimize baktık, zor tutuyor kendini ağlamamak için. Her zamanki bildiğim Emir'in yüzü değil bu. Niye ağlıyor Emir? Niye ağlarken gülmeye çalışıyor?

Babam da buradaymış tedavisi sürüyormuş. Ama annem, abim, Ekin'den kimse bahsetmiyor. İyiler mi, iyi

olsa annem beni bırakmazdı. Sormaya korkuyorum. Ah, bu ilaçlar acılarımı dindiriyor, ama kafamdaki sorulara cevap vermiyor. Ayaklarım nerede? Annem nerede? Yine sessizlik gözlerim kapanıyor...

Kameralar geldi, içeri bir anda Tanju Çolak girdi. Hayran olduğum bütün futbolcularla görüntülü konuştum. İnanamıyorum çok mutluyum. Bana dedi ki, “Her zaman beni arıyorsun, ne zaman istersen ara, hemen gelirim. Seni istediğin maça götürürüm.” Formalar getirdi, boynundaki atkıyı verdi. Rüyamda görsem inanmazdım, çok mutluyum.

Hiçbir şey beni mutsuz edemez artık. Emir düşünsene, maça götüreceksin beni. Televizyona çıkmışım, herkes dua etmiş bana. Babam da iyi oldu çok mutluyum. Babam var. Abim, Ekin, annem, ayaklarım yok...

Uyandım halsizim, uyuyorum halsizim, çok büyük depremiş, yüzyılın doğa olayı. Doğaya kızmıyorum. Doğa ana diye gördük derslerde. Tabiat ana, bize kötülük etmek istemez ki... Kardan adam yapmamıza izin vermedi mi? Maç olduğu gün dua etmişim, “Hava sıcak olsun, yağmur yağmasın” diye. Nasıl da güzel oynamıştık o gün. Yıkılmayan bir sürü ev var üstelik. Keşke doğa ile barışarak evler yapsalardı. Emirlerin evi eski ama sağlamış. Emir hep bize özenir, apartmanda oturmak isterdi. Nereden bilsin, çocuk işte. Apartmanda oturduk ama ayaklarımı bıraktım apartmanda...

Çiğ börek gününe dönseydim, keşke o gün köyde kalsaydık. Nereden bilecektik ki... Uyanamıyorum artık. Doktoru duyuyorum böbreklerim antibiyotiklere dayanamamış. İnsan böbreksiz yaşar mı? Bilmiyorum, nereden bileyim ben daha 12 yaşındayım. Annemi öz-lüyorum; abimi, Ekin'i. Rüyada mıyım ben? Elimden tutuyorlar. Annem gülüyor. “Gel, korkma” diyor. Annem, ayaklarım yok annem. Kestiler ayaklarımı. Futbol oynamak yok artık. Maçları sadece izleyebilirim. Ayaklarım yok, sen yoksun, daha...

Annem çağırıyor ve ben bedenimi bırakıp dünyada kalmamayı seçiyorum. Adına “Böbrekleri dayanamadı” desinler, “Yenildi” desinler. Yenilen ben miyim gerçekten? Babam, affet beni... Seni yalnız bırakıp, her şeyi yarım bırakıp gidiyorum.

Annem var, abim var, Ekin var, ayaklarım var. Babam yok artık...

(*) Enkazdan çıkarıldıktan sonra 17 gün yaşayan Cihan Emir Parlak'ın anısına yazılan bu öykü; TODOSK ve Millî Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Genel Müdürlüğü işbirliğinde lise öğrencilerinin yaratıcılıklarını teşvik etmek, doğa bilincini sanat ile ilişkilendirerek estetik becerilerini geliştirmek, motivasyonlarının artmasını sağlamak amacıyla, ‘DOĞANIN RUHUNU HİSSET’ konulu kısa öykü yarışmasında Juri Özel Ödülü'ne değer bulunmuştur.

Toplumsal Gelişim Süreçleri

“Toplumsal Gelişim Süreçleri” üstbaşlığını verdiği seriyi “İlkçağ: Köleci Toplamlar” ve “Ortaçağ: Feodal Düzen” adlı eserleriyle sürdüren tarihçi / yazar İsmail Akar, Zuzu Kitap etiketiyle okuyucuyla buluşan kitaplarını AntSanat okuyucularına anlatıyor ve ekliyor: “Anlatılan; ana eksenini sömüren – sömürülen çatışmasının oluşturduğu insanlığın hikâyesidir.”

İsmail
AKAR

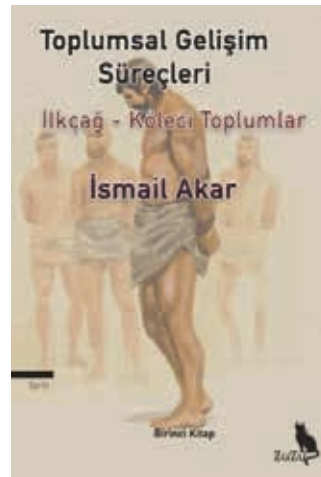
İnsanlığın tarihi başlangıçtan bugüne incelendiğinde, toplumların sürekli bir gelişim içinde evrildiği görülür. Bu evrilme bazen ilerleme, bazen de gerileme biçiminde olsa da sonuçta daha iyi ve daha güzel bir dünyanın yaratılışı yönünde geleceğe doğru uzanan bir süreç izlemiştir ve günümüzde de izlemektedir.

Bu süreç her zaman, toplumsal koşulların dayatmasıyla kendi tarihlerini kendileri yapan insan eylemleriyle işlerlik kazanmıştır. Bundan dolayıdır ki, toplumsal gelişimde en etkin belirleyici güç halk yığınları olmuştur her zaman. Halkın üretime dönük bilinçli ve yararlı eylemleri tarihin şekillenmesinde temel etken olmuştur; çünkü toplumsal gelişimde temel belirleyici üretim güçleridir. Halklar, temel üretim gücü olarak insanlığın yazgısını belirlemiştir ve günümüzde de belirlemeye devam etmektedir. Halk kitlelerinin üretim yönlü bütün faaliyetleri, kendi tarihlerini şekillendirmede en büyük güç olmuştur. Açıkçası tarihi yapan halklar olmuştur her zaman. Ancak bunu keyifleri doğrultusunda yapmamışlardır; toplumsal gelişimin nesnel yasalarının doğrultusunda gerçekleştirmişlerdir; o yasalar doğrultusunda ilerlemeyi zaman zaman hızlandırmışlar, zaman zaman da yavaşlatmışlardır. Bütün yavaşlatma çabalarına karşın, gelişim süreci içinde ilerlemenin önü asla kesilememiştir. Son çözümlemede toplumların ilerici, devrimci güçleri ilerlemenin önünde duran engelleri ortadan kaldırmışlardır. Geleceğin aydınlık, daha güzel, özgür ve mutlu dünyasını da yine onlar kuracaktır bütün engellemelere karşın. Toplumlara egemen olan sömüren sınıfların ve onların hizmetinde iş gören karanlık güçlerin en büyük korkusu da işte budur! Onlar için ne kadar korkutucu olursa olsun, tarihin akışı içinde toplumsal gelişim süreçlerinin sere serpe ortaya koyduğu bu gerçeği özellikle çaresizliğin, umutsuzluğun, yılmılığın, “asla bir şey değişmez, böyle gelmiş böyle gider” önyargısının alabildiğine yaygın olduğu günümüz koşullarında kapsamlı bir araştırma – inceleme konusu yapmak zorunluluk oldu benim için.

Şu önemli noktayı da belirtmek gerekiyor: İnsanlığın tarihi herkesin bilmesi gereken en önemli konular ara-

sındadır. İnsanlığın kurtuluşu için savaşımında aktif rol üstlenecekler için bu konunun önemi daha da büyük olmakta. Tarih üzerine bildiğimizi sandığımız şeylerin ise gerçeklikten, bilimsellikten uzak ve yetersiz olmanın ötesinde masalsı boyutlarda olduğu kanısındayım. Çünkü toplumlara egemen olan sömüren sınıflar insan soyunu daha iyi ve daha güzel bir dünyanın yaratılması yönünde verilen onurlu savaşımından alıkoymak amacıyla, ona yalanlar ve yanlışlar üzerine kurulu bir tarih bilinci aşılamışlardır bugüne değin. Adına burjuvazi ya da öteki adıyla “kentsoylu” denilen çağımızın sömüren sınıfı da yine aynı taktiği uygulamaktadır günümüzde. Özgür ve mutlu bir dünyanın yaratılması için verilen savaşımında emeklerin boşa gitmemesi için, toplumlara egemen sömüren sınıfların aldatmaya yönelik tarih anlayışına karşı olmak gerekli en başta. Toplumsal Gelişim Süreçleri adını verdiğim bu çalışma, sömüren sınıfların insanlığın tarihiyle ilgili çarpıtmalarına bir tepkidir. Bununla birlikte daha iyi ve daha güzel bir geleceğin inşası için izlenecek yolun belirlenebilmesi bakımından da bir o kadar önemli olduğuna inancım büyük.

Toplumsal Gelişim Süreçleri adlı bu çalışmamı üç cilt olarak tasarladım. “İlkçağ – Köleci Toplamlar”ın ve “Ortaçağ – Feodal Düzen”in anlatıldığı birinci ve

ikinci ciltler yayımlanmış bulunuyor. “Yakınçağlar – Kapitalist Düzen”in anlatıldığı üçüncü cilt yazım aşamasında.

Kölelik düzenini anlatmaya çalıştığım birinci kitabımın giriş bölümünde “toplumsal gelişme” kavramını anlatmakla işe başladım. Onu arka arkaya toplumsal örgütlenmenin temelinde bulunan “üretici güçler”, “üretim ilişkileri” ve bu ikisinin bileşiminden oluşan üretim biçimini dile getirdim. Toplumsal yapılanmadaki “altyapı” ve “üstyapı” ilişkisini anlatmaya çalıştım. Hepsinden önemlisi toplumsal gelişmedeki di-

yalektik süreci öncelikle insanın türeyişi ve insan toplumunun ortaya çıkışı bağlamında ele aldım. Bunu özel mülkiyetin doğuşu, toplumun sömürenler – sömürülenler olarak sınıflara bölünüşü ve adına “devlet” dediğimiz güçlü bir aygıtın ortaya çıkışı izledi. İlerleyen kısımlarda tarihteki “ilk köleci devletlerden söz ettim. Girişin sonlarına doğru ilkel toplum düzenini aşamalarıyla (Eski Taş Çağı, Mezolitik Dönem, Göbeklitepe Olayı, Neolitik dönem) açıklamaya çalıştım.

Girişten sonraki bölümlerde sırasıyla tarihteki ilk köleci toplumların (Sümer, Mısır, Babil, Asur, Hitit) anlatımına yer verdim. Eski Doğu toplumlarından iki köleci devleti (Eski Hindistan ve Eski Çin) ele almamak büyük eksiklik olurdu; onları da anlattıktan sonra köleci despotizmin doruk noktası olan Eski Yunan ve Roma’yı gözler önüne sererek birinci cildi tamamladım.

“Toplumsal Gelişim Süreçleri” adlı çalışmamın ikinci cildinde feodal düzenin tarihini anlatmaya çalıştım. Bu düzenin tarihine ilişkin zamansal çerçeve, kölelik düzeninin yıkıldığı V. yüzyıl ile XVII. yüzyılın ortaları arasında yer alan kesiti içine alır.

Ortaçağ yani feodal düzenin tarihi, gerçekte feodal üretim biçiminin doğuşunu, gelişmesini ve sona erişini kapsayan tarihtir. Zaman aralıklarına göre 1) İlkel feodalizm (V. yüzyıl ile XI. Yüzyıl ortaları); 2) Gelişmiş feodalizm (XI. – XV. yüzyıllar); 3) Çöken feodalizm (XVI. yüzyıl – XVII. yüzyıl ortaları) biçiminde dönemlere ayrılır. İlkel feodalizm dönemi, feodal üretim ilişkilerinin, toprak üzerindeki feodal mülkiyet hakkının doğduğu, yerleşip kök saldığı ve büyük toprak sahibi feodal beylerle toprak kölesi yoksul köylüler sınıfının filizlendiği sürece karşılık gelir.

İkinci dönem, feodal toplumun doruk noktaya tırmandığı, zanaatla tarımın birbirinden ayrıldığı, kentlerin ortaya çıkıp yaygınlaştığı, kent kültürü ile laik kültürün

ortaya çıktığı, köylüler üzerinde baskı ve sömürünün ağırlaştığı ve böylece sınıf çelişkisinin keskinleştiği, doğal olarak da köylü isyanlarının en çok görüldüğü süreci kapsar.

Üçüncü dönem feodal düzenin dağılmaya yüz tuttuğu süreci kapsamaktadır. XVI. yüzyılda feodal düzene karşı “Reform” adıyla ilk ideolojik savaşın verilmesi, Ortaçağ’ın en büyük olayı sayılan köylüler savaşının Almanya’da patlak vermesi, coğrafya keşiflerinin yapılması, modern deneysel bilimin ilk adımlarını atması bu döneme rastlayan tarihi olaylardır.

İşte böylesi bir feodalizm, V. yüzyılda köleci düzenin yıkılışını gerçekleştirmiş, XVI. yüzyılda kapitalist düzenin doğuşunu hazırlamış ve bir zaman sonra da ömrünü tamamlamıştır. Feodal düzenin sona ermesiyle ki, sosyo – ekonomik anlamda kendi üretim biçimi ve ilişkilerini geliştiren, adına “anamacılık” da denilen kapitalist düzen ortaya çıkmıştır. Şu an yazım aşamasında olan çalışmamın üçüncü ve son cildinde bu konu incelenmektedir.

Bu üç ciltlik çalışmamın ana eksenini sömüren – sömürülen çatışması oluşturmaktadır.

Uzun soluklu bu çalışmayı yapmaktaki beklentim yalnızca okuyucunun bu üç ciltlik eserde çağlar boyu sürmüş olan sömüren – sömürülen çatışmasını görmesini sağlamak değil kuşkusuz. Bunun çok daha ötesine geçmeli okuyucu; tarihi, geçmişte olup bitmiş olaylar bütünü olarak görme yanılışına kapılmayıp asıl önemli olanın, insanlığın özlemi olan sömürsüz, aydınlık, çok daha güzel, özgür ve mutlu dünyanın yaratılması noktasında işin nerede düğümlendiğini kavramasıdır.

Bu beklentim ufak da olsa karşılığını bulursa gerçekten mutlu sayacağım kendimi...

**“Ağır ağır ölür yolculuğa çıkmayanlar,
okumayanlar,
müzik dinlemeyenler,
gönlünde incelik barındırmayanlar.”**

Pablo Neruda

Resim: Sinan Demir

Sinan D.

Esintilerle Yaz Haykuları

Hüseyin
Cahit
KERSE

ÖZLEM

Ah, aklıma neler geliyor neler
Sardunyalar kızarıp patlayınca
Fesleğenler buram buram tütünce
O Temmuz günleri, aysız geceler

MARTI

Yaz günleri Akdeniz'in yüzünde
Kanat çırparken yalnızlık kuşları
Ben de onlar gibi nefes nefese
Uçmayı özledim senin yüzünde

TURUNÇ

Güz sonu veda edince yuvama
Aynılırsak eğer turunç fidanım
Mevsimleri şaşır susuz kalsan da
Ardımdan çiçeklenmeyi unutma

ÇİMEN

Usulca yeşeren yaz çimenlerim
Gece gündüz özleminle kavrulur
Birazcık da denizler ötesinden
İçimize çiselesen ne olur

YELPAZE

Bir sap takılıysaydı şu dolunaya
Ne güzel yelpaze olurdu ama
Güzel yüzünü özleye özleye
Rüzgâr gülü olurdum yaz boyunca

KELEBEK

Yaz geldi kalk artık Maviş kelebek
Çimenlerde körebe oynayalım
Hayat kısa yeter bunca ayrılık
Ben elin olayım sen de kanadım

BÖCEK

Yaz gecelerinde kor gözlerini
Eçinde arardım arka bahçemin
Yanıp sönen deniz feneri gibi
Yaprağımda böcek kadar güzelsin

ÇAĞRI

Biliyorum benden ayrıldığını
Sağlık olsun ama bir görmeye de
Gelemez misin gizlice bahçeme
Özenle diktiğin nar ağacını

TUTKU

Özlemle yanıp tutuştu yaz boyu
Firyat figan öttü cırcırböceği
Yaz güneşinde yanıp kavrulunca
Ne sesi çıkar güze ne soluğu

TANIK

Kaygılanma yaz günü sevişirken
Şuracıkta benimle unutma ki
Bilse bilse yalnızca yastığımız
Olan cânım çimenler bilir belki

DOLUNAY

Nice yazlar sonra ah dolunay ah
Tam kavuşacaktım ki çiçeğime
Kara bulutlara gizleniverdin
Aldı başımı gitti sevgilim de

ÜVERCİNKÂ

Güz mezarına mı gömdüler seni
Öksüz bıraktın yaz şiirimizi
Ardından kuşlarımız uçup gitti
Acılarıyla suskun Sevda Sözleri

FİRAR

Ey balıkçı yaz geldi dinle beni
Yalnız başıma tâ uzaklardaki
Aşkıma doğru yelken açtığımı
Evdekilere söyleyiver emi

YAZYALNIZ

Ya sağnak yağmurlar ya kurak iklim
Nazlı gülleri nasıl çürütürse
Yalnız geçen yazlarımla öylece
Soldu gitti gençliğim güzelliğim

ANDAY

Birden serçelerle indi yaz göğü
Açık kalmış pencereden dün gece
Yağmurun altında demlenen özlem
Bir kuş tufanı başlattı günlümce

DOĞA'L

Sanki birazcık değişse ne olur
Yılda birkaç gün doğanın şu huyu
Ben tam Akdeniz'de kulaç atarken
Kar yağsa göklerden Ağustos sonu

GUGUK

Uykusuz yaz geceleri sensizce
Gözlerimi kapattığım sırada
Bir de ne göreyim ki gün ağarmış
Garip kumrumun yanık ötüşüyle

HİCRAN

Biliyorum yaz sonu döneceksin
Ama sensiz yatağımda her gece
Döne döne ağlamaktan uykusuz
Morardı iki gözüm iki çeşme

HABERCİ

Sen ötmeye başlamasaydın eğer
Toroslarda karlar erimemişken
Ağustos günlerinin geldiğini
Nasıl bilirdim ki cırcırböceği

KANSU

Karıncalar öğretmeni bozkırların
Adı sanı bilinmeyen yazlık işçiler
Dünyanın bütün çiçekleriyle bir
Özgürlüğün yaşamı toprakta tüter

Serdar
KARADUMAN

UNESCO Dünya Mirası Listesinde ANTALYA

Antalya, ülkemizdeki UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) mirasları yönünden en fazla aday unsurun bulunduğu illerimizden biri. Kurumun, Antalya-Muğla sınırında bulunan Xanthos-Letoon, 1988 yılında Dünya Mirası listesine girmişti. Konuyla ilgili önemli çalışmalarını bulunan TUTAP (Türkiye Turizm ve Tanıtma Platformu) Yönetim Kurulu Başkan Vekili Karaduman, kentimizdeki UNESCO listesinde yer alan Xanthos'un yanı sıra, miras adayı dokuz bölgeyi ilk kez dergimiz için kaleme aldı.

TUTAP, ülkemizin ulusal ve uluslararası alanda hak ettiği düzeyde tanıtılmasına yönelik çalışmalar yapan, projeler üreten ve kendi insanımızın tarihimizi ve kültürümüzü kaliteli materyallerle tanıtmalarını sağlayan, bu çerçevede girişimlerde bulunan ve faaliyetlerine 2008'den itibaren devam eden bir oluşumdur. Kurum, ülkemizin tanıtım misyonu ile hareket eden, ticari bir yapılanması olmadan faaliyetlerini sürdüren, turist sayısını ve milli gelirimizi artırarak ekonomiye katkı sağlamayı kendisine hedef olarak belirleyen, tarihi, kültürel ve doğal zenginliklerimizi tanıtım odaklı değerlendiren bir sivil toplum kuruluşudur. Bu çerçevede birçok projeyi başarı ile tamamlayıp bazılarını sürdüren TUTAP,

başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere, farklı Bakanlıklar, Valilikler, Belediyeler ve STK'lar ile işbirliği yaparak ülkemizin uluslararası alanda hak ettiği düzeyde tanıtılmasına katkı sağlamaya devam etmektedir.

Ülkemizde bulunan UNESCO Dünya Mirası unsurlarının bütün kategorilerinde yer alan tüm unsurlarımızı kapsayan "Dünya Mirası Türkiye" projesi ile birlikte birçok tanıtım materyali hazırlayan platform, bu bağlamda Antalya'mız için de çalışmalarını sürdürmektedir.

Bu noktada dilerseniz yazımıza 1988 yılında Dünya Mirası listesine alınan bölgelerle başlayıp, aday gösterilme yılına göre ele alınmış 9 UNESCO aday unsuruyla devam edelim.

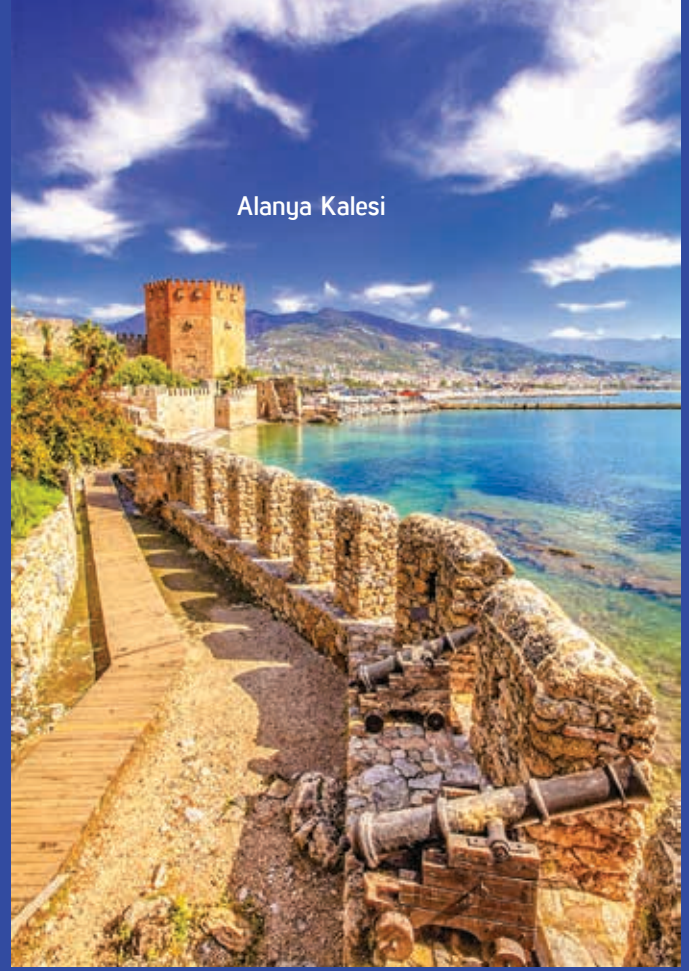

St. Nicholas

Xanthos

Yakınındaki yerleşimin adıyla, Kınık olarak da anılan Xanthos (Arnna), Fethiye-Kaş yolu üzerinde, Fethiye'ye 46 kilometre uzaklıkta, Kınık köyünün yakınındaki Eşen çayının ayırdığı Muğla-Antalya il sınırındadır. Kent, Likya bölgesinin (Teke Yarımadası) idarî ve dinî merkeziydi. Dağlık Likya eyaletinin en eski ve en büyük kentidir. Xanthos ırmağının vadisinde kuruludur. Pers istilasına değin bağımsız yaşamıştır. İstilada kentlerini kahramanca savunan Xanthos'lular, istilayı önleyemeyeceklerini anlayınca önce tüm kadın ve çocuklarını öldürmüşler, sonrada kenti ateşe vererek ve bu alevlerin içine kendilerini atarak topluca intihar etmişlerdir. Bu kıyımdan kurtulan 80 aile ve başka yerlerden gelen göçmenlerce kent yeniden kurulmuştur. Fakat 100 yıl kadar sonra çıkan bir yangınla Xanthos tekrar harap olmuştur. Buna rağmen yeni baştan kurulan kent, batı dünyası ile kurduğu iyi ilişkiler sonucu uzun süre önemli bir merkez olarak varlığını sürdürmüştür. İ.Ö. 429 yılında Atinaların vergi istemelerine karşı çıkan Xanthos'lular kentlerinin tamamen harap olmasına neden olacak bir savaşın içine sürüklenmişlerdir.

Xanthos kelimenin tam anlamıyla bir felaketler kentidir. Esas olarak Likya Akropolü, Roma Akropolü ve bunların dışında kalan kısımlardan oluşmaktadır. En ilginç yapıları Roma Tiyatrosu ve bu tiyatronun batı kıyısındaki yapılarıdır. Bunlardan en kuzeydeki Harpy Monument olarak tanımlanmakta olup tek parça bir

Alanya Kalesi

kaya üzerine oturtulmuş bir aile mezarıdır. İlginç kabartmaları olan bu mezarın ash British Museum'dadır. Orijinal yerinde ashna uygun bir taklit bulunur.

Şehre Kınık'tan çıkıldığında yolun sağında karşılaşılan ilk kalıntılar Helenistik kapıya aittir. Yolun solunda da şehre büyük katkıları olan Roma imparatoru Vespasianus anısına yapılan kemer kalıntıları bulunmaktadır. Biraz ileride yolun sağındaki ant kalıntıları ise önemli bölümü 1841-42 yıllarında gemilerle İngiltere'ye götürülen muhteşem Nereidler anıtının kalan bölümüdür. Bu ant şimdi restore edilerek British Museum 7. salonunda sergilenmektedir. Ve müzenin en çok ilgi gören salonlarından birini oluşturmaktadır.

Letoon

Letoon adı, efsanelerden gelir. Tanrılar kralı Zeus, Leto'ya âşık olur ve birlikteliklerinden, Leto ikiz çocuklarına hamile kalır. Zeus'un kıskanç karısından korkan Leto kaçır ve Delos'a gelir. Burada çocukları Apollon ve Artemis'i doğurur. Hera'dan daha çok uzaklaşabilmek için Lykia'ya, Anadolu kıyılarına kaçır. Yolda karşılaştığı kurtlar ona Xanthos Nehri'ne kadar kılavuzluk eder. Leto minnettarlık içinde nehri Apollon'a adar ve o zamana kadar "Termilles" adıyla bilinen yere Yunanca kurt anlamına gelen "Lykia" adını verir. Xanthos'a 4 kilometre uzaklıkta bulunan Letoon, Antik Çağda Likya'nın dini merkezi konumundaydı. Letoon'dan farklı olarak işgal edilebilecek bir alan değil

Xanthos

kutsal olarak önemli bir konumdu. Bu kutsal alanda Leto, Apollon ve Artemis tapınakları ile birlikte, bir manastır, bir çeşme ve Roma Tiyatrosu kalıntıları bulunmaktadır. Artemis ve Apollo'nun annesi Leto'ya adanmış olan en büyük tapınak, batıda bulunan ve peripteros tarzında yapılmış Helenistik Leto Tapınağıdır ve 30.25 m.'ye 15.75 m. büyüklüğündedir. Doğuda yer alan Dor tarzında yapılmış olan Apollo tapınağı, Leto tapınağından daha az korunmuş durumdadır ve 27.90 m.'ye 15.07 m. boyutları ile daha küçüktür. Her iki tapınağın ortasında yer alan ve en küçük tapınak olan Artemis tapınağı ise 18.20 m.'ye 8.70 m. boyutlarındadır.

1962 yılında başlayan kazılar sonucunda yan yana üç mabet gün ışığına çıkarılmıştır. Bunlardan ilki İon düzeninde, 6 x 11 sütun sayılı, 30 m. x 15 m. boyutlarında olan ve mimari süslemelerinden M.Ö. 150-100 yıllarında Leto için inşa edildiği düşünülen bir mabetdir. Doğusunda Dor düzeninde 11 x 6 sütun sayılı, 27 m. x 15 m. boyutlarında başka bir mabet daha vardır. Kazılar esnasında Artemis'i temsil eden yayı, ok kılıfını ve Apollon'u temsil eden liri resmeden, Helenistik tarzda yapılmış bir mozaik de bulunmuştur. İon ve Dor tarzlı tapınakların arasında daha küçük boyutlarda (18 m. x 8 m.) ve harika olarak nitelendirilebilecek duvar işçiliğiyle inşa edilmiş bir tapınak daha vardır.

Karain Mağarası

9 aday unsurdan ilki olan Karain, UNESCO'ya 1994 yılında aday gösterilmiştir. Anadolu ve Yakın Doğu

tarihi açısından önemli bir paleolitik merkezdir. Karain Alt Paleolitik'ten Geç Roma dönemine kadar görülen yerleşim izleri ile Anadolu arkeolojik çalışmalarında önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Yeryüzünde bilinen paleolitik mağaraların çoğu sadece bir dönemi temsil ederken Karain; Alt, Orta ve Üst olarak kesintisiz bir katmanlaşma göstermekte ve bu katmanlardan elde edilen veriler, özellikle Avrupa ve Yakın Doğu arasındaki bağlantılar ve göç yolları hakkında fikir vermesi açısından önem taşımaktadır. Karain'de ele geçirilen Anadolu'da bilinen en eski insan kalıntılarının yanı sıra mağarada ortaya çıkarılan taşınabilir sanat ürünleri Anadolu sanatının ilk örnekleridir. Ayrıca, verdiği bitki ve hayvan kalıntıları ile Batı Akdeniz'in eski çevresinin ortaya konmasında önemli bir rol üstlenmektedir.

Alanya

2000 yılında aday gösterilmiştir. Antalya Körfezi'nin doğu ucunda yer alan Alanya, aslında bir korsan kenti olarak kurulmuştur. Akdeniz'in gözü kara korsanı Tryphon, sığınacağı bir kale yapmaya karar verdiğinde en iyi yerin, anakaraya ince bir toprak parçasıyla bağlı bulunan kayalık yarımadadan daha uygun bir yer olmadığını düşünmüştür. Ve sığınğını bugün adı Alanya Kalesi olan bu noktaya inşa etmiştir.

Akdeniz kıyılarındaki korsan egemenliğine büyük darbe vuran ünlü Pompeius, korsan Tryphon'un inşa ettiği kalenin surlarını yıktırır. Kale, sonraki yüzyıllarda küçük onarımlar yapılarak kullanılmıştır. Ancak bir bölümünün eski temelleri üzerinde ayağa

kalkması 13.yüzyıl başlarında Alanya ve çevresini ele geçiren Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat döneminde gerçekleşmiştir. Bu dönemde Alanya, Selçuklu sultanlarının kış aylarını geçirdikleri başkent olarak kullanılmıştır.

St. Nikolaos Kilisesi

2000 yılında aday gösterilmiştir. Myra'da Aziz Nikolaos Kilisesi diğer bir adıyla "Noel Baba Kilisesi" ilk olarak 6. yüzyılda Aziz Nikolaos'ın ölümü üzerine yapılmıştır. Günümüzdeki kilise, temel olarak 8. yüzyıldan itibaren inşa edilmiştir; 11. yüzyılın ikinci yarısında bir manastır ilave edilmiştir. Bir Likya yerleşimi olan Myra antik kentinin parçası durumundaki Aziz Nikolaos Kilisesi mimari üslubu ve süslemeleri ile orta Bizans dönemi kilise mimarisinin günümüze kadar ulaşmış en seçkin örneğidir.

Tarihi ve mimari verilere dayanarak 6. yüzyılda yapılmış bazilika olduğu kabul edilen kilisenin 8. yüzyılda hasar görmesi ardından, 9. veya 10. yüzyılda kubbeli bazilika planında yeniden inşa edildiği belirlenmiştir. Bu dönemden sonra kilise pek çok onarım ve ek yapı dönemi geçirmiştir. 11. yüzyılda iç narteks duvar resimleriyle donatılmıştır.

Kekova

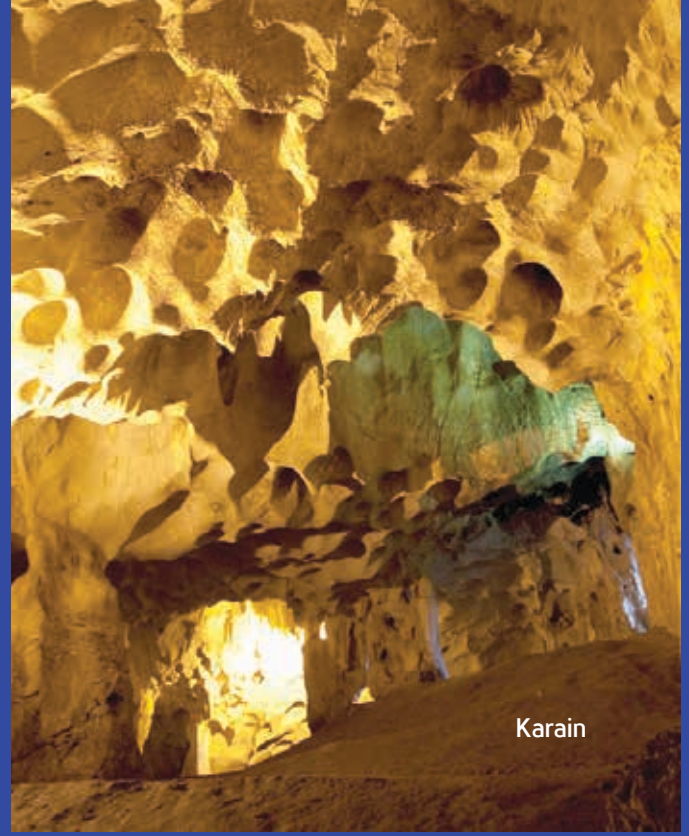
2000 yılında aday gösterilmiştir. Kültürel özelliklerinin yanı sıra; Kekova çok önemli jeolojik oluşumlar, oluklu kıyı hattı, hidrobiyolojik özellikler ve görsel güzelliğe sahiptir. Yaşayan kültürel varlığın yanı sıra kültürel devamlılığın da önemli bir örneğidir. Kekova, (Likya dilinde: Dolichiste) Antalya ilinin Demre ilçesi yakınlarında Kaleköy ve Üçağız açıklarındaki küçük, kayalık bir adadır. Kaynaklara çoğu kez "Kakava" diye geçmiştir. Kuzey tarafında ikinci yüzyılda depremlerle yok olan antik Dolkisthe kentinden kalma batıklara yer yer rastlanır. Kekova, Bizans döneminde yeniden kurulup gelişmiş fakat gelişmesi Arap istilaları yüzünden devam edememiştir.

Kekova'nın 4.5 kilometrekarelik yüzölçümü olmakla birlikte bu adada kimse yaşamamaktadır. Üzerinde pansiyonlar ve kafeler bulunan adaya teknelerle ulaşım sağlanmaktadır.

Güllük Dağı - Termessos Milli Parkı

2000 yılında aday gösterilmiştir. Termessos Pisidia bölgesinin "Milyas" olarak anılan güneybatı bölümünde, bugün "Güllük" adını taşıyan Solymos Dağı'nın dorukları arasındaki vadide, Anadolu'nun en eski halklarından Luvi'lerin soyundan gelme Solym'ler tarafından kurulmuş önemli bir antik kenttir. Orman içinde korunan antik kentlerin en çarpıcılarından biri olup, aynı adı taşıyan Termessos Milli Parkı içinde yer alır.

Güllük Dağı - Termessos Milli Parkı; bitki örtüsü ile

Karain

bölgenin botanik, içlerinde soyu tükenmekte olanların da bulunduğu pek çok hayvan barındırma özelliği ile de açık hayvanat bahçesi görünümündedir. Antalya-Korkuteli karayolunun 24. kilometreden sola tırmanan özel yolla, Güllük Dağı'ndaki kalıntılara ulaşılmaktadır.

Likya Uygarlığı Antik Kentleri

2009 yılında aday gösterilmiştir. Antik Likya Uygarlığı Kentleri, Akdeniz Bölgesi'nde Teke Yarımadası'nda yer almaktadır. Antik Likya, güneyde Akdeniz, batıda Karya ve doğuda ise Pamfilya ile komşudur. M.Ö. 1. yy.'ın ortalarında ise 23 kentten oluşan "Likya Birliği" oluşturulmuştur. Bu birlik tarihteki ilk demokratik birlik olup, günümüz demokratik sistemleri için de esin kaynağı olmuştur. Bu federasyonun önemli kentleri Patara (başkent), Xanthos, Pinara, Olympos, Myra ve Tlos'tur.

Bunlara daha sonra Phaselis

Likya

de eklenmiştir. Teke Yarımadası'nda Likya Birliği'ne ait daha küçük kentler de bulunmakta ve bu kentler sistemli kazılar, sikkeler ve yazıtlardan bilinmektedir. Bunlar arasında ise Andriake, Sura, Kyaenai, Limyra, Theimmusa, Simena, Istlada, Trebende, Aperlae bulunmaktadır.

Perge Antik Kenti

2009 yılında aday gösterilmiştir. Perge, Antalya'nın 18 km doğusunda, Aksu ilçesi sınırları içinde bulunan, bir zamanlar Pamfilya Bölgesine başkentlik yapmış antik bir kenttir. Şehirdeki akropolisin Tunç Çağı döneminde kurulduğu düşünülmektedir. Helenistik dönem boyunca şehir eski dünya içerisindeki en zengin ve güzel şehirler arasında sayılmaktadır. Perge, sadece bölgenin değil, tüm Anadolu'nun en düzenli Roma dönemi kentlerinden biridir. Mimarisi yanında mermer heykeltıraşlığıyla da ünlüdür. 1946 yılından beri İstanbul Üniversitesi'nce yürütülen kazılar sonucu şehir merkezinin önemli anıtsal yapıları gün ışığına çıkarılmış, ele geçen heykel buluntuları sayesinde Antalya Müzesi dünyanın en zengin Roma Dönemi heykel müzelerinden birisi olma özelliğini kazanmıştır.

Aspendos Kenti Tiyatrosu ve Su Kemerleri

2015 yılında aday gösterilmiştir. Antalya ili Serik ilçesinin 8 kilometre doğusunda bulunan Belkıs köyünde yer alan Aspendos Antik Kenti, sadece Anadolu'nun değil tüm Akdeniz dünyasının en iyi korunan Roma Dönemi tiyatrosuna sahiptir. Kent, bölgenin en büyük nehirlerinden Köprüçay (Antik Eurymedon) yakınlarındaki bir tepenin düzlüğünde kurulmuştur. MÖ 5. yüzyılda basılmış sikkelerinde adı Estvediys olarak geçer. Anadolu kökenli bu ad, şehrin çok eskilerden beri yerleşim gördüğünün kanıtıdır. Akdeniz ile ulaşımını ve gelişmesini yakınındaki nehre ve dolayısıyla çevresindeki bereketli topraklara borç-

Yivli Minare

lu olan Aspendos'ta bugün çoğunlukla tiyatro ve su yolları ziyaret edilmektedir. Şehre ait diğer yapıların kalıntıları ise tiyatronun yaslandığı tepenin düzlüğünde yer alır.

Yivli Minare Camii

2016 yılında aday gösterilmiştir. Anadolu Selçuklu Hükümdarı 1. Alaaddin Keykubat tarafından 1230 yılında inşa ettirilen Yivli Minare Camii, Anadolu Türk Mimarisinde benzeri olmayan yivli minaresinin formuyla dikkat çekmektedir. Bunun yanında, altı kubbeli ibadet mekanı ile Anadolu'daki çok kubbeli cami tipinin günümüze ulaşan en eski örneği olduğu kabul edilmektedir.

Yivli Minare Antalya'daki ilk İslam yapılarından biridir. Minarenin kaidesi kesme taştandır. Gövde kısmı tuğla ve firuze renkli çinilerden yapılmıştır. 8 Yivlidir. Minare günümüzde Antalya kentinin sembolü durumuna gelmiştir. Yüksekliği 38 m olup 90 basamaklı merdiven ile çıkılmaktadır. Yivli minarenin bir kısmı tuğla ve firuze renkli çinilerden oluşmuştur. Yivlerinden dolayı Yivli Minare adı verilmiştir.

Fotoğraflar: TUTAP ve antalya.com.tr arşivinden, özel izinle alınmıştır.

“Yanıbaşımızdaki Tarih Antalya”

Antalya'nın kent ve kültür tarihine meraklı sosyal medya (instagram) kullanıcısı okuyucularımız, ilk paylaşımını 110 hafta kadar önce yapan “Yanıbaşımızdaki Tarih Antalya”yı anımsayacaklardır. “Antalya'nın geçmişi ve bugününü karşılaştırarak şehri yeniden keşfe var mısınız?” üst başlığıyla paylaşımlarını sürdüren sayfanın yaratıcısı Demiralp, projenin doğuşunu ve gelişimini sizler için kaleme aldı.

Can Onur
DEMİRALP

Yakın Doğu Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde öğrenim görürken Merhum Hocamız Doç. Dr. Atila Türk'ün “Kültür Tarihi” dersini iki dönem almış şanslı öğrencilerdenim. Atila Hoca bizlerden proje ödevi olarak, David A. Kyvig ve Myron A. Marty'nin “Yanıbaşımızdaki Tarih” kitabını referans almamızı ve bu doğrultuda örnek bir çalışma yapmamızı istemişti. Kitap bizlere şunu anlatıyordu: “Yaşadığımız şehirde, köyde ya da kasabada hemen her gün önünden geçtiğimiz, belki arkadaşlarımızla buluşma noktası olarak işaretlediğimiz veya adres tarif ederken mihengi noktası olarak belirlediğimiz tarihi eser niteliğinde bir yapı mutlaka vardır. Bazen de bu eser günümüze ulaşamamıştır. Ama adı söylenegelmiştir (Ör: Kale Kapısı). Günümüzde var olsun ya da olmasın bu tarihi değere sahip kültürel varlık hakkında ne biliriz veya ne bilmeyiz! Bir saat kulesi, kale kapısı, çeşme yahut bir cami ya da okul binası... Ve bu eserlerin kimlerin hayatına nasıl dokunduğu?”

Bilinmeyene Duyulan Merak: Günümüze Ulaşmayan Antalya Kalesi ve Kale Kapıları

Hoca'nın dersinde “Yanıbaşımızdaki Tarih”e yapmış olduğu vurgu, bir Antalya sevdalısı olarak bende farkındalık oluşturmuştu. 2400 yıllık Antalya Kaleiçi'nden ve çevresinden ne kadar haberdardık? Kaleiçi tamam; fakat söz konusu kalenin sınırlarını belirleyebileceğimiz bir dizi du-

varı, burç ve kapıyı çok az sayıda ve aralıklarla görebiliyorduk. Şehir içi ulaşım araçlarının tabelasında “Kale Kapısı” yazıyordu. Ama neredeydi bu kale ve onun kapısı! Mesela en çok bilinen Amerikalı hamburger zinciri Antalya'daki ilk şubesini, Üç Kapılar'ın (Hadrian Takı) doğusundaki bir Cumhuriyet dönemi evini yenileyerek açmıştı. İyi hoş, bu Üç Kapılar'ı her Antalyalı bilirdi de meşhur Urfalı türküçünün lahmacun dükkanının bulunduğu “Yenikapı”daki kale kapısı neredeydi? Dahası bu kale kapısı nasıldı? Kültür Sineması, Antalya Lisesi'nin karşı tarafındaki Acar Taksi (Orta Kapı) durağından doğuya giderken eski Yenikapı Karakolu'na gelmeden, önünde kale kalıntıları bulunan sarı renkli binadaydı. Yine karşımıza çıktı bu Yenikapı! Ama Orta Kapı artık anılmıyordu bile. Ordu Evi'nin karşısında bulunan Karikatür Sokağı'nda eserlerin sergilendiği

alandaki kale kalıntıları aslında 1860'lara kadar Tiberius Kapısı'na aitti. Ancak kale yıkımlarından ilk nasibini alan bölgede bulunan Roma Kralı Tiberius'un ismi, Hadrian'ın aksine bir daha Antalya'da anılmamıştı.

Kadın Deresi Köprüsü ile Mehmetçik Gazinosu arasında kalan bölge dışında, 1910'lu yılların başlarına kadar Antalya Kalesi'nin büyük ölçüde ayakta olduğu, 1930'lu ve 40'lı yıllarda ise günümüzdeki haline en yakın şekliyle, Antik Dönem, Roma Dönemi ve Selçuklu Dönemi eseri olan kale yapılarının insan eliyle yıkıldığını öğrenmem, “Yanıbaşımızdaki Tarih”in

kıymeti bakımından artık daha önemliydi.

Antalya Saat Kulesi ve “Yanıbaşımızdaki Tarih Antalya”nın Ortaya Çıkışı

Önceleri Antalya Saat Kulesi'nin, tüm Türkiye'deki Abdülhamid saat kulelerinin inşasıyla aynı dönemde, 1900'lerin ilk yıllarında yapıldığı sanılmaktaydı. Sonraları saat kulesi inşaatının 1920'lerin başlarına kadar tamamlanmadığı kanısı hâkim olmuştu. Hatta günümüzde orijinal sanılan kubbesine tekrar kavuşan Saat Kulesi'nin ilk kubbesinin daha farklı olduğu ve hatta bu kubbenin altında bir çan kulesinin bulunduğu ilk kez tarafımca ortaya konuldu.

Halen ayakta kalmayı başarabilmiş kale seğirdim terasından insanların ilk kez limanı izlemelerini sağlamak ve onları Hadrian Takı zeminindeki iki bin yıllık at arabası tekerlek izleriyle buluşturabilmek mutluluk verici. “Söz uçar yazı kalır” sözünden hareketle bu bilgileri kendi nazarımdan kâğıda aktarmam, (dijitale) bilgiye daha çok kişinin ulaşması bakımından faydalı olacaktır. Araştırmalarımı blog olarak paylaşmayı düşündüğüm noktada, sosyal medyanın etki alanının arttığını göz önüne alarak, Instagram üzerinden paylaşmayı tercih ettim. Antalya'ya dair konuları dönemin fotoğrafları ve illüstrasyonlarıyla destekleyerek paylaşmak, az sayıdaki blog okuyucusuna değil, sosyal medya kullanan yediden yetmişe daha geniş bir kitleye ulaşmam bakımından daha etkili oldu. Böylelikle Antalya'nın dün ile bugününü karşılaştırarak, her gün gördüğümüz Antalya'nın sokaklarının bizlere aslında farklı hikayeler anlattığını “Yanıbaşımızdaki Tarih Antalya”da ortaya koyarak betimlemeye başladım.

Mermerli'ye İnen Yolun Eni Boyu Yerine Bu Yolun Sonunda Bizleri Nelerin Beklediği

Antalya sevdalılarına ansiklopedik bilgi vermek yerine, o dönemin veya o an'ın zihinlerde canlandırılmasını ve hayal edilmesini istiyorum. Meraklısını, fotoğrafa bakmanın ötesinde, dönemin Antalya'sında zaman makinesiyle bir seyahate çıkarmayı istiyorum. Tıpkı aile fotoğraflarına bakan bir kişinin geçmişe yaptığı yolculuk gibi. Bekir Paşa Çeşmesi'nin arığından akan suda oyun oynayan fesli çocuğun tahmini yaşından yola çıkarak gelecekte neler yaşamış olabileceğini anlatmak gibi...

Antalya'nın sedir ormanlarından elde edilen kerestelerin yakın ve uzak çevreye, askeri ve sosyal yaşama nasıl katkı sağladığı; kerestelerin uzun yolculuğunun Mermerli'deki durağında kaydırakla denizle buluştukları an'ı yaşayarak; dünyadaki ilk su kaydırağı olabileceğini düşündürmek gibi...

Kuzeydoğu-batı hattı boyunca bir dizi halinde burç ve duvarlarıyla ilk kez karşımıza çıkan Tophane surlarını, Ordu Evi tarafından batıya yürüyen Türk din adamıyla,

arka planda aksi istikamete doğru yürüyen Antalya-lı Rumları aynı karede görebildiğimiz ve hatta dikkatli bakınca Tophane Kapısı'ndaki nöbetçi askeri dahi fark edebildiğimiz 1909 yılı sonlarına tarihlenen fotoğraf, çoğu akademisyenin ve tarihe meraklı Antalyalı'nın ilk kez gördüğü ve en çok ilgisini çeken fotoğraf oldu. Ayrıca Antalya Limanı'nın kale kapılarından Has-Bahçe Kapısı'nın (Küçük Hadrian) detaylı fotoğrafı ilk kez “Yanıbaşımızdaki Tarih Antalya” ile tarafımca gün yüzüne çıkarıldı.

Antalya Müzesi'ndeki Dünyanın En İlginç Rölyefinden Kaç Kişi Haberdar?

M.S. 6. yüzyıla tarihlenen “Baş Melek Gabriel” rölyefi yalnızca Antalya Müzesi'nin değil, dünyanın en ilginç mermer işlemelerinden birisi. Neden mi? Hristiyanlık eseri Gabriel (Cebrail) rölyefinin elindeki taş levhada Arap harfleriyle Allah yazısı dikkat çekiyor. Ve İslam Peygamberi Hz. Muhammed'e ilk vahiy bir asır sonra gelecek! 17. yüzyılda Antalya'yı ziyaret eden Evliya Çelebi, Antalya Limanı'nın Orta Kapısı olarak tanımladığı Tuz Kapısı (Tabakhane Kapısı) üzerinde gördüğü Gabriel'i şöyle tanımlar: “Limanın Orta Kapısı'nın kemeri üstünde tam insan boyunda elinde asası, başında külahı ve belindeki kemerinde Allah yazılı taşıyla Frenk yapısı bir derviş tasviri vardır.” Kiliseden camiye dönüşen bir Antalya kilisesinden çıkarılan bu rölyefin ön yüzünde Gabriel yazısı, arka yüzünde ise bir haç bulunuyor. Kiliselerdeki ikonaların yerleştirildiği ikonastasisleri gözümüzün önüne getirirsek, Gabriel rölyefinin kilise zamanında oturtulduğu kaide üzerinde her iki tarafı olarak görülebildiğini düşünebiliriz. Bu noktada bir diğer ilginç durum da şudur: İslamiyet sonrası Antalya'ya yapılan Haçlı akınlarında yok edilen İslam eserleriyle aynı kaderi paylaşmamıştır eser. Uzun yıllar haç tarafının kale duvarına yaslanması ile başına herhangi bir olumsuz durumun gelmediği de anlaşılmaktadır. Nihai olarak fotoğrafa geniş açıdan baktığımızda Anadolu hoşgörüsünü net bir şekilde görebilmekteyiz.

Derya Derya, "Hadrianus'un Yolu", Tual Üzerine Akrilik, 100x130 cm.

Büyük İskender, Antalya Müzesi'nde!

Dünyanın en özgün heykel salonlarından biri olan Antalya Müzesi'ndeki “Perge Tiyatrosu Heykelleri Salonu” benzersiz heykelleri ile tarih, arkeoloji ve mitoloji sarmalıdır. Saatlerce kalıp, defalarca izleyeceğiniz eserler karşısında duygu fırtınasına savrulursunuz adeta. Galerinin en önemli eseri, kuşkusuz İskender heykelidir.

Edip
ONUR

Prof. Dr. Jale İnan'a

Antalya Müzesi tarihinin en renkli sayfası olan salonun yeri öncesinde açık hava yerleşkesiydi. Galerinin kapatılıp yeniden düzenlenmesiyle iki bölüm haline getirilen mekanın birinci bölümü 50 kişilik bir Sinevizyon Odası'dır ki; antik tiyatrolar ve Perge Tiyatrosu içerikli gösteriler amacıyla düzenlenmiştir. Duvarlarında tiyatroların kazı öncesi ve sonrası slaytları ile mask frizleri yer alır. İkinci bölüm ise 17 heykel, 1 Perge Artemisi betimlemeli mimari blok, 1 adet Kurban sahnesi betimlemeli friz ile 10 adet gigantomakhi (devlerle savaş) sahnesi frizinden oluşan “Perge Tiyatrosu Heykel Salonu”dur. Sergilenen eserlerin tümü 1985-1993 yılları arasında değerli hocamız Prof. Dr. Jale İnan ve ekibinin insanüstü gayretleri ile Perge Tiyatrosu'nun sahne binasının önündeki alanın (proskenion ve orkestra) kazımı sırasında gün ışığına çıkarılmıştır. Eserlerin tümü deprem sonunda yıkılan sahne binasının göçükleri altından kırıklar halinde bulunmuş, müze işliklerinde iki yılı aşkın onarımdan sonra sergilenenebilir hale getirilerek yeniden ayağa kaldırılmıştır. Bir başka düşünce ile sergilenen eserler diyelim ki 300 sene Perge tiyatrosunun sahne binasını süslemişler, 300 sene boyunca bir drama, bir erotik Roma komedyası veya bir gladyatör dövüşü onlarla birlikte seyredilmiştir. Gün gelmiş tümü yıkılıp enkaz altında kalmış, ömürlerinin en az 1500 yılını toprak altında geçirmişlerdir. Bu arada uyudukları topraklar elden ele sahip değiştirmiş, toprağın altında Bizans, Selçuklu ve Osmanlı'nın ayak seslerini duyarak geçirmişler ve Türkiye Cumhuriyeti'nin değerli hocasının büyük bir yürekle onları yeniden diriltmeye başlamasına kadar gün ışığına çıkmamışlardır. Heykellerin Antalya Müzesinde yeniden sergilenmeleri, toprak altında yaklaşık olarak 1500 yıl kırık olarak geçmiş ömürlerinin yeni başlangıcıdır. Sonunda dek sürmesini dilediğimiz bu yeni başlangıcın Şubat 1999 tarihinde ziyarete açılması, Türkiye Cumhuriyeti kültür tarihinin çok önemli bir sayfası olarak yazılmıştır.

Antalya Müzesi “Perge Tiyatrosu Galerisi” veya “Prof. Dr. Jale İnan Salonu” adıyla anılan heykel galerisinin

taç heykeli hiç şüphesiz İskender'dir. Onu yazan İ.S. 2. yüzyıl tarihçilerinden Arrianos,(Aleksandrou Anabasis), “İskender'in Seferi” isimli eserinde, “İskender, İ. Ö. 334 yılı sonbaharında Phrygia'ya gitmeden önce Likya ve Pamphylia kıyılarını da ele geçirmek üzere ordusunun bir kısmıyla Karya'dan güneye doğru ilerleyerek Likya'nın doğu kıyılarında bulunan Phaselis şehrine geldi. Phaselis'den ayrılırken kuvvetlerinin bir kısmını uzun ve zor bir yolculuk yapmamak için, Trakialıların onun için dağ geçitlerinde açmış oldukları yoldan Perge'ye gönderdi. Kendisi bizzat yanındakilerle birlikte, güney rüzgarlarının kıyı boyunca geçişi olanaksız kıldığı ve ancak kuzey rüzgarları estiği zaman kullanılabilen kıyı yolunu izledi. Kuvvetli bir güney rüzgarı vardı fakat İskender ve kurmaylarının yorumuna göre tanrısal bir müdahale ile, kuzey rüzgarı esmeye başladı ve kıyı yolunun kolay ve çabuk aşılmasını sağladı.”

Pergelilerin İskender daha Phaselis'te iken kendisi ile bağlantı kurdukları anlaşılıyor. Belki, İskender Phaselis'ten Perge'ye kıyı yolunu izleyerek gelirken ve aynı amaçla ordusunun bir kısmını dağ yolundan geçirirken de Pergeli kılavuzları kullanmıştı. Pamphylia'da Silliyon ve Aspendos'un İskender'e karşı takınmış oldukları düşmanca tavırlar göz önüne alınacak olursa, Perge'nin kendisini ne kadar dostça karşıladığı anlaşılıyor. Silliyon, surlarının yanı sıra yerli ve yabancı askerlerine güvenerek kendini savunmaya karar vermişti. Aspendos'ta ise Kral, Perge'den doğuya doğru gitmek üzere ayrılırken kendisinin şehre garnizon bırakmaması ricasında bulunmuş, İskender de şehrin vaktiyle Pers krallarına verdiği verginin ve atların kendisine verilmesi şartıyla bu teklifi kabul etmişti. Bu anlaşmadan sonra Side'ye gelen İskender teslim olan şehre bir garnizon yerleştirmiş ve geriye dönerken yolda Aspendosluların anlaşmayı bozduklarını öğrenerek tekrar bölgeye yürümüştür. Aşağı şehri terk ederek akropolise çekilen halk, İskender ve ordusunu karşılarında görünce yeniden elçiler göndererek barış ricasında bulunmuşlar ve daha ağır şartlarla yeniden anlaşma yapmak zorunda kalmışlardır. Görülüyor ki Pamphylia'da İskender'e karşı koymayan

iki şehir vardı: Perge ve Side. Bir liman şehri olan Side kara ve deniz surlarıyla çevrilmiş olmasına rağmen, İskender'e kendisini savunmadan teslim olmuştur. Perge'nin İskender'e karşı yumuşak davranışı, izlediği siyasete bağlanabileceği gibi şehrin henüz o devirde Silliyon ve Aspendos gibi surlarla çevrilmemiş olmasıyla da açıklanabilir. Bundan sonra meydana gelen bazı olaylar şehrin ancak Antiokhos (İ.Ö. 223-187) zamanında saldırıya karşı koyabilecek surlarla çevrildiğini göstermektedir. Pamphylia'nın fethini tamamlayan İskender, Perge'ye tekrar gelmiş ve oradan kışı geçirmek üzere Phrygia'nın Gordion'da hazırlanan kışığa gitmek için yola çıkmıştır. Bu yolculuğun başlangıcını Arrianos şöyle anlatmaktadır: "Pamphylia'daki işler tatmin edici şekilde halledilince İskender Perge'ye geri döndü, oradan da Phrygia'ya doğru yola çıktı. Böylece Büyük İskender'in Perge'nin kaderini değiştirecek kadar önemli bir rol oynadığı şüphe götürmez bir gerçektir." Konu üzerinde şu şekilde düşünmek de yanlış olmayacaktır: İskender geçmeseydi Pergeliler belki de şehirlerini savunmanın bu kadar önemli olduğunu düşünmeyecekler, İskender'den sonra şehirlerini böylesine kuvvetli surlarla çevirmeyeceklerdi. Bu döneme ait sur, kule ve özellikle şehrin ana giriş kapısı olan ve günümüzde şehrin sembolü haline gelmiş iki anısal yuvarlak kule hâlâ tüm görkemiyle ayakta durmaktadır. Böylesine tarihi önemi olan kişinin heykellerinin yapılmasının da Perge gibi heykel üreten bir şehir için hiç de şaşılası değildir. Hem de yüreklerinde yarı tanrı, yarı kahraman kişiliğinde yer almış olarak, şehirlerinden en az 400 yıl önce geçmiş olmasına rağmen... Ancak unutmamamız gerekir ki, Perge'de İ.S.1 yy'dan itibaren çok yoğun bir Roma şehri görünümünü kazandırma çalışmaları başlamış, bu amaçla sürdürülen yapılaşma çalışmaları hiç şüphesiz şehrin tiyatrosunda da olanca hızıyla sürdürülmüştür. Pek Tabii ki, bunda başta Hadrianus olmak üzere İskender'i örnek alan ve de Perge'ye büyük önem veren Roma imparatorlarının rolü olmuştur.

İskender'in sadece 13 yıl süren hükümranlığına genel olarak bakacak olursak, Hindistan içlerine kadar giren Makedon-Yunan ordusuyla birlikte Yunan kültürü de doğuda geniş bir bölgeye yayılmış, bu sayede gerek doğu, gerekse batı kültürlerinin ileride geçirecekleri gelişim için oldukça geniş bir zemin hazırlanmıştır ki, Roma imparatorlarının rüyaları da bu zeminden farklı değildi. İskender'in bu kısa zaman içinde kazanmış olduğu hayret verici başarıları, bu kralın dehası, enerjisi, askeri ve siyasi alandaki yetenekleriyle izah olunabilir ki Roma imparatorları da bu dehayı gösterme hayalleri ile yaşamamışlar mıydı?

Tarih İ.Ö. 324, İskender'den Yunanistan'a bir mektup: "Buyruğumdur! Korinth Birliği'ne katılan tüm

Yunan şehir devletleri, bundan böyle beni tanrı olarak tanıyacak!” Tarih.Ö. 323, Babil’e özel olarak gönderilen bir heyet: “Büyük İskender’in tanrılığı tüm Korinth Birliği adına onaylanmıştır.” Tanrılar Tanrısı Olimposlu Zeus’un, Büyük İskender’in Korintlilerce tanrılığa atanmasını nasıl karşıladığını bilmiyoruz; ama, İskender’in kendisine danışmadan tanrılık istemesini, ona 30 yıllık ömür tanıyarak cezalandırdığı söylencesi tarihi ve mitolojik espri olarak anlatılmalıdır. İşine karışıklıkları için de Korinth Birliği krallarının başına neler geldiğini düşünmek diğer bir tarih esprisi değil midir? Ancak tüm bu esprilerin yanında Roma İmparatorları da tanrılaşmak için yarışmamışlar mıydı? İmparator Klaudius Jüpiter (Zeus), imparator Commodus Herakles betimlemeli heykellerini yaptırmamışlar mıydı?

Aristo’nun öğrencisi olan İskender, bilim alanında da büyük rol oynamıştır. Yanında bulundurduğu bilim adamlarına fetrettiği ülkelerin coğrafi durumu; iklimi, hayvanları, ve bitkilerine dair araştırmalar yaptırmış, böylece birçok bilgi toplanmasına yol açmıştır. Örneğin ordunun geçtiği yolların mühendislere ölçtürülüp, konaklanan yerlerin belirlenmesi sonraki devirde İskenderiyeli bilgin Eratostenes’in coğrafya araştırmaları için çok değerli malzemeler elde etmesini sağlamıştır. Hazine Bakanı Harpalos’un Babil’de bir bitki bahçesi kurarak Akdeniz’in çeşitli bitkilerini yetiştirmek istemesi, o devirde doğa bilimleri alanındaki araştırmalara olan ilgisine güzel bir örnektir. Tüm bunlar bir çok Roma imparatorunun yaptıkları veya yapmak istedikleri şeyler değil midir?

Perge tarihinin en renkli sayfalarına imza atan Büyük İskender’in heykeli ince gözenekli beyaz mermerden yapılmış olup birçok kırık parçanın yer yer birbirini ısırması, yer yer de ayrı ayrı yapıştırılması ile yeniden ayağa kaldırılabilmiştir. Eksik olan sol ayak baldırdan bileğe kadar metal çubukla desteklenerek sağlamlaştırılmıştır. Sağ kol, sol el, sol bacağın bilekle baldır arası, kaidenin sol köşesi ve etekten bazı parçalar eksiktir. Sağ ayak taşıyıcı, dizden kırık olduğu anlaşılan sol ayak ise düşmandan yağmalanan silahların(trope)

oluşturduğu kaide üzerine atılmıştır. Vücudu göğüs altından bir kemerle bağlanıp diz hizasına kadar uzanan ve birbirine paralel kıvrımlarla belirginleştirilen ince bir giysi örter. Baş çok iyi korunmuş olup burun ucundaki kırık dışında mükemmel durumdadır. Mağrur bir ifade okunan yüzünde ağız kapalıdır. Göz bebekleri belirtilmemiş, geniş alın üzerinde ortadan ikiye ayrı saçlar arkaya doğru kalkarak kısa buklelerle omuzlara dökülmüştür.

İskender heykeli büyük bir olasılıkla Hadrianus döneminden (İ.S 116-138) itibaren şehrin çok önemli bir köşesini süslemekteydi. Diğer bir deyişle orijinalde tiyatro için yapılmamıştı. Sahne binasının 222-238 yılları arasındaki ikinci yapı evresinden sonraki değişiklikler sırasında bu önemli köşeden tiyatroya taşınmış olduğu, yapının mimari bezemeleri ile heykelin üslup özellikleri arasındaki uyumsuzluktan anlaşılmaktadır. İskender heykeli tipik Hadrianus devri klasisizmini yansıtır. Ayağındaki uzun konçlu botlar da Roma’nın asker imparatorlarının giydiklerinden farklı değildir. “Heykel, tiyatronun sahne binasının neresinde yer alıyordu” sorusuna cevap vermeden önce konu üzerinde 1993 yılından beri birçok uzmanın çalıştığı diğer bir deyişle heykellerin orijinal yerlerinin bulunmasının gerçek bir heykel bulmacasının çözümüne döndüğünü belirtmek gerekir. Restoratör, Mimar Prof. Arzu Öztürk’ün titiz çalışmaları sonucu çözümlenen bulmacaya göre, İskender heykeli tiyatronun üç kat olarak düzenlenen ikinci

yapı evresinden sonra ilk katta oluşturulan imparatorlar galerisinin başında yer alması da başta Hadrianus olmak üzere tüm Roma İmparatorlarının kendilerini İskender’in ardılı olarak görme düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Roma İmparatorlarından en renkli kişiliğe sahip Julianus’un (356-357) yıllarında yazdığı “Caesares” adlı eserinde kendinden önceki imparatorları eleştirir ve teker teker konuştururken, öncelikle İskender’den başlaması ve soruşturmayı da haberci tanrı Hermes’e bırakmasını, konuyu açıklayan en kesin tarihi belge olarak düşünüyoruz.

Jale İnan

Aspendos Tiyatrosu ve İki Efsane

Günümüzde Aspendos adıyla anılan tiyatronun bir adı da Belkis ya da Balkız'dır. Çevrede yaşayan insanlara bu tiyatroyu gösterip de, "Bunu kim yapmış acaba?" dersiniz, oradaki Balkız Beldesi halkı size, "Aspendos Kralı'nın güzelliği dillere destan, güzelden de güzel bir kızı varmış.

Adı da Belkis'miş... İşte ondan kalmış..." derler ve başlarlar anlatmaya... Bu yazıda kentimizin sivil tarihçisi ve duayenimiz Çimrin, Aspendos'u merkezine alan söylenceleri sizler için derledi.

Hüseyin
ÇİMRİN

Belkis Tiyatrosu ve Mimar Zenon

[Antalya'dan yola çıkıp da 50 km kadar doğuya doğru giderseniz, Aspendos adında Antik döneme ait bir kentin kalıntılarına rastlarsınız. Biri büyük, biri küçük iki tepe üzerine kurulmuş olan kentin, yarı yıkılmış durumdaki eski yapıları, su kemerleri, Belkis adlı tiyatrosu ve gimnasyumu, Aspendos'un parlak yıllarının izlerini bugüne taşıyarak hâlâ ayakta durmaktadır.

Mimari özelliklerine bakıldığında İS 2. yüzyılda yapıldığı anlaşılan Aspendos Antik kentinin Belkis Tiyatrosu, on bin seyirciyi alacak büyüklüktedir. Aspendos Antik Kenti'nin kurulduğu tepelerden birinin doğu yamacına yaslanmıştır. İki katlı sahnesi, iki kral locası, iki katlı oturma yerleri ve en yukarıda gezinti galerileri vardır. Sahnenin gerisindeki koridorlardan güneydekinin iç duvarında bulunan bir konsol üzerinde "Bu tiyatroyu Aspendos şehri baş mimarı Teodoros oğlu Zenon inşa etmiştir" yazılı kitabesi vardır. Maalesef son zamanlarda bu kitabe üzerindeki Teodoros kelimesi kırılmıştır. Tiyatro, görenleri güzelliğiyle bugün bile hayretler içinde bırakan bir eserdir. En önemli özelliklerinden biri de eşsiz akustiğidir.

Sahnenin bulunduğu yerde zemine bıraktığımız küçük bir metal paranın tıkırtısı, en yukarıdaki galeriden çok iyi duyulur. Sahne önünde hatta yüzünüzü duvara döndürerek fısıldadığımız sözü en yukarılardan bile net olarak işitmek mümkündür.

Biz Antalyalılar, 1980'li yıllara kadar bu tiyatroya yöre halkı gibi "Belkis Tiyatrosu" derdik. Bizde bir isim değiştirme hastalığı var ya... Her nedense diğerleri gibi bu ismi de değiştirdik, Antik tiyatroyu, kentin ismi ile "Aspendos Tiyatrosu" olarak söyler olduk. Böylece bir efsanenin kahramanı 'Belkis' da böylece unutulup gitti. Çok yazık...]

Aspendos Kralı'nın Kızı Belkis

Girişte de belirttiğimiz gibi Aspendos adıyla anılan bu tiyatronun bir adı da Belkis ya da Balkız'dır. Çevrede yaşayan insanlara bu tiyatroyu gösterip de, "Bunu kim

yapmış acaba?" dersiniz, oradaki Balkız Beldesi halkı size, "Aspendos Kralı'nın güzelliği dillere destan, güzelden de güzel bir kızı varmış. Adı da Belkis'miş... İşte ondan kalmış..." derler ve başlarlar şöyle anlatmaya...

Yalnız Aspendos'tan değil, güzelliğinin ünü yayılan çevre memleketlerinden de kızı isteyenlerin sayısının hesabı yokmuş. Gelişip serpilmiş, gele gele evlenme çağına gelmiş. Güzelliği de dilden dile yayılmış. Yayılmış ya, kral kimseye vermezmiş. Kızın isteyenleri o kadar çokmuş ki, daha biri gitmeden biri gelirmiş. Anadolu'nun, Ege'nin bütün ünlü kralları, kimi kendine, kimi oğluna alası olurmuş. Ama kralın kızı çok güzel olduğu kadar babasının da çok kıymetlisiymiş. Onu bir kral karısı olarak bile uzaklardan biriyle evlendirmeye gönlü razı olmuyormuş. Kral, "Daha evlenecek çağı gelmedi kızımın, hele düşünelim" dermiş, savarmış başından onları.

Bir gün böyle, beş gün böyle. Kral, bakmış ki isteyenlerden kurtuluş yok, üstelik Belkis gerçekten artık evlenecek yaşa gelmiş, demiş ki kendi kendine. "Bir yarışma düzenleyeyim, şu Aspendos kentine en yararlı ve de en güzel şeyi kim yaparsa, kızımı ona vereyim."

Böyle demiş. Ve de ilan ettirmiş ki, "Aspendos Kralı, şu Aspendos kentine en yararlı işi kim yaparsa, kızını ona verecek."

Bu haber gitmiş yayılmış Anadolu içine, Ege'ye ve Trakya'ya, denizlerdeki bütün adalara. Belkis'in güzelliğini duyup da görmeyenler, görüp de ta yüreğinden vurulanlar, yüreğinden vurulup da yedi dağı üst üste koyup sırtlamayı göze alanlar, başlamışlar düşünmeye... "Ne yapsam acaba?" diye.

İş yarışmaya binince, yalnızca krallar değil, kendine güvenen herkes, dağdaki çoban bile, başlamış böyle düşünmeye: "Acaba, ne yapsam da Belkis benim olsa?" Düşünen düşünedursun, eli çabuklar işe başlamışlar bile. Ozanlar şiirler yazmış, "Aspendos kenti için en iyi, en güzel şey, şiirdir" diye. Yontucular yontular yontmuş, ki görenin dili tutulmuş güzelliğine... Bilginler bile, kendilerince katılmışlar yarışmaya, o zamana değin ortaya çıkmamış bilgilerle filozoflar, yepyeni fel-

sefeler sürmüş ortaya, “Aspendos kenti için en yararlı şey felsefedir” diye. Mimarlar ise, böyle gözle görünmez işlerle uğraşmıyorlar, Aspendos kentine, birbirinden güzel yapılar inşa ediyorlarmış.

Yarışma günü gelip çatmış. Duyulmuş ki, kral, Aspendos’un her yanını gezecek, ortaya konan eserleri görecektir ve de kararını verecek. İşe ozanlardan başlamış kral. Şiirler dinlemiş onlardan günlerce, kimi saçma, kimi de gerçekten güzel. “Şiir güzel olmasına güzel ya, yararlı değil” yargısına varmış kral. Bilginleri, filozofları dinlemiş. Yontucuların yontularını görmüş. “Güzel ya, yararsız” demiş içinden. Sıra gelmiş mimarların yaptıklarına.

Mimarlar, kente öyle yapılar kondurmuşlar ki, hem güzel hem yararlı. Bir değil, beş değil, on beş değil. Kimileri, çeşmeler yapmış sokaklara; kimileri, saraylar yapmış. Kimileri köprüler. Kral, bunları birer birer görmüş. Bir yere gelmiş ki, ne görsün? Bir su yolu var, içinden güldür güldür su gelmiş Aspendos’a. Kralın yüzü aydınlanmış, “işte” demiş, “Aspendos kenti için hem güzel, hem yararlı şey budur.”

Böyle demiş ve tam “Kızımı bunu yapana veriyorum” demek üzereyken, adamlarından biri,

“Yüce kralımız” demiş, “şurada ilerde bir yapı var ki, şimdiye değin ne gördüm öylesini, ne de bir gören olmuştur!”

O vakit kral, “Pekâlâ” demiş, “Hele bir de onu görelim.” Varmışlar oraya. Bakmışlar ki, yarım çember biçimi basamaklar art arda sıralı ve de o güne kadar görülmemiş genişlikte bir alanı kaplamış. En yukarıdaki galerinin kemerlerinden birinin önüne oturan kral, tiyatro cep-

hesindeki ihtişamı, hücrelere yerleştirilen heykelleri, birbirinden güzel işlenmiş kabartmaları zevkle seyretmeye koyulmuş.

Kral biraz önce gördüğü su kemerleri ile şimdi gözleri önüne serilen muazzam tiyatro karşısında karışık düşüncelere dalmış bir süre. O güzel ve muazzam su kemerleri ile suyu dağlardan alıp Aspendos’a getiren mimar, diğeryise şehrin ortasına bir pırlanta yüzük taşı gibi oturtulan ve her köşesine baktıkça gözleri kamaştıran tiyatronun mimarı Zenon. O muazzam su kemerleri Aspendos’a hayat getirecek. Vücutları da, gönülleri de serinletecek. Herkes ona dua edecek. Ama bu tarafta bir tiyatro var ki, Aspendoslular orada yorgunluğunu giderecek, eğlenecek, gülecek, ağlayacak, bilgi işitip düşünecek, o her köşesi başka bir sanat eseri ile süslenen bu sanat hazinesini seyre doyamayacak.

Onun için hükümdar bir türlü karar verememiş. Kızını su kemerlerini yapana mı, yoksa tiyatronun mimarı Zenon’a mı versin?

Krala eşlik edenler de onun biraz gerisinde hep beraber tiyatro cephesinin güzelliğini hayranlık dolu bir sessizlik içinde seyredirken kulaklarının dibinde birden bir fısıltı duymuşlar:

“Kral kızı Belkis benim olmalıdır, Kral kızı Belkis benim olmalıdır.”

Kral biraz da öfke ile arkasındakilere dönerek, “Bu sözleri hanginiz fısıldadı?” diye sormuş.

Hepsi hayret içinde birbirlerine baktıktan sonra cevap vermişler.

“Biz söylemedik efendimiz. Biz de duyduk ama emin olunuz bu sözleri hiçbirimiz fısıldamadık.”

Bir başka mimarın inşa ettiği Aspendos Su Kemerleri

Kral biraz kızgın, en üst basamakta duruyor ve yapıyı gözden geçiriyormuş ki tam o sırada kulağına aynı ses, fakat bu sefer daha belirli ve daha ısrarlı bir tonla aynı cümleyi fısıldamış.

“Kral kızı Belkıs benim olmalıdır, Kral kızı Belkıs benim olmalıdır.”

Gerek kral ve gerekse yanındakiler bir kat daha hayret içine girmişler. Bu defa hükümdar da oturduğu yerden ayağa kalkarak çevreyi araştırırken adamlarından keskin görüşlü birisi heyecanla tiyatro sahnesinin bir köşesini göstererek haykırmış:

“İşte orada, orada... Bakınız orada işte!”

Hep beraber baktıkları zaman mimar Zenon’u orada yüzü duvara dönük diz çökmüş ve ellerini göğsüne kavuşturmuş durumda görmüşler. Ve fısıltı bu sefer daha çok haykıran bir tonla devam ediyormuş.

“Kral kızı Belkıs benim olmalıdır. Kral kızı Belkıs benim olmalıdır.”

Meğer genç mimarın ağzından fısıltı halinde çıkan bu sözler, aşağıdan yukarıya büyüye büyüye kulaklara gelmekteymiş.

Kral dayanamamış, gür ses ile haykırmış:

“Zenon...”

Zenon ağır ağır diz çöktüğü yerden kalkarak yüzünü krala döner ve yerlere kadar eğilerek:

“Buyurun yüce kralım... Emredin...” demiş.

Kral heyecanından biraz da konuşmuş olmak için sormuş: “Zenon, ne yapıyorsun sen orada?”

Adam yine elleri göğsünde kavuşmuş olarak yerlere kadar eğilip cevap vermiş:

“Büyük ve haşmetli kralım. Size bu naçiz yakarışım ile inşa ettiğim tiyatronun en değerli özelliğini arz etmek istedim. Cüretimi büyüklüğüne olan güvenime, eseri-me olan kıvancım ve kızınıza olan aşkıma bağışlayın.”

Kral ve yanındakiler, yeni yapılmış mermer merdivenlerden inerek Zenon’un yanına gelmişler. Hükümdar elini Zenon’un omzuna koyarak onu diz çöktüğü yerden kaldırmış. Diğer elini de Zenon’un öbür omzuna koyarak “Zenon” demiş:

“Sen çok büyük, çok değerli bir sanatkârsın. Yapın da paha biçilmez bir eserdir. Seni kutluyorum ve fısıltı ile değil, en gür sesimle seslenerek herkesin ve bütün Aspendos’un dışındakilerin de işitmesini istiyorum ki, kızım, mimar Zenon’a layıktır.”

Kralın kararından sonra hemen düğün hazırlıklarına başlanmış.

Herkes bu evlenmeyi içten istemekteymiş. Kısa zamanda her şey tamamlanmış ve iki genç zengin bir düğün töreniyle evlenmişler.

Diğer bir rivayet daha vardır ki bunu bize; Aspendos’taki Belkıs Tiyatrosu’nun içinde bulunan bir mermer taş üzerinde Belkıs’ın ikiye bölünmüş portresi doğruluyor. Kral bu iki muhteşem eser karşısında ne yapacağını şaşırarak hak geçmesin diye verilecek kararı, tüm sanatçılardan oluşan bir jüriye havale eder.

Jüri uzun toplantılar sonunda; her iki mimarın da Aspendos kenti için en yararlı eseri meydana getirdiklerini, Kral Kızı Belkıs ile her iki mimarın da evlenme hakkına sahip olduğu kararında birleşirler.

Jürinin aldığı bu karar üzerine, her zaman adil davranmaktan yana olan Aspendos Kralı, kızını iki parçaya bölerek iki mimara taksim etmek ister. Fakat Mimarların ikisi de sözleşmiş gibi aynı anda sevdikleri kızın bölünmesine razı olmadıklarını, bu yarışmadaki haklarından vazgeçtiklerini ifade ederler. Kral da verdiği kararından vazgeçer. Su kemerlerini inşa eden mimarın da onayını alarak, kızını Mimar Zenon ile evlendirir.

Aspendos’ta böyle bir kral var mıymış? Sonu böyle mutlu bir sahne ile biten bir olay yaşanmış mı? Bunun ne önemi var? Önemli olan şudur ki, Aspendos Belkıs Tiyatrosu bugün bile dünyanın en önemli ve en iyi korunmuş Antik tiyatrosudur. Bu efsaneler de bu tiyatroya çok yakışıyor.

Aspendos Kralı yarışmacıların eserlerini inceliyor

Yılanlar Padişahı ile Arılar Kraliçesi Balkız

[Aspendos (Belkıs) Tiyatrosu'nun 13. yy'da Selçuklular tarafından aynı zamanda bir kervansaray olarak da kullanılması, bugüne kadar bunca yıl iyi korunmuş olmasının tek nedenidir. Bu antik tiyatrodaki her yıl haziran ayında Ankara Devlet Opera ve Balesi tarafından Opera ve Bale gösterisi ile genellikle ekim aylarında Antalya tiyatrosu, müzik ve film şenlikleri düzenlenmektedir. Kentin bugünkü kalıntılarından en görkemlisi olan tiyatrosu, günümüzde dünyanın en iyi korunmuş tiyatrosudur. Aspendos, bu tiyatrosu ile yalnız Türkiye içinde ün yapmakla kalmayıp ünü Türkiye sınırlarını aşmıştır.]
Belkıs Tiyatrosu hakkında bir başka efsane; Selçuklu Türklerinin tiyatro binasını kervansaray olarak kullandığı zamanlardan kalmadır. Derler ki: "Burası yılanlar padişahının sarayı imiş..."

Siz ister inanın, ister inanmayın, Aspendos yakınındaki Balkız beldesi halkı şöyle anlatırlar efsaneyi:

Yılanlar padişahı bir vakitler buralarda oturmuş. Bir de Arılar Kraliçesi varmış. Toroslar'da, çam ve mersin kokulu ormanlar içinde yaşarmış.

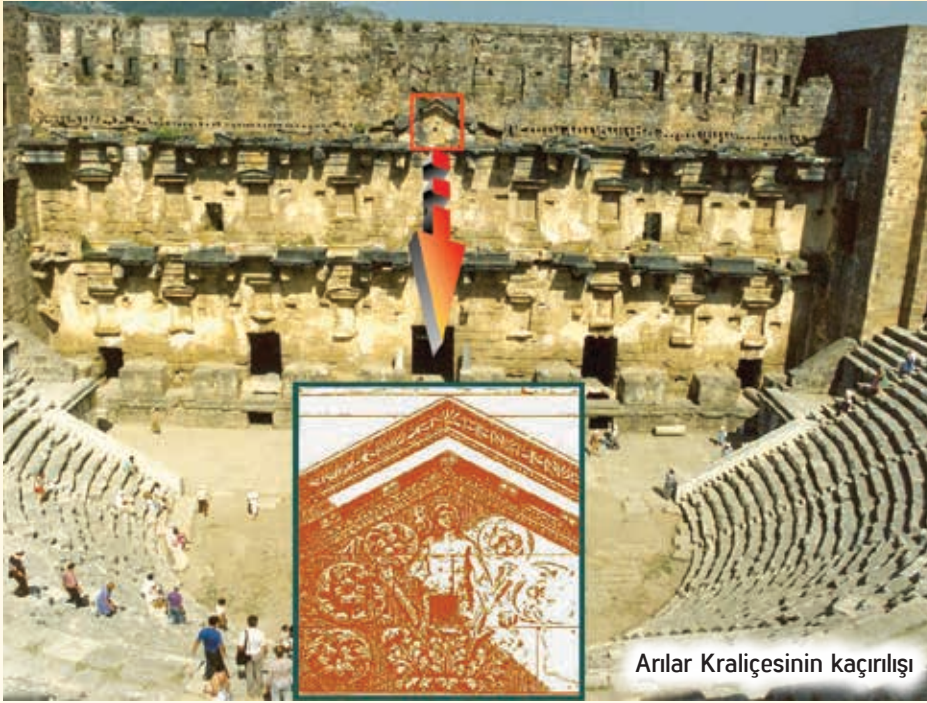
İlkbaharın ilk günlerinden birinde Yılanlar Padişahı, kış uykusundan uyanmış, adamları ile birlikte, bugün Aspendos Antik kenti kalıntılarının bulunduğu yerin

kuzeyinde, Kapria Gölü'nün kenarındaki ovada dolaşıyorlarmış. O gün bütün canlılar bu yemyeşil kırlar üzerinde sevinç çığlıkları atıyorlarmış. Rengarenk kelebekler havada daireler çizerek uçuyor; bal arıları da bir çiçekten konarak bal topluyorlarmış.

Yılanlar Padişahı, ilkbaharın bütün ihtişamı içinde bir süre sonra Arılar Kraliçesi'ni görmüş. Havada türlü dans gösterileri yaparak bir o çiçekten bir bu çiçeğe konuyor, kanatlarını çırparak hoş sesler çıkarıyormuş. Hiç ses çıkarmadan, bütün dikkatiyle onu izleyen Yılanlar Padişahı, arı topluluğunun içindeki arıların en güzelini "İşte, bal arılarının Kraliçesi bu" diye yanındakilere gösteriyormuş.

Yılanlar Padişahı bütün gün gözlerini ondan, onun güzelliğinden ayıramamış. Olanlar olmuş. Hani "ilk görüşte aşık olmak" diye bir şey vardır ya, işte öyle olmuş. Artık o olmadan yaşamayacağını düşünmüş. Ne olursa olsun, Arılar Kraliçesi ile hemen evlenecekmış. Ertesi günü kelebeklerin öncülüğünü yaptığı, elleri zengin hediyelerle dolu dünürleri Arılar Kraliçesi'ne göndermiş. Dünürler, Yılanlar Padişahı'nın dileğini iletmişler kendisine.

Arılar Kraliçesi, olgunluk ve nezaketle karşıladığı ziya-

retçileri sessizce dinledikten sonra, onları kırıcı olmayan şu kibar sözlerle yanıtlamış:

“Ben, Toros Dağları'nın eteklerindeki kaynakların suladığı yeşillikler, mersin ve çam ağaçlarının kokusu ile dolu bu kırlardaki rengarenk ve beğendiğim çiçeklerin üzerinde uçarak, bunların lezzetli balını toplayarak, mutlu bir şekilde bir hayat sürmekteyim. Yaşamımdan çok memnunum, sizin susuz, yeşilliksiz, çiçeksiz kaya oyuklarından oluşan memleketinizde yaşayamam.” Ve sonra eklemiştir:

“Ben ki şu çam ve mersin kokulu orman ülkesinin kraliçesiyim. Nasıl yaşarım o yerde? Varın gidin, padişahınıza söyleyin bunu, geçsin bu sevdadan.” Gidenler eli boş dönmüşler. Evlenme teklifine karşı alınan bu cevaba çok üzülen Yılanlar Padişahı, günlerini üzüntü içinde geçirmeye başlamış. Çok sevdiği ve geceleri rüyasına giren Kraliçeyi evliliğe razı etmek için ne yapması gerektiğini düşünmüş. Sonunda O'nun için, dünyada eşi benzeri bulunmayan, geniş ve güzel bir yaşam alanı yaratmaya karar vermiş. Çünkü Arılar Kraliçesinin kendisiyle evlenme isteklerinin hepsinin bunlar olabileceğine inanmış. Hemen harekete geçmiştir.

Yaşamları boyunca içinde Arılar Kraliçesi ile beraber yaşayacakları bir tepe üzerinde, etrafı çiçeklerle süslü kameriyeli havuzlar, mersin dalları, gölgesinde oturulup serinlenecek kokulu çamlar, çiçekli meyve ağaçları, her mevsimde yeşil bulunan çayırların yer aldığı bir bahçe yaptırmış. Sonra da Kapria Gölü'nün bataklık kısmı üzerinden geçen bir su köprüsü yapılmasını emretmiş. Üç güne kalmaz su kemerlerinin inşaatı bitmiş.

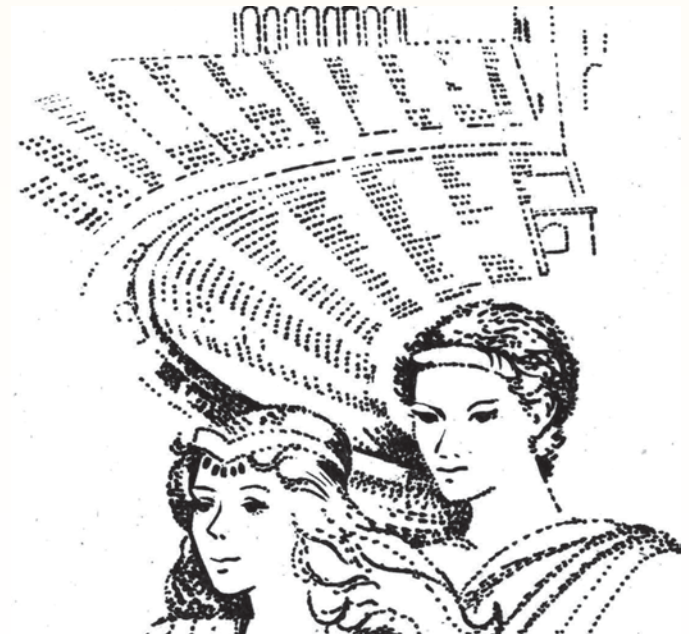
Yapılan bütün bu işlerden sonra su kemerlerinin getirdiği su ile sulanıp beslenen, kelebek ve arıların nazlı nazlı birinden kalkıp diğerine konduğu güzel kokulu çiçeklerle dolu, cennet bahçelerine benzetmeye çalıştığı bahçesinde gezerek, “Kraliçeyi memnun etmek için daha neler yapabilirim?” diye düşünmüştü.

Kraliçe için artık gerekli yaşam ortamını yarattığını düşünen Yılanlar Padişahı, yine yüzlerce rengarenk keleklerin önderliğinde, elleri zengin hediyelerle dolu dönürlerini Arılar Kraliçesi'ne bir kez daha göndermiş. Dönürler, Yılanlar Padişahı'nın dileğini iletmişler kendisine. Ancak Arılar Kraliçesi'nin cevabı yine olumsuz olmuş. Bu ret cevabına kızan Yılanlar Padişahı, yaptırdığı köprüden doğrudan Toroslar'a çıkıp, adamlarıyla Arılar

Kraliçesi'ni kaçırıp su kemerleri üzerinden Aspendos'a getirmiş. Onunla zorla evlenmiş. Bu evlenmeden bir kızları olmuş. Adını 'Balkız' koymuşlar. Fakat kraliçe, bu gönülsüz evliliğe daha çok dayanamamış. Balkız doğar doğmaz ölmüş. Bunun üzerine Yılanlar Padişahı kızı için büyük bir saray yaptırmış. İçini, dışını süslemiş. Bir de kızının mermerden kabartmasını bu sarayın en üstüne koymuş.

Bu efsanede adı geçen köprü su kemerleridir. Yılanlar Padişahı'nın kızı için yaptırdığı söylenen saray da Belkıs Tiyatrosu'dur.

antsanat

Kralın kızı Belkıs Mimar Zenon ile evlenir

SULTAN NAVRUZ

Şimdi, sabah vakti erken

Yoruldu körük çekip durmaktan şu çocuk kollarım

Dedemin demirci ocağından ışıldıyor saban demiri.

Avunuyorum iyi ki alevlere bakıp hayal kurmaktan

Kış yolculandı hayat kapısından Sultan Navruz içeri.

Birazdan, gün göğe ağarken

Su başında öğle yemeği, yumurtaları soydu ninem

Dağlar taşlar, kurtlar kuşlar yenigün'e selam durur.

Hoş geldin ey Sultan Navruz, hoş geldin yeni senem

Bereketin tacı bahar, ardı ardına baharlar doğurur.

ŞERİF ERGİNBAŞ

Resim: Emre Özkan

Antalya'nın Kadim Şairleri

Antalya, İlk ve Orta çağlarda önemli ozanlara sahip olmuştur. Tasavvuf şiirinin Yunus Emre'den sonraki en büyük ismi Kaygusuz Abdal, Alanya'dır. 14 ve 15. Yüzyıllarda yaşayan Kaygusuz Abdal, Alaiye Beyinin oğludur. Kaygusuz Abdal'ın piri Abdal Musa'nın dergâhı Elmalı'nın Tekke Köyü'ndedir. Elmalı Ümmi Sinan ve Vahab Ümmi, diğer tasavvuf şairleridir. Mezarı Finike'de bulunan Eroğlu Nuri, Antalya coğrafyasında yaşamış bir başka tasavvufçu. Bu tasavvufçu ozanlar yeterince tanınmakta. Eserleri ya da şiirleri çeşitli yaynevlerince yayımlanmış bulunuyor.

Mustafa
KOÇ

Antalya coğrafyasında yaşamış ilkçağ ozanları ise sadece Antalya'da değil Türkiye'de de yeterince bilinmemekte. Bunlardan biri Antalya'nın olduğu gibi Anadolu'nun da en eski ozanlarından olan Xanthus'lu Olen. Antalya'nın kadim ozanlarından bir başkası Pamfilyalı bir kadın, Damophyle. Damophyle, Anadolu'nun ilk şair kadını. Side'li Marcellus ve Rhodiapolisli Heracleitus, yaşadıkları dönemin ünlü hekimleri olma yanında şair olarak da tanınmakta idiler. Laertesli filozof – felsefe tarihçisi Diogenes Laertius aynı zamanda bir epigram şairi idi.

Likyalı Olen olarak tanınan Olen'in yaşamöyküsünde efsane ile gerçek birbirine karışır. Suidas, Olen'in Dymae'li veya bir Hiperborlu da olabileceğini; ancak Callimachus'a ve Alexander Polyhistor'un "Likya Üzerine" adlı eserine dayanarak Likya'daki Xanthus'tan olmasının daha olası olduğunu söyler (Suda, Omega 71). Kallimachus, Zeus'un aşkından kaçarken Delos Adası'na dönüşen Asteria* için yazdığı Hym'da Olen'den Likyalı ve Xanthus'lu olarak söz eder (Hymn to Delos, 4. 305 / S. 109).

Herodot, Olen'den şu şekilde bahseder: "Arge ve Opis adlarında iki Hiperborlu kız Delos'a gelmiştir. Bunlar, Eileithyia'ya** kolay doğum yapabilmek için vermeyi kabul

ettikleri haracı getirmeye gelmişlerdir. Bu onlarda bir gelenektir, onlar da bunu yerine getirmek üzere gelmişlerdir; söylenene göre bu Arge ile Opis adaya tanrılarla aynı zamanda gelmişler. Deloslular onlara saygılarını farklı bir biçimde gösterirler: Kadınlar sıraya dizilir, Likyalı Olen'in kızları övmek için düzenlediği ilahiyi okuyarak adlarını anarlar. Delos'ta okunan eski ilahileri düzenleyen de bu Olen'dir. Oraya Likya'dan gelmiştir." (Tarih, 4. 35).

George Thomson, Olen'in Delos'a yerleşmiş bir Lykialı olduğunu; Delos'ta Tanrı Apollon için övgüler yazdığını belirtir: "Bunlardan biri ergenlik çağına yeni erişmiş kızlardan ve oğlanlardan oluşan ikili bir koro tarafından söyleniyordu. Bir başka övgüde doğum tanrıçasına seslenilmekteydi. Leto doğum yaptığı sırada, Delos nymphaları, Ebe Tanrıça Eileithyia'nın kutsal şarkısını mırıldanırken, Anadolu'dan gelen kuğular da Leto'nun başında yedi şarkı söylemişlerdi. Hera'ya yazılmış bir övgü ve daktilik heksameton'u bulma onuru da Olen'e yakıştırılıyordu" (Tarih Öncesi Ege, 2. 230).

Pausanias, "Description of Greece" adlı eserinde Olen'e birçok kez atıfta bulunur. Deloslu bir kadın olan şair Boeo'ya göre, Delphoi'deki kehanet merkezi Hiperborlar ülkesinden gelen Olen ve başkaları tarafından tanrı için kurulmuş olup, heksameter vezinde kutsal ilahileri yazan ilk kişi Olen olmuştur (Age. 10.5.7). Boeo, "Burada gerçekte Hi-

perborlular, Pagasus ve kutsal Agyieus'un oğulları tarafından dikkatli bir kehanet merkezi inşa edilmiştir" ifadelerinin yer aldığı ilahisinde, Olen'in Phoebus'un (Apollon) ilk peygamberi olduğunu, geleneğin başka hiç kimseyi peygamber olarak bildirmedığını söyler (Age. 10.5.8). Pausanias, bu eserinde, Olen'in ilahilerinden birçok kez aktarımda bulunur. Pausanias'ın aktarımlarından Olen'in Deloslular için bestelediği Asteria (Age. 5.7.8) ve Eileithyia'ya (Age. 8.21.3, 9.27.2) ilahileri (eserleri) bulunduğu anlaşılmakta.

Damophyle ile ilgili bilgiler Philostratus'un anlattıklarıyla sınırlı diyebiliriz. Philostratus, Tyanalı Apollonius'un yaşamını ele aldığı eserinde Damophyle'den Pamfilyalı diye söz eder, Sappho'nun arkadaşı ve öğrencisi olduğunu söyler. Sappho gibi Damophyle'nin de genç kızlardan oluşan arkadaşları ve öğrencileri vardır. Sappho'nun çağdaşı olması, Damophyle'nin MÖ 7 ve 6. Yüzyıllarda yaşadığını gösterir. Erotik şiirler ve ilahiler besteleyen Damophyle'nin şiirlerinden bugüne kalan olmamıştır. Perge'de Artemis onuruna söylenen şiirleri Aeolian ve Pamphylia modlarında onun bestelediği söylenir. Philostratus, Aeolian türlerinin Pamfilyalılara özgü en yüksek anahtara nasıl dönüştürüldüğünün Damophyle'de görüldüğüne vurguda bulunur. "Zeki bir kadın" diye söz ettiği Damophyle'nin, bazıları aşk şarkıları bazıları ilahiler yazan kadın arkadaşları olduğunu belirten Philostratus, "Artemis'in özel ilahisi onun tarafından bestelendi ve Sappho'nun takipçileri tarafından söylendi," der (Life of Apollonius 1. 30). Damop-

hyle'nin Pergeli Artemis'e ilahiler bestelemiş olması, Pergeli olma ihtimalini güçlendiriyor.

Bazı kaynaklara göre Alanya ilçe sınırları içinde bulunan Laertes Antik Kenti'nden olan, soyadını doğup büyüdüğü bu kentten alan filozof - felsefe tarihçisi Diogenes Laertius, aynı zamanda bir şairdir. Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri (Lives and Opinions of Eminent Philosophers) adlı eserinden tanıdığımız Diogenes Laertius'un Greek Anthology'de (7. 85, 87, 88, 91, 92, 95-98, 101, 102, 104-116, 118, 121-124, 126) 30 epigramı yer almaktadır.

Antik çağda yaşayan Antalyalı bir de dilbilgisi uzmanı, edebiyat eleştirmeni var: Phaselis'li Dionysius. Dionysius, Pindaros üzerine yazan bir gramerci, bir Pindaros yorumcusu idi (Leonhard Schmitz, William Smith, Dict. Biy. Mit., 1. 1043). Bizans döneminden kalan şerhlere (scholia) dayalı şair biyografileri arasında yer alan Nicander'in biyografisinde Dionysius'un "Antimachus'un Şiiri Hakkında" ve "Şairler Üzerine" adlı eserleri bulunduğu belirtilir (Lives of the Hellenistic Poets, Nicander biy., 1), Bu durum, Dionysius'un Pindaros yorumculuğu yanında Antimachus ve Nicander yorumcusu olduğunu da göstermekte.

**Eileithyia: Doğum ve ebellek tanrıçası.

*Asteria: Apollon ve Artemis'in annesi olan Leto'nun kardeşi.

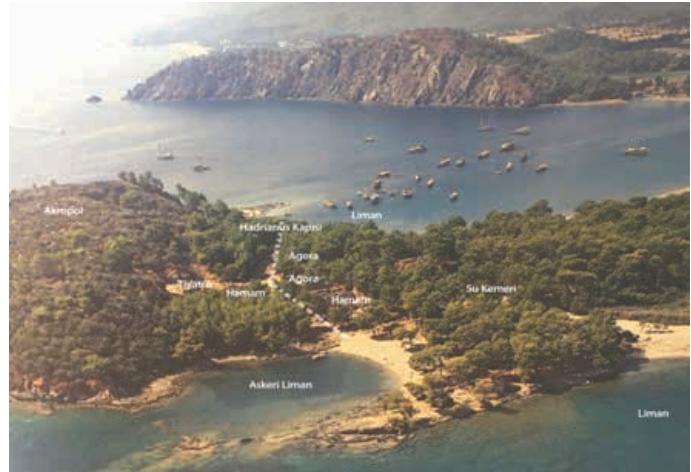
Phaselis Antik Kenti

Amaseia'lı tarihçi, coğrafyacı ve filozof olan Strabon, Tauros dağ dizisinin iki bölgeyi ayırdığını aktarır. Lykia'nın tümü Rhodos'luların Peraia'sından başlayan ve Kibyra'luların ülkesinden geçen Tauros'un bir dağ sırasıyla ayrılmıştır; Pamphylia-Lykia sınırının başlangıcı olan Khelidonia denen adaların üst kısmında bulunan dağların Tauros'un başlangıcını oluşturduğu ve bu nedenle Tauros'un buradan yükseldiği söylenir. Efsanevi söylencelere göre Rhodos'lu kolonistler M.Ö.7 yy.'da II. Kolonizasyon sırasında Lykia sahilinde Phaselis, Gagai, Korydalla ve Rhodiapolis kentlerini kurmuşlardır. Kuruluş efsanesindeki anlatı ise şu şekildedir: "Argoslu Mopsos soyunda Lakios ve kardeşi bir şehir kurmak üzere yola çıkarlar. Âdet olduğu üzere o da diğer kolonist liderlerinin yaptığı gibi Kâhin Manto'ya müracaat eder. Kâhin kadın Manto, Lakios'a kardeşi Antiphe-mos'un aksine doğuya gitmesini, yolda gemilerinin bir burunda batacağını, gemilerin battığı yerden itibaren bir gün boyu kuzeye yürümelerini, gün sona erdiğinde varacakları noktada şehri kurabileceğini söyler. Lakios hareket eder. Gemileri Hiera Akra'da (kutsal burun Gelidonia Burnu) batar. Kolonistler kehanette belirtildiği gibi kuzeye yönelirler ve bugünkü Phaselis'in bulunduğu yere gelirler. Karşılaştıkları bir çobana arazinin kime ait olduğunu sorarlar ve araziyi satın almak istediklerini belirtirler. Çoban Kyalabros arazinin sahibi olduğunu ve satabileceğini belirtir. Kolonistler arazi karşılığı arpa ekmeği mi, yoksa tuzlu balık mı istediğini sorarlar. Çoban Kyalabros, 'Arpa ekmeğini ben her gün yiyorum, tuzlu balığı tercih ederim' diye cevap verir ve birkaç tuzlu balık karşılığı, Phaselis arazisini kolonistlere satar. Şehrin kuruluşundan sonraki yıllarda çoban

Kyalabros yarı kahraman ilan edilir ve her yıl adına şenlikler düzenlenir. Tuzlu balık da şehrin kuruluşunun bir sembolü olarak daha sonraki yüzyıllarda Phaselis'te bastırılan sikkeler üzerinde yer alır."

Phaselis'in de içinde yer aldığı Küçük Asya'nın güneybatısı oldukça dağlıktır. Bölge, ana hatlarıyla batıda Akdağ (Massikytos) doğuda Beydağları, Akdağ'ın batısında Ksanthos Vadisi, vadinin ilerisinde küçük Kragos ve Antikragos sıradağları; Beydağ'ının doğusunda Alakır Vadisi ve onun da ötesinde Tahtalı Dağ'ı ile sınırlandırılmaktadır.

Antalya Körfezi'nin batısında, Teke Yarımadası'nın doğu sahilinde, denize doğru çıkıntı yapan bir burun üzerinde kurulmuş olan Phaselis kentini modern araştırmacılarından ilk keşfeden, Kaptan F. Beaufort olmuştur. Beaufort, Kraliyet Donanması adına yürütülen Küçük Asya'nın güney sahilinin ölçülmesi işi ile bağlantılı

Filiz
ADALI

Phaselis, Lykia ve Pamphylia bölgelerinin sınırında, Teke Yarımadası konumu üzerinde yerleşen bir liman kentidir. Arkasında 2366 m. yükseltiyeye sahip Solyma (Tahtalı) ve onun kuzeyindeki Klimaks Dağları, Phaselis'in iç kesimlerdeki kentlerle bağlantısını kısıtlar. Buna rağmen üç doğal limanıyla Arkaik Dönem'den itibaren bu bölgenin en ilgi çekici merkezlerinden birisi konumundadır. Kentin antikite boyunca bu sınır bölgesinde yer alması hem antik hem de modern yazarlar tarafından bazen Lykia'da bazen de Pamphylia'da gösterilmesine neden olmuştur.

olarak 1811 ve 1812 yıllarında Phaselis'i ziyaret etmiş ve kentin planını çıkarmıştır. Bu plan daha sonraki araştırmalar ve deniz haritaları için de bir temel oluşturmuştur. Beaufort kentte yaptığı araştırmalarda yazıtlarla da meşgul olmuş ve yazıtlarda geçen ethnikonundan dolayı bu harabeliği antik Phaselis kenti ile özdeşleştirmiştir. Aynı zamanda gemiyle Phaselis'e gelen İngiliz Mimar, Arkeolog, Yazar C. R. Cockerell, Beaufort'la karşılaşmıştır. 1838 yılında İngiliz Arkeolog Sir Charles Fellows da kente gelir ve güney limanla ana caddeyi bağlayan noktada Hadrianus onuruna inşa edilmiş olan anıtsal kapının ithaf yazıtına ait fragmanları bulur. 1842 yılında İngiliz Teğmen, Hidrograf ve Coğrafyacı Thomas Abel Brimage Spratt ile İngiliz Doğa Bilimci Edward Forbes Olympos ve Khimaira rotaları üzerinden gemiyle Phaselis'e gelmişlerdir. 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Phaselis'e dair araştırmaların genel olarak yazıtların keşfine yönelik sürdürüldüğü görülmektedir. Phaselis'in tarihsel coğrafyası hakkında en yetkin ve nitelikli kaynaklardan olan Strabon'un "Geographika" adlı eseridir. Bu önemli kaynakla birlikte kent hakkında bilgi alabileceğimiz diğer önemli kaynaklar ise Plinius, Mela, Livius, Ptolemaios, Aelius Herodianus ve Dionysios Periegetes olarak sıralanabilir.

Antik kent, MÖ VII. yüzyılda Hellas'tan Mısır'a kadar ulaşan ticaret yolunda önemli bir durak noktası olur. Bununla birlikte Phaselis yaklaşık 80 yıl Pers idaresi

Domitian Agorasi

altında kalır. MÖ 478/477 yıllarında kurulan Attika-Delos Deniz Birliği'ne Kimon tarafından zorla dahil edilmesinin ardından MÖ 454/453 - 415/414 yılları arasında tributa ödeyerek katkı sağlamıştır. MÖ 411 yılına geldiğinde ise kent Hippokrates yönetimindeki Sparta'lılar tarafından işgal edilir. MÖ 367-353 arasında Pers Kralına sadık iki güç olan Mausollos ve Phaselis arasında her iki tarafın karşılıklı olarak borçlarının ödenmesine yönelik bir antlaşma yapılır. Antik kent, MÖ 333 yılında Büyük İskender'i altın bir taç ile karşılamıştır. İskender'in ardından defalarca el değiştiren Phaselis, MÖ 167'de Lykia Birliği'ne üye olup birlik sikkesi bastırır.

Sonrasında korsanlar tarafından komşu şehir Olympos'la birlikte yağmalanacak ve MÖ 43 yılında Roma tarafından ele geçirilecektir. Bu tarihten sonra Roma, Phaselis'i yeniden inşa etmiş ve kentin refahı 300 yıl sürmüştür.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde Lykia Eyaleti'ne dahil edilen Phaselis hakkında çok az bilgi elde edilmektedir. Bunun yanında kente gelen bazı Roma İmparatorları bilinmektedir: MS 131 yılında İmparator Hadrianus seyahati sırasında kenti ziyaret etmiştir. Ayrıca kentte henüz yeni bulunan bir yazıtta İmparator Lucius Verus'un da Doğu seferi sırasında Phaselis'e uğradığı anlaşılmaktadır MS III. yüzyılın sonlarından V. yüzyılın başlarına kadar barbar akınları yüzünden bir çöküş yaşar ve son olarak 1158'de Selçuklular tarafından fethedilir.

Phaselis kenti pantheonunun baş tanrıçası olan Athena Polias'ın kökleri kentin kolonistleri Lindoslulara uzanır. Rhodos Adası'ndaki üç köklü temelden biri olan Lindos kentinin, -Boiotia'daki Alalkomenai ya da Arkadia'daki Alipheira gibi- Athena'nın Zeus'un başından doğuşuna şahitlik ettiğine inanılırdı. Özellikle Büyük Kolonizasyon hareketleriyle birlikte Rhodos adasındaki Lindos kenti aracılığıyla Athena Polias kültü Akdeniz'deki birçok kente taşınmıştır. Lindos'un koloni kenti olarak görülen Phaselis'in akropolisindeki pantheon içerisinde yer alan tanrı/tanrıçaların başından da yine Athena Polias gelmektedir ve buradaki varlığı muhtemelen kentin kuruluş tarihine kadar erken bir döneme uzanmaktadır.

Siyasi ve ticari açıdan önemli bir liman olduğu anlaşılan Phaselis kentindeki tüccarlar, kendilerini düşmanlarından ve denizlerdeki tehlikelerden korumak adına dua edecekleri ve adaklarını sunarak sığınacakları en uygun tanrı/tanrıça olarak Athena'yı görmekteydiler. Athena hem Phaselis'in baş tanrıçasıdır hem de denizler üzerinde mutlak bir koruyuculuğa sahiptir.

Şu an antik kentte görülen yapıların hemen hemen hepsi Roma İmparatorluk Dönemi'ne aittir. Bu yapılardan en erkeni İmparator Domitianus'a ithaf edilmiştir. Akropolis, Phaselis'in en erken yerleşim bölgesidir ve bir tepenin üzerinde bulunmaktadır. Yerleşim alanı yaklaşık olarak 8,4 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. Yapılan araştırmalarda akropolis üzerinde İ.Ö. 5. ya da 4. yüzyıldan seramik parçaları bulunmuştur. Plutarkhos'tan, Phaselis'in daha İ.Ö. 5. yüzyılda tahkimatlı bir kent olduğu öğrenilmektedir. Surlar muhtemelen kentin kuruluşunun hemen ardından yapılmıştır. Ptolemaios'un kuşatması sırasında zarar gören eski kent suru İ.Ö. 309 yılından sonraki 10 yıllık süre içinde çağın yeni stiline göre yeniden inşa edilmiştir. Akropolis'in

kuzeybatı etekleri üzerinde, skene ve cavea'sı ile hala ayakta duran, tiyatro yer almaktadır. Skene binasının kuzeydeki dış duvarı geç dönem suru için kullanılmıştır. Tiyatronun kuzey girişini sağlayan yerde, analemma duvarı ile Helenistik Dönem'e ait kule arasında, yani parados'u kuzeyden kapayan duvar üzerinde, farklı dönemlerde iki kapı inşa edilmiştir. Kentin su ihtiyacını karşılayan aqueductus da İ.S. 2. yüzyılda inşa edilmiştir. Kentte bu dönemden iki nymphaion tespit edilmiştir.

Bunun dışında yine ana cadde kenarında bulunan büyük hamam-gymnasion, küçük hamam ve latrina yapıları İ.S. 3. yüzyılda inşa edilmiştir. Akropolis'in güneybatı ucunda, kuzeybatı istikametinde düzenlenmiş, 17 metre uzunluğunda ve 12,50 metre genişliğinde apsisi olan 3 nefli bir bazilika yer almaktadır. Kentte kesin olarak tarihlendirilebilen en erken yapı, girişinin üzerindeki ithaf yazıtından dolayı, Domitianus'a adandığı öğrenilen Domitianus Agorası'dır.

Büyük Hamam-Gymnasion ve küçük hamam, Hypokaost sisteminin kullanıldığı çift mekanlı hamam yapısıdır. Her iki hamamda da zeminin altına dairesel taşlar ile boşluklar bırakılmış ve bu boşluklardan sıcak ve soğuk su akışı ile zeminin ısıyı ayarlanmıştır. Yapı, duvar işçiliğine göre İ.S. 3. yüzyıl sonrasına tarihlendirilmektedir. Sonraki yüzyılda tamirat geçirmiştir.

Ana cadde, 225 metre uzunluğunda, 20-25 metre genişliğinde ve tamamen taş levhalarla kaplı olup, Güney Limanı'ndan şehre doğru uzanmaktadır.

Not: Bu yazıda kaynak olarak Nihal Tüner Önen'in doktora tezinden yararlanılmıştır.

antsanat

Roma Hamamı

Çift mekanlı hypkaost ısıtma sistemi

Yusuf
YAVUZ

Gazipaşa'dan Phaselis'e

BETONA BOĞULAN MİRAS

Türk turizminin başkenti sloganıyla yıllardır turizmin lokomotifini olan Antalya'da 642 kilometrelik kıyı şeridi boyunca pek çok koy ve sahil otel ve tatil köyleriyle dolmuş durumda.

80'lerde başlayan turizm teşvikleri, Antalya kıyılarında birçok hazine ve orman arazisi, 'kamu yararı' gerekçesiyle 5 yıldızlı otellere ve tatil köylerine tahsis edildi. Korunan alanlar dışındaki bölgelerde kitle turizmi, korunan alanlarda ise günübirlik tesislere yönelik yapılaşma baskısı, kent kıyılarını giderek soluksuz bırakıyor.

Antalya'nın doğusunda yer alan Gazipaşa sahilleri betonlaşma salgınından kısmen korunabilmiş alanlardan biriydi. Ancak Gazipaşa'nın Antalya için 'son cennet' diyebileceğimiz nitelikteki kıyıları da ne yazık ki 5 yıldızlı betonarme otellere kurban edilmek üzere. Korunan alan niteliğindeki Selinus (Kızılın) sahilini parselle-re bölerek otellere açan imar planının onaylanmasının ardından uzun süredir bu bölgede yerel halktan arazi toplayan Greenpark oteller zincirinin sahibi iş insanı Adil Üstündağ, Selinus sahilinde 5 yıldızlı otel inşa etmek isteyen ilk girişimci oldu.

2500 Yataklı Otel Projesi

Adil Üstündağ'a ait Yeşilyurt İnşaat ve Turizm San. Tic. A.Ş. tarafından yapılması planlanan 5 yıldızlı otel, 841 oda, 2508 yatak kapasitesine sahip olacak. Otel yapılmak istenen Cumhuriyet Mahallesi'nin

nüfusunun 2933 olduğu dikkate alındığında ortaya çıkacak alt yapı, su ve kanalizasyon gibi sorunların nasıl giderileceği sorusu akla geliyor.

'The Green Park Gazipaşa' adıyla faaliyete geçmesi planlanan otel projesiyle ilgili hazırlanan Proje Tanıtım Dosyası (PTD), Antalya Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü'ne sunuldu ve 13 Ocak 2023 tarihinde projeye ilgili ÇED sürecinin başladığı duyuruldu. 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan ve tüm ülkeyi yasa boğan Kahramanmaraş merkezli depremin şoku henüz atılmadan 8 Şubat 2023 tarihinde ise otel projesiyle ilgili ÇED (Halkın Katılımı) toplantısı yapılması Gazipaşa'da halkın tepkisine neden olmuştu.

"Korunan Alan" Tamamı Değiştirildi

Selinus sahili, ilçe halkının denizle buluşma ve nefeslenme alanı olmasının yanında aynı zamanda önemli bir doğal miras niteliği taşıyor. Akdeniz'de yalnızca belirli alanlarda yaşamını sürdürebilen ve nesli tehli-

ke altında bulunan “caretta caretta” türü deniz kaplumbağalarının üreme alanlarından biri olan Selinus sahili, 3. derece doğal sit alanı olarak koruma altına alınmıştı. 2 Şubat 2022’de Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Cumhurbaşkanlığı Kararı ile söz konusu kıyının koruma statüsü tanımında değişikliğe gidilerek, ‘Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı’ olarak tescil edildi. Turizm bölgesi olan sahildeki araziler imar planlarında ise otel ve günübirlik tesis alanı olarak ayrıldı. Ancak korunan alan özelliği bulunan Selinus sahilinde inşa edilmesi planlanan ilk 5 yıldızlı otelin 2508 yatak kapasitesine sahip olması ‘Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı’ statüsünün sorgulanmasına yol açıyor.

Nefessiz Bırakacak Proje

Korunan alanın gerisindeki 51.260,08 metrekarelik alana yayılacak olan proje kapsamında toplam 7 restoran, 2 pastane, 13 adet mağaza 1 ibadethane ile SPA merkezi, düğün salonu, konferans ve gösteri salonu, çocuk oyun parkı, açık ve kapalı yüzme havuzları gibi ünitelerin inşa edilmesi planlanan otel projesi kapsamında ayrıca spor salonları, eğlence merkezi, diskotek ve kapalı otopark yapılması düşünülüyor. Bu yoğunluktaki bir otel projesinin bile tek başına Selinus sahili üzerinde büyük bir baskı yaratacağı ortada olmasına karşın aynı sahilde otel projeleri için ayrılmış başka parseller de yer alıyor.

Bir Klişe: “Turizm Bacasız Sanayi”

Selinus sahili bir korunan alan olmasına karşın otel için neden bu bölgenin seçildiği projeye ilgili ÇED raporunda şu ifadelerle açıklanıyor: “Turizm bir ülkenin bacasız sanayisidir. Ayrıca Gazipaşa İlçesinde havalimanı bulunmakta olup havalimanının adı Gazipaşa Alanya Havalimanı olarak geçmektedir. Bu bölgede havalimanının bulunmasından dolayı yerli, yabancı turistlerin otele ulaşımı da kolay olacaktır ve bölgenin turizm potansiyeli artacaktır. Bölgede, her geçen gün artan yerli ve yabancı turist sayısı sonucu, konaklama talebinin artması nedeniyle, Yeşilyurt İnş. ve Turizm San. Ve Tic. A.Ş. tarafından işletilmesi planlanan tesiste turizm konaklama talebinin karşılanması amaçlanmıştır.”

Yapılaşma Günden Güne Artacak

Tesisin faaliyete geçmesiyle birlikte bölgede ekonomik ve sosyal iyileşme yaşanacağı savunulan proje dosyasında, “Dünyada milyonlarca insan her yıl turistik amaçla Türkiye’ye seyahat etmektedir. Bu seyahatler sonucu ülkemiz döviz geliri elde etmektedir. Elde edilen döviz geliri, ülkemizin gelişimini, kalkınmasını ve dış ticaret açığının giderilmesini

olumlu yönde etkilemektedir. Proje sahasının da yer aldığı Gazipaşa İlçesi, ülke ekonomisine büyük bir katkı sağlayan turizm yatırımlarında önemli bir yer tutmaktadır. Her yıl yerli ve yabancı turisti ağırlayan oteller, yüzlerce kişiye de istihdam sağlamaktadır. Turistik tesislerin çevresinde yapılaşma ve ticaret günden güne artmakta ve gelişmektedir” ifadelerine yer veriliyor.

Beton Değil Doğayı Koruyan Turizm

İlçe halkının önemli bir kesimi ise Gazipaşa’nın turizmden hak ettiği payı alması gerektiğini ancak bunun yolunun 5 yıldızlı otellerin kıyıya betondan setler çekmesiyle değil, tarımsal üretim ile doğal ve kültürel mirasın harmanlanacağı; halkın tamamının gelire ortak olabileceği bir model öneriyor. Selinus sahilinin her şey dâhil sistemiyle çalışan kitle turizmine değil, eko-turizm modeliyle planlanması gerektiğini savunan “Gazipaşa Hepimizin” Platformu, 8 Nisan 2023 tarihinde Antalya Attalos Meydanı’nda yaptığı kitlesel basın açıklamasında, ilçe halkının taleplerini özetle şöyle sıralıyor: “Modası geçmiş, yıllar öncesinin yanlış turizm anlayışı, her şey dâhil devasa

otel sıraları, ilçe halkına hiç kıyılara ulaşma hakkı tanınmadan uygulanmaya çalışılıyor şimdi. Oysa biz biliyoruz ki kendi kaynaklarınızı, kendi kıyı alanlarınızı kullanamadığımız zaman esaret başlar. Karşı olduğumuz sadece deniz kıyılara ulaşmamak değil, bir ilçe halkını, oradaki doğal yaşamı, arkadaki tarım alanlarını yok sayan bu anlayıştır. Gazipaşa Halkı geçmişte nasıl yağmaya boyun eğmemiş ve bizzat Atamızın eliyle Atamızdan adını almışsa, aynı duruşla şimdi de yağmaya boyun eğmeyecektir.”

Küçücük Kıyılarda Devasa Otel Adaları

Platform açıklamasında dikkat çekilen önemli konulardan biri de Selinus sahilinde ranta yönelik planlama yapılması olurken, bölgede yıllardır halktan arazi toplayan spekülötlere de dikkat çekilerek şu ifadeler yer verildi: “Bir kıyı planlaması sadece denize nazır kentsel arsa üretimine dönük önünde ilçe halkını istemeyen bir anlayışla yapılırsa, spekülötlere iştahını kabartır ve o toprakların gerçek sahipleri ve gerçek ihtiyacı olan insanlar asla bu alanların sahibi olamazlar ve bu alanlardan yararlanamazlar. Küçücük kıyılarda devasa otel adaları, bu adaların içindeki devasa parsellerde tarımımız için gerekli deniz havasının arkalara girebilmesine olanak tanıyacak parçalı yapılanmanın istenmemesi, yol ve otopark düzenlemelerinde, bu büyük turizm adaları arasındaki açıklıklarda ilçe halkının kıyılara ulaşımının yok sayılması. Bu, devasa kitlelerin arkadaki tarım alanlarına yapacağı baskı, vereceği zarar. Minimum parsel büyüklüğünün 5 dönüm olarak belirlendiği planlamada hala halkın elindeki 5 dönümün altındaki parsellerin toplamıyor oluşu. Son revizyonla iki katına çıkartılan inşaat alanı oranları, sit alanı bu kıyılar için çok yüksektir. Kıyı kumul, kıyı kayalık, kıyı mağara, kıyı orman, kıyı sulak alan ekosistemlerini barındıran bu kıyılar insandan önce buraları yurt edinen deniz kaplumbağaları, Akdeniz fokları, kıyı bitkileri ve diğer canlılar için de yaşam alanıdır. Parçacı ve parsel bazında gelişen planlama pratiği sona erdirilerek dünya çapında yarışabilir turizm kentleri oluşturulacaktır. Türkiye’de kitle turizmine yönelik, parçacı yaklaşımlar sonucunda Akdeniz ve Ege kıyı kesiminde aşırı yığılma, kıyı gerisi ve çevresi alanlarda çarpık kentleşme, yapılaşma, altyapı yetersizliği ve çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Bizzat Bakanlığın kendisi tarafından, parsel bazında otel odaklı turizm gelişmesinden daha çok tarih, kültür, sanat vb. gibi değerler odaklı turizm öneriliyor. Bu planlar da yine yetkililer tarafından onaylanıyor. Bu ne yaman çelişkidir?”

Tarım Alanları Betonlaşıyor!

“Gazipaşa’da son yıllarda muzdan sonra avokado, passiflora, mango, pitaya (ejder meyvesi), papaya,

Bostanlı koyundaki eylemde ortak basın açıklamasını Erol Malçok aktardı

Gazipaşa’da görüntülenen Akdeniz Foku (Mustafa Akkoca)

longan ve litchi gibi tropikal meyve yetiştiriciliği hızla artmaktadır. Tropik ve subtropik iklim kuşağında yer alan bu bölge, mikroklima özelliklere sahiptir. Akdeniz’deki bu kuşağın dışında tropikal meyvelerin üretimi çok güçtür. Ülkemiz coğrafyasında son derece kısıtlı ve özel olan bu alanların bir daha geri dönüşü mümkün olmayacak bir şekilde kaybı, telafisi mümkün olmayan bir kayıp olacaktır. Katma değeri yüksek olan bu meyveler bölge halkına ciddi anlamda ekonomik katkı sağlamaktadır ve yakın gelecekte ülke ekonomisine de ciddi katkı sağlayacak bir potansiyele sahiptir. Bu derece değerli tarım topraklarına sahip, sahillerinde açık alanda muz, mango gibi tropikal meyvelerin yetiştirildiği bu eşi bulunmaz tüm Gazipaşa sahilleri şimdi devasa otellerle adı turizm olan bir sisteme verilmek istenmektedir. Yüzyıllar boyunca oluşmuş bu tarım alanlarının beton kaplanarak yok olmasına karşıyız.”

Phaselis'teki Alacasu koyunda projenin inşaatı sürüyor. Bakanlık derin kazı yapılmadığını açıklasa da yapılan çalışmalar bunun doğru olmadığını ortaya koyuyor

Phaselis: Şezlong ve Şemsiyeyle Örtülmek İstenen Miras
Antalya'da geçtiğimiz Şubat ayından itibaren tartışma konusu olan ve kısa sürede ülke gündemini işgal eden bir başka betonlaşma projesi de Kemer-Tekirova'daki Phaselis antik kentindeki yapılaşmaydı. Antik kentin koruma alanı sınırları içindeki Alacasu (Cennet) ve Bostanlı koylarında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından başlatılan iki ayrı halk plajı projesi hem yöre halkının hem de ülke kamuoyunun tepkisiyle karşılandı.

“Phaselis Antik Kenti Ören Yeri ve Bütünleyici Kıyı Alanı Çevre Düzenlemesi Yapım İşİ” adıyla 30 Ocak 2023 tarihinde yapılan ihaleyle Sa-Fa Restorasyon Sanaîi adlı özel firmaya verilen projede 14 Şubat'ta yer teslimi yapıldı. İlk etapta Alacasu koyunda başlayan inşaat çalışmalarından gelen görüntüler kamuoyunu ayağa kaldırdı. 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı niteliğinde olan Alacasu koyunda iş makineleri ve dev beton kamyonları eşliğinde başlatılan inşaat çalışmalarında korunan alanda beton dökülmesi tepkileri artırdı. Tepkilerin ardından Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy, “Uzman arkadaşlara söyledim, Beton da kaldırım dedim, hiç gerek yok, kazıklı sistem yapalım dedim. Madem öyle bir algı var” açıklamasını

da bulunmasının ardından proje için Alacasu koyunda dökülen betonların bir kısmı kırılarak kaldırıldı. Betonların kırılmasının ardından sivil toplum örgütlerinin temsilcilerinin Alacasu koyunda yaptığı ölçümlerde 480 metrekarelik beton temeller atıldığı saptandı. Kültür ve Turizm Bakanlığı Alacasu koyundaki beton zeminlerin bir kısmını kaldırırsa da projenin uygulanmasına devam etti. Alacasu'dan sonra çalışmalar, antik kentin güney limanına bitişik olan Bostanlı koyunda devam etti. Ancak bu süreçte Peyzaj Mimarları Odası'nın açtığı davayı gören Antalya 3. İdare Mahkemesi, “yapım işinin uygulanması ve uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararlar doğurabilecek nitelikte” olduğuna hükmederek projeye ilgili yürütmeyi durdurma kararı verdi. Mahkemenin 13 Nisan 2023 tarihinde verdiği yürütmeyi durdurma kararında şu ifadeler yer verildi: “Phaselis Antik Kenti Ören Yeri ve Bütünleyici Kıyı Alanı Çevre Düzenlemesi Yapım İşine ait 30.01.2023 tarihinde onaylanan 2022/1512795 ihale kayıt numaralı ve 3438225 sayılı ihale kararının bulunması ve yapım işinin uygulanması ve uygulanması halinde telafisi güç veya imkansız zararlar doğurabilecek nitelikte bulunması sebebiyle mahallinde keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırıldıktan sonra bu konuda yeniden bir karar verilinceye kadar 2577 Sayılı Yasanın 27.maddesi uyarınca teminat alınmaksızın yürütmenin durdurulmasına, 13/04/2023 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.” Mahkemenin verdiği yürütmeyi durdurma kararını değerlendiren davanın avukatı Tuncay Koç, “Mahkemenin verdiği yürütmeyi durdurma kararı, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun ilk kararına dayanıyor. 13. 10. 2022 tarihli Kurul kararının mevzuata aykırı olduğu görülmüştür. Bilirkişi keşfine kadar da ikinci bir yürütmeyi durdurma kararı verilmiştir. Ancak projenin temel dayanağı ortadan kalktığı için acilen diğer dosyalarda da yürütmeyi durdurma kararı verilmesi gerekmektedir. Şu anda Phaselis'te yapılan ihale ve proje yasadışı duruma düşmüştür. Çünkü bütün yasal süreç bu ilk işlemle (Kurul kararı) ile başlamıştır. Bunun da hukuk dışı olduğu mahkeme kararıyla sabit olmuştur. Alelacele yapılan işler, süreç içinde tekrar tekrar yenilenen revize planlar, aslında bu projenin ne kadar sakat olduğunu göstermektedir. Phaselis'te şu anda herhangi bir açılış da yapılamaz, meşruluğu bulunmamaktadır.” diye konuştu.

Proje Derhal İptal Edilmeli!

Phaselis'e Dokunma Hareketi'nden Erdal Elginöz ise konuyla ilgili değerlendirmesinde şunları dile getirdi: “Phaselis'e Dokunma Hareketi olarak bu yürütmeyi durdurma kararını biraz gecikmiş ama yerinde bir karar olarak değerlendiriyoruz. Mahkeme, yapılan işin kültürel ve doğal varlıklara geri dönülmez za-

rarlar vereceğini teyit etmiştir ve yapım işleminin yürütmesini durdurmuştur. Yapım işi acilen durdurulmalıdır. Bu konuda mülki amirlerimizin gerekeni yapacakları konusunda şüphemiz yoktur. Sürecin başından beri hukuksuz olduğunu haykırdığımız bu proje en az 6 kanun maddesine ve 4 uluslararası sözleşmeye aykırıdır. Dolayısıyla açtığımız davaları kazanacağımız gün gibi ortadadır. Bu yürütmeyi durdurma kararı da bunun ilk işaretidir. Daha fazla zarar verilmeden ve kamu kaynakları bu yanlış projeye daha fazla çarçur edilmeden proje iptal edilmelidir. Resim girişimlerimizi derhal yapıyoruz.

Önümüzdeki bayram günlerinde açılış yapılacağı duyuruları alıyoruz ancak, Kültür ve Turizm Bakanlığının hali hazırda hukuk tarafından durdurulmuş bir inşaat için açılış değil, aklı başında bir yeniden değerlendirme yapacağını, 15-16 Nisan da Kemer’de yaptığımız çalıştayda ortaya konulan bilimsel gerçekleri göz önüne alarak projeyi tamamen iptal edeceğini umut ediyoruz.”

Milli Park ve Kıyı Kanunu ile İlke Kararına Aykırı

Kültür ve Turizm Bakanlığının uygulamaya koyduğu projenin Phaselis antik kentine ve milli parka zarar vereceği savunulan dava dilekçesinde, “658 sayılı İlke Kararına uydurulmaya çalışılan bu ihalede, çevresel duyarlılık, kamu yararı, ileride topluma aktarılacak ekolojik yarar ve tarihi değerlerin korunması amacıyla bulunmadığı, 1. Derece Arkeolojik Sit alanında yapılabilecek uygulamaların çok sınırlı olduğu, ihale ile alana beton döküleceği, oyun parkı, cankurtaran alanı restoran ve büfe alanlarının kurulacağı, Bakanlığın iki ayrı koyda uygulamaya başladığı bu proje kapsamında günübirlik tesislerin, restoran, kafeterya, otopark, karşılama merkezi, cankurtaran ünitesi, duş ve tuvaletlerden oluşan çok sayıda yapının inşa edileceği, bin metreküpten fazla beton malzemenin de kullanılacağı projenin inşası için PVC, demir ve

alüminyum gibi malzemelerin yanı sıra yoğun olarak ahşap kullanılacağı, 2863 sayılı kanun ve 658 sayılı İlke Kararı açıkça ihlal edildiği, 1.Derece Arkeolojik Sit sınırları içinde günübirlik alan oluşturulamayacağı, kalıcı yapı yapılamayacağı, dava konusu alanın aynı zamanda milli park alanı olduğu, yapılan projede ve ihalede Kıyı Kanununa da muhalefet edildiği, kıyılara doğal dokuyu bozucu uygulamaların yapılamayacağı” ileri sürülerek projenin iptali ve yürütmenin durdurulması talep edilmiştir.

Koruma Savaşı

Phaselis’te yaşanan yapılaşma süreci, Türkiye’de doğal ve kültürel mirasın turizmin payandası olmak dışında bir anlamı olmadığı anlayışının çarpıcı örneklerinden biri oldu. Bakanlığın “antik kenti korumak” şeklinde gerekçelendirdiği, ancak iki ayrı koydaki yapılaşma ve kullanım baskısını arttıracak nitelikteki projeye karşı hem yerel halk hem de kentin sivil toplum örgütleri, meslek odaları olabildiğince direnç gösterdi. Bu amaçla tartışmaların en yoğun olduğu günlerde Kemer’de bir de çalıştay düzenlendi. Sivil halkın Phaselis’in koruma ve kullanma dengesine ve kaldırma kapasitesine ilişkin çerçevenin oluşturulabilmesi amacıyla organize ettiği çalıştay önemli kararların alınmasına vesile oldu. Phaselis’e Dokunma Hareketi öncülüğünde 15-16 Nisan tarihlerinde yapılan çalıştayda, antik kent ve çevresinin yönetim planının hazırlanması amacıyla ‘Phaselis Sivil Denetim Kurulu’ oluşturulması kararlaştırıldı. Tüm bu tartışmaların ve tepkilerin ortasında jandarma gözetiminde süren halk plajı inşaatları, “halka rağmen, halk için” ifadesiyle özetlenebilecek bir sürecin ardından tüm eksiklerine rağmen “söz verildiği üzere” seçim sürecine bitirilmeye çalışıldı.

ant^sanat

Selinus sahili 5 yıldızlı otellere açıldı

Yağmacıların Hedefindeki Kent KELBESSOS

Konyaaltı sahilini kuşatan Beydağları onlarca antik kent ve arkeolojik yerleşime sahip. Az bilinen bu kentler içinde en çok yağmalananı Kelbessos. Bir asker kenti olan Kelbessos'ta 1990'lı yıllara kadar korunan birçok lahit, kabartma ve kaya sunağı artık yok.

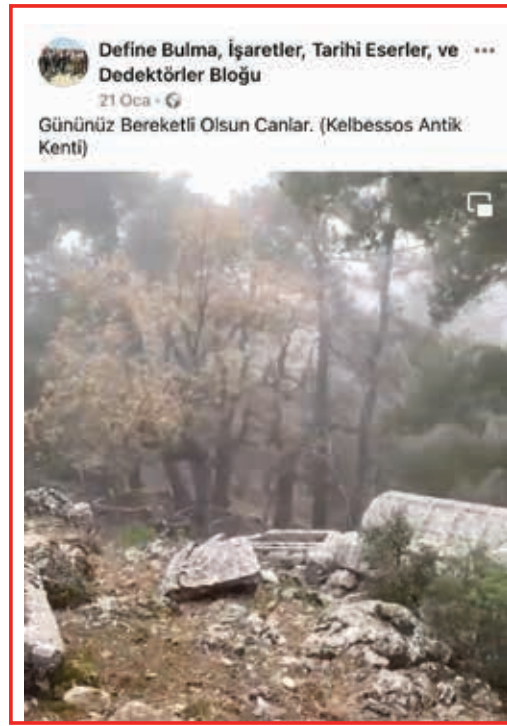
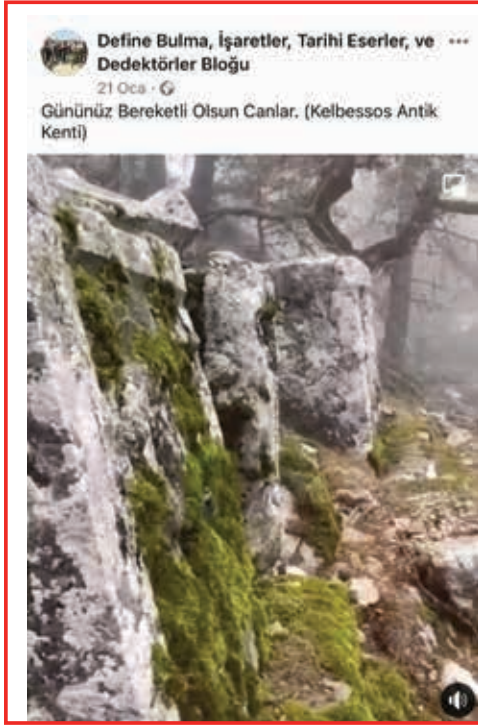
Ceren
DENİZ

Kilometreler boyu kesintisiz sahiliyle dünyaya ün salan Konyaaltı, aynı zamanda yaşamın çağlar öncesinden bugüne uzanan izlerini de üzerinde taşıyor. Kıyıya paralel uzanan ve Antalya'ya müthiş bir görsellik, etkileyici bir peyzaj sunan Beydağları, kapısı pek açılmayan bir arka bahçe, sürprizlerle dolu bir avlu gibi duruyor ilçenin bağrında. Bugün olduğu gibi antik çağlarda da Attaleia, Termessos, Phaselis, Olympos gibi kentleri birbirine, sahilleri iç kesimlere bağlayan yollar Beydağları'nın geçit verdiği aralıklardan uzanıp gidiyordu. Bu geçitlerden biri, Ağırtaş diye de bilinen Kelbessos Antik Kenti... Geyikbayırı'nın üst kısımlarında yer alan Kelbessos, binlerce yıllık bir karakol kenti, bir karargah yerleşimi, bir askeri üs. Son yıllarda acımasızca talan edilen antik kentlerden sadece bir tanesi olan Kelbessos'ta yakın geçmişte, daha 1990'lı yıllarda var olan birçok eser, bugün yok. Lahitler, kabartmalar, kaya sunakları, gün geçtikçe eksilmiş, kırılıp dökülmüş, parçalanmış. Hâlâ orada olanların çoğu da artık tanınmaz halde.

Onlarca Kaçak Girişim

Tarihe ışık tutan çok sayıda ikonik eseri barındırmasına rağmen Kelbessos, bugün son derece korunaksız, savunmasız... Türkiye'nin en çok yağmalanan arkeolojik alanlarının başında gelen antik kentteki defineci çukurları ve kaçak kazı tahribatına, her geçen gün yenileri ekleniyor. Bu suçu, sıkça tekrarlanan bir furya haline getiren etkenlerin başında ise suça davet niteliğindeki sosyal medya paylaşımları geliyor. 2023'ün Ocak ayında, 'Define bulma, işaretler, tarihi eserler ve dedektörler' adlı sosyal medya ağında, Kelbessos'ta çekilen video görüntüleri yayınlanırken, kaçak kazılar için de bölgeye çağrı yapıldı. Bu çağrılardan sonra geçtiğimiz günlerde önce kentin simgesi 'Falluslu Yapı'yı, üzerine büyük bir çukur açıp talan eden defineciler, ardından zirvedeki kutsal alanı da yağmaladı. Nekropoldeki antik mezarlar da son dönemde art arda yaşanan kaçak kazı girişimlerinin hedefi oldu. Kentteki lahitleri kıran, derin çukurlar açan ve dinamitle kayaları parçalayan defineciler, birçok eseri tanınmaz hale getirdi.

Defineci gruplarından yapılan paylaşımlar

başvuruda, definecilerin tespitinde fotokapan, dron ve sahada devriye kullanılması ve tarih yağmacılığının önlenmesi istendi. Antalya Müze Müdürlüğü'nün, Kelbessos'ta kaçak kazılarla talan edilen, çukurlar açılan alanda çalışma yapmak için konuyla ilgili yasal sürecin tamamlanmasını beklediği öğrenildi.

Antik Kentten Canlı Yayın

Antalya Tanıtım Vakfı (ATAV) Başkanı Yeliz Gül Ege, antik kentlerde yıllardır yaşanan tahribatın son bulması için yasal yaptırımların genişletilmesi ve eksik uygulanmasının önemine vurgu yaptı. Facebook'ta gruplar kurup antik kentlere çağrı yapan, Youtube

Fotokapan ve Dronla Takip

Kaçak kazılar kimi zaman bölge halkı, kimi zaman da kenti gezenler tarafından, jandarma karakoluna bildirildi. Ekipler olay yerinde tutanak tuttu, kimi zaman failler yakalandı. Kaçak kazılar sırasında yaralanan, ölenler oldu. Fakat bütün bunlar, antik kentteki talanı durdurmaya yetmedi. Kaçak kazılar için jeneratör, hilti gibi ekipmanlar kullanan, dinamit için kablo döşeyen definecilerle karşı kültürel mirasın korunması için Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı ilgili kurumlara da çok sayıda başvuru yapıldı. Antik kentlerde kalıntıların güncel durumunu ve eldiven, battaniye, kazma, kürek gibi kaçak kazı izlerini fotoğraflayıp koordinat alanların yaptıkları ihbarların dikkate alınması için çağrı yapılan

kanalları açıp canlı yayın yapan definecilerle mücadele edilmesi gerektiğini belirten Ege, pandemi döneminde Kelbessos Antik Kenti'nde definecilerle kaçak kazı yaptıkları sırada nasıl suç üstü yakalandıklarını da şöyle anlattı: "O gün video çekimi için gittiğimiz bölgede, kaçak kazı yapmakta olan bir gruba tesadüfen rastladık. Onlara ellerindeki dedektörle ne yaptıkları sorduk. Bizi görünce dedektörleri bırakıp hızla alandan uzaklaştılar. Bu insanlar patlayıcılarla çalışıyorlar. Maalesef çoğu zaman tarihi kalıntılar üzerinde geri dönüşü olmayan bir tahribat ortaya çıkıyor. Bu dedektörlerin alımı yasaklanmalı ve kaçak kazıyla mücadelede cezai yaptırımlar çok etkin biçimde uygulanmalı."

Pamfilya, Pisidya ve Likya uygarlıklarını buluşturan, antik yolların keşiştiği bir alanda kurulan Kelbessos, Nevzat Çevik ve ekibi tarafından 2005 yılında arkeoloji dünyasına tanıtıldı. Termessos Antik Kenti'ne bağlı bir yerleşim, bir uydu kent olan Kelbessos, 1100 metre yükseklikteki tepenin zirvesinde, çevredeki vadilere ve tarım arazilerine egemen durumda. Bu konuyla tarih boyunca askeri bir üs, dağ ve geçit kenti, garnizon yerleşimi olan Kelbessos'ta kalıntılar Helenistik dönemden Roma çağına kadar uzanıyor. Bölgede Bizans'ın varlığı ise çok güçlü değil. Kentin egemen olduğu arazilerde çok sayıda çiftlik yerleşimi, kuleler, zeytinyağı ve şarap işlikleri bulunuyor. Yani Kelbessos sadece askeri açıdan değil, üretim gücüyle de önemli bir kentti.

Kente Özgü "Phallos Yapısı"

Kent, farklı dönemlere ilişkin izler barındırıyor. Surlar Helenistik döneme, M.Ö. 2'nci ya da 3'üncü yüzyıla tarihleniyor. Sur dışında yer alan 'Phallos Yapısı' Kelbessos'un en özgün binalarından biri. Adını giriş kapısının iki tarafındaki 'phallos' tasvirlerinden alan yapının işlevine ilişkin elde pek fazla veri yok. Bina içinde bulunan M.Ö. 1'inci yüzyıla ait bir Termessos sikkesi belli bir tarih veriyor. 'Phallos Yapısı'nın bir benzeri de yakınlardaki Kitanaura Antik Kenti'nde var. Kelbessos'ta M.Ö. 1'inci yüzyıl civarında sivil yapıların çoğaldığı, yerleşim alanının surların dışına taşıdığı görülüyor. Kente çıkan yol boyunca bir nekropol yer alıyor. Antik kente, yerleşimin eteğindeki anıt mezarların arasından geçerek ulaşıyor.

Çok Sayıda Çiftlik Yerleşimi

Tapınak İçin İki Seçenek

Kelbessos'taki bir başka özgün yapı da 'principia', yani garnizon binası. Odaların dağılımı, planı ve mimari bezemeleri buranın Kelbessos birliğinin toplandığı bir mekân olduğunu işaret ediyor. Kentin en yetkili kişilerinin kullandığı bir kamusal yapı kompleksi olduğu anlaşılan 'principia' binasının stilistik verileri Helenistik dönem gösterirken, uzmanlara göre yapının bezemeleri M.S. 1'inci yüzyılı işaret ediyor. Principia binasının bitişiğinde ise bir tapınak bulunuyor. Bu tapınağın hangi tanrı ya da tanrıçaya adandığı bilinmese de iki seçenek üzerinde duruluyor: Zeus'a ya da kentin ana tanrıçası olduğu anlaşılan Artemis Kelbessis'e adanmış olabileceği düşünülüyor. 'Kelbessis', ormanlık vadilerde yaşayan av tanrıçası anlamına geliyor ve kentte ana tanrıça Artemis Kelbessis adına üç ayrı mezar yazıtına rastlanıyor.

Paralı Askerlerin Garnizonu

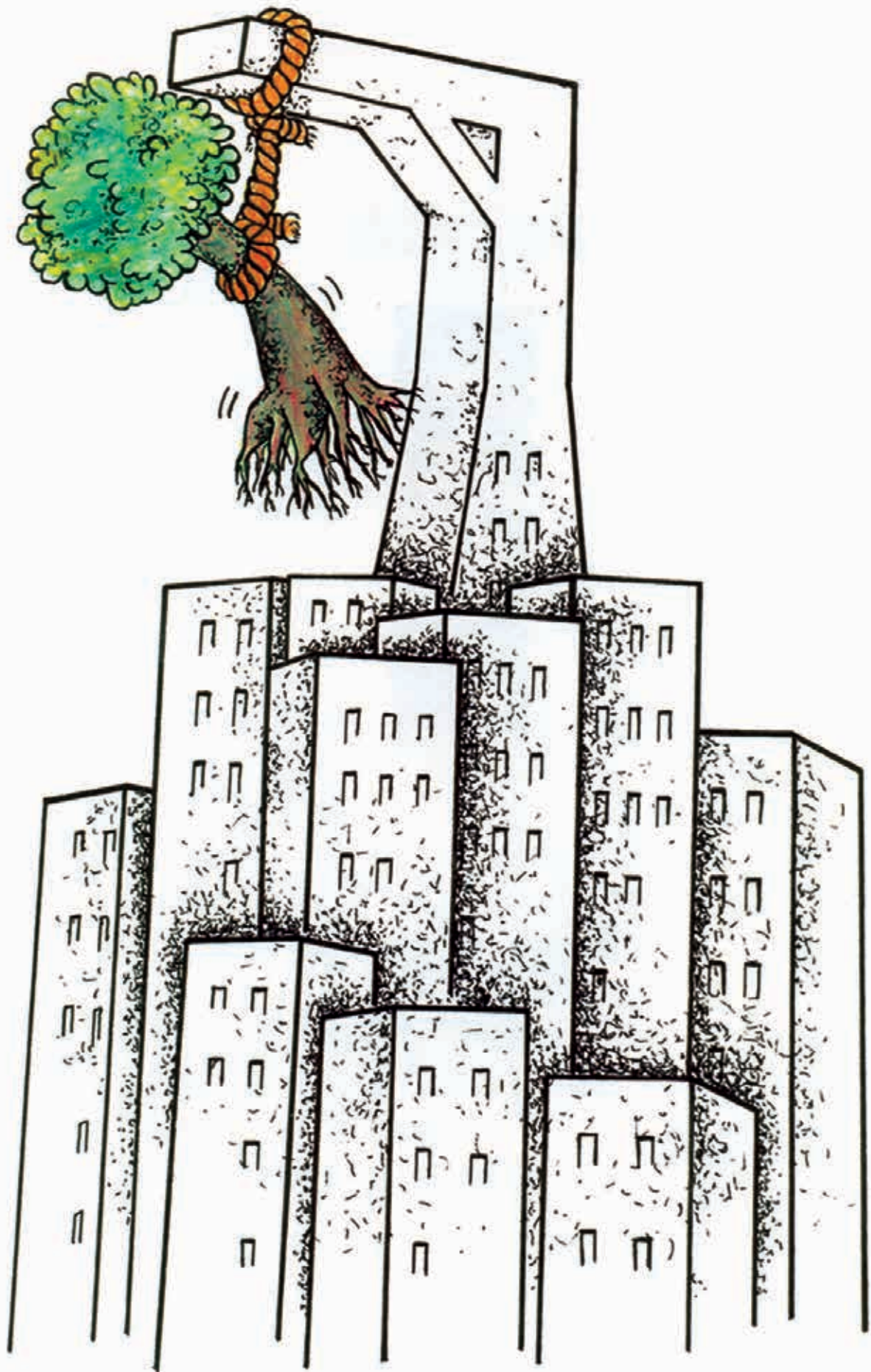
Başlangıçta surlarla çevrili bir dağ kenti olan Kelbessos'un, Termessos'un denize açılmasını ve Phaselis'in kuzeyinde egemenlik kurmasını sağladığı düşünülüyor. Helenistik ve Roma dönemleri boyunca bir garnizon kenti olarak kullanılan Kelbessos, askeri karakterinin yanı sıra zaman içinde sivil nüfusu ile de öne çıkıyor. Roma döneminde çok önemli bir askeri birliğe sahip olduğu, lahitler, lentolar ve önemli sivil yapılardaki pusat, phallos gibi ikonografik betimlemelerden anlaşılıyor. Kentteki birçok taş blok ve lahitin üzerinde 'Pisidya kalkanı' olduğu görülüyor. Antik dönemde Kelbessos'un, Termessos kentinin paralı askerlerinin bulunduğu bir garnizon yerleşimi olduğu söyleniyor.

antsanat

Kelbessos Antik Kenti

© 1964
GARDNER

“Güvercin”

Saniye
TUNÇ

İçindeki şekerlemeleri çalan bendim. Kardeşim terliği yerdirdi sıra ya da annem fırlattığı süpürgeyi hışmından inkarlar eşliğinde son anda kurtulurdu. Ben; sessiz, uysal, iştahsız çocuk... Suç işlemesi beklenmeyen, “O yapmaz” denen zayıf, çelimsiz, narin yapılı çocuk... Dolapla göz kırpardık birbirimize. Her ne kadar kardeşime acısam da bu sırrı saklamak hoşuma giderdi. Afacan erkek kardeş, erkek gibi dişli, kavgacı abla kardeş. Aralarında çelimsiz, hep içinden konuşan, annesine sokulan hep korunan kollanan ortanca.

Bu o da doğduğum oda.

Eskiden beri anıları çağırıştırır hep, bir zaman yolcuğuna çıkarır beni mahzun çocukluğumun odası. Bu sefer yalnız gelmedim. Sesini de kulaklarımda getirmişim, bir türlü gitmiyor. Hep hırpalayan sesini...

Ben bu odada doğdum.

Seni ve sesini bu odada öldürmeye geldim. Canlı dolap saklayacak sırrımı. Helalleştik onunla. Üç gündür ara ara ateşim yükseliyor. Çocuk gibi, çocukluğumdaki gibi. Suç işlerdim kimse bilmezdi, ama o ateş yok mu, anında otuz dokuza fırlar, herkesi başıma toplardı. Ben yalnız kalmaya çalıştıkça...

Seni ve sesini öldürmeye geldim, ama hâlâ başaramadım. Ateşim yükseliyor. Bu yaşımda. Annem, “Ne oluyor sana, her gelişinde ya başın ağrıyor ya karnın. Neyin var Allahaşkına” deyip duruyor.

İçimdeki seni, kulaklarımdaki haykırarak sesini öldürmeliyim. Ama nasıl?

Annem sesleniyor içeriden. Ön balkona çıkıyorum istemeyerek. Aklımda bir suç var. Bilerek ve isteyerek bir aşkı öldürmek suçunu hazırlıyorum. Planlarım bölünüyor, bölünen uykularım gibi. Dağlara doğru yüzünü dönmüş balkonun köşesine yöneliyorum. Çok büyük

burası. Çocuklar bisikletle uzun turlar atıyor. Aralarında benimki yok bu sefer. Benim çocukluğumda küçükcüktü oysa. Bir metre yüksekliği bana dipsiz bir kuyu gibi gelirdi. Sıkça da düşerdik itişip kakışırken şen kahkahalar eşliğinde. Düşer düşmez bir elimiz kanayan başımızda, bir elimiz terliklerimize uzanır, var gücümüzle kaçardık yamaca doğru. Annem önce acı bir çığlık atar, sonra “Ben sana demedim mi, rahat durun, bıktım sizden” diyerek koşardı arkamızdan. Kanayan kafanın acısı vız gelirdi annemin hışmı karşısında.

Biz büyüdük. Balkon da büyüdü, büyüdü. Bir çocuk bahçesi büyüklüğünde hem de...

Üzümler sarkıyor tüm dam boyunca. Kimi hâlâ yemyeşil, kimi kızarmış. Babamın çocukluğunda diktiği, çocukluğumuzun tek meyvesi. Asmam aralarında kaybolmuş. Yenilerle sarmaş dolaş. Ama asaletini korur o hep. Sonbaharı bekler olgunlaşmak, güzelleşmek, lezzet kazanmak için. Olgunlaşan bir kadın güzelliğinde. Kışın kar altında salkımları sallanırdı. İncecik zarından taneleri görünürdü. Taneler öyle sıkı ki soğuğu geçirmezdi aralarından. Dostluk misali. Kar yağarken çardaktan üzüm toplama zevkini yaşırdık. Babaannem misafirlere sunmak için dokunduramazdı son salkımlara. Ziyaretçilere sunduğu bir şaşırtmacaydı bu.

Babaannem yok artık. Anıları çardaktaki asmada asılı kaldı.

Balkonun en ucu yaslanmış topırağa. Balkonluğu kalmamış artık onun da. Etrafını saran boyalı duvarın arkasından kırmızı güller el sallıyor yeşil salkımlara. Balkon kapısının iki yanındaki iki ladin ağacı asker gibi dikilmekte. Tavuklar, çığıllıklar atıyor gene. Sıcak yumurtasını bırakacağı alanı meşgul etmişiz; kulakları sağır eden bir bağırtı bu. Balkondaki koltuğun arka boşluğuymuş meğer küçük doğumunu yapacağı yer. Kalkıp uzaklaşıyorum. Bir-

İllüstrasyon: Buse Erkuş

den çığlıklarını kesip hızlı adımlarla yöneliyor koltuk ardı kümesine. Büyük bir hazla bitiriyor işini. Sonrada paytak paytak uzaklaşıyor utangaç bir tavır eşliğinde.

O sırada annem bir süpürge fırlatıyor. İrkiliyorum. Suçumu mu keşfetti yoksa! Neden sonra, hedefin kedi olduğunu anlıyorum. Hanidir güvercinlerin kökünü kurutan hain kedi! Süpürgenin altından tozu dumana katarak ok gibi fırlıyor. Yönünü bulamıyor ilk anda. Rahatlıyorum onun yerinde değilim diye. Annem güvercinleri seviyor.

O güvercinler benim aşk sembolümdü bir zamanlar. Parlak bir ay ışığı altında onların ötüşünde sana mesajlar yollamıştım bir zamanlar. Uçmak istemiştin yanına. Güvercinleri kedi boğmuş. Benim içimdeki güvercinleri ise sen boğdun. Azar azar... Önce ani bir saldırı, sonra küçük bir boğuşma.

Aslında sen haklıydın hep. Hayattan ve senden ne istediğimi bilemedim bir türlü.

“Beni sev” dedim tüm saflığımla. “Yalan sevgi olmaz!” dedin. “Seni seviyorum” dedim yüreğimle. “Yüreğinin sesini dinle, sonra onun adına konuş.” dedin. “Gel”

dedim bütün arzularımla. “Kelimelerini bitir, önce tek ol öyle” dedin. “Bana inan” dedim tüm yakarışlarımda. “Önce inan kendine” dedin. “Gidiyorum öyleyse” dedim sızlanarak. “Zaten hiç gelmemiştin” dedin. “Yol ayrımında seni bekliyorum” dedim ümit ederek. “Ben baktım uzaktan. O yol ayrımında sen yoktun.” dedin. “Bitsin mi” diye sordum. “Sence?” diye sordun.

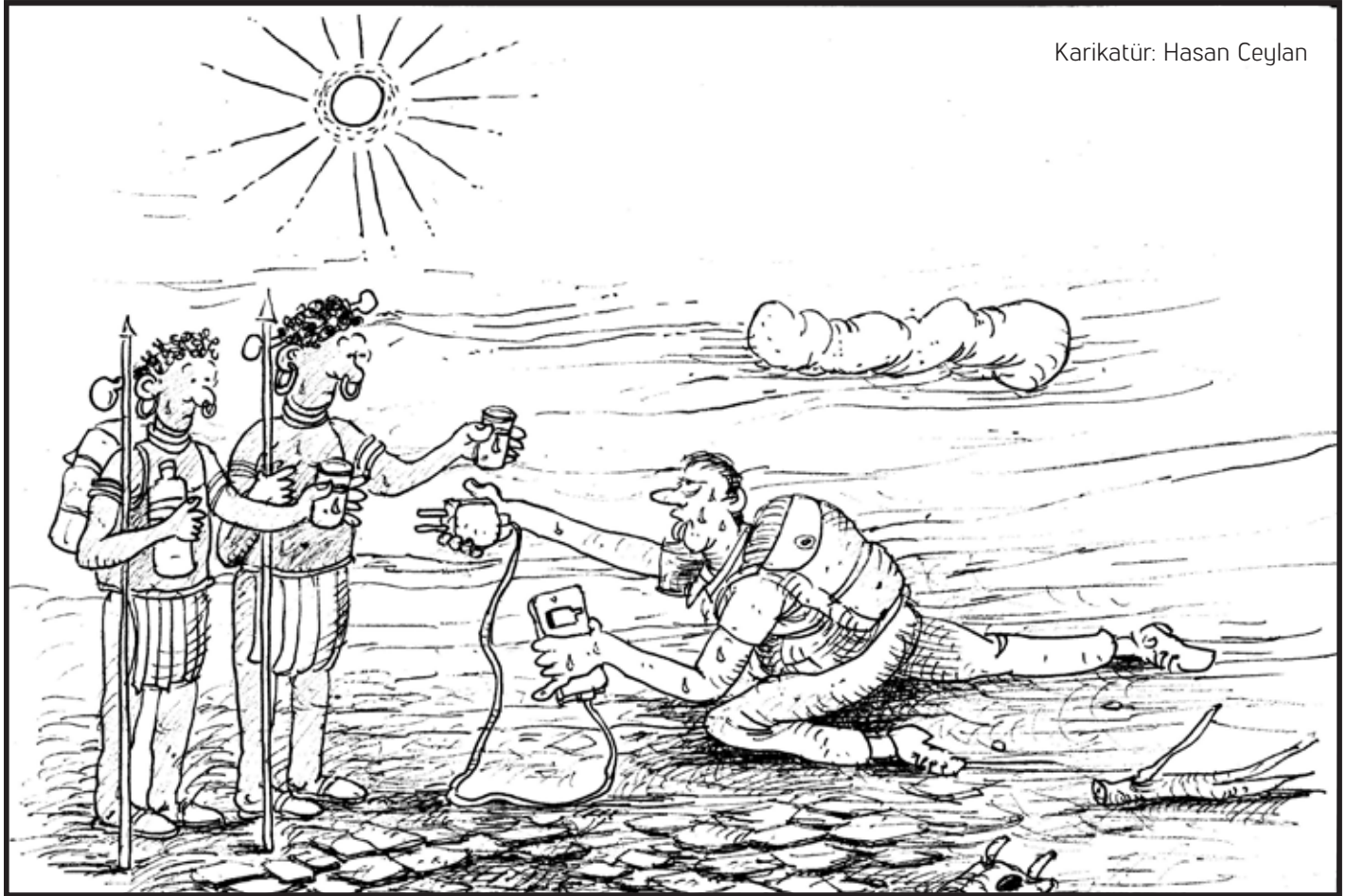
“Beni hiç düşünüyor musun benim düşündüğüm gibi?” dedim. “Bunu bilmen ne değiştirir ki!” dedin.

Hep haklıydın. Ne istediğimi bilemedim. İtirafımdır. Ama bildiğim bir şey vardı benim, itiraf etmek ya da işlenen bir suçta kabullenmek aşka bir şey kaybettirmezdi.

Nereden çıktığı belli olmayan güvercinler fırladı birden. Seni elimden kaptılar. Bir kedi hortlak görmüş gibi miyavlayarak kaçtı, bir süpürge gelip bana çarptı, neden sonra bölündü sana dair tüm kelimelerim.

Şimdi, yıllar sonra güvercinleri takip ediyorum aynı yerde. Ve soruyorum hala, “Süpürgeye binsem uçabilir miyim” ardın sıra.

antsanat

Karikatür: Hasan Ceylan

“Sinema Yapmak Kolay Değil”

Nisan ayında Film Yönetmenleri Derneği'nin (FİLM-YÖN) Başkanlığına seçilen Bilet İlhan, yaz sayımızın konukları arasına katıldı. Filmografisinde “Kayıkçı”, “Mavi Gözlü Dev”, “Yarım Kalan Mucize” gibi önemli filmler bulunan sanatçıyla sinema kariyerini merkezine alan özel bir söyleşi gerçekleştirdik.

Özgür
MARANGOZ

Yaz sayımıza hoş geldiniz. Söze Film-Yön Başkanlığını kutlayarak başlayalım.

Teşekkür ederim. Bayrak yarışında görevi devralma sırası bize düştü diyelim.

Özgeçmişinizi incelediğimizde Gazi Eğitim Fakültesi'nde İngilizce bölümünde okuduğunuzu görüyoruz. 1965 yılında yolunuz ölümsüz şairimiz Attila İlhan'la kesişiyor. 80'lerde ise sinemaya geçiş yapıyorsunuz.

Söylediğiniz gibi Attila ile İzmir'de tanıştık, birbirimizi sevdik ve orada evlendik. Sonra Ankara yıllarımız başladı, ardından da İstanbul'a taşındık. Her ne kadar ben, Çolpan İlhan, Sadri Alışık gibi isimlerin olduğu bir ailede olsam da sektöre uzaktım. Tabii sinema İstanbul'da olabiliyor, diğer illerde biraz zor. İstanbul'a geldiğimizde telaşla ev yerleştirmeye çalıştığımız sırada Selim İleri gelmişti evimize. “Biz bir film çekeceğiz, sen de bizimle çalışır mısın?” diye sordu bana. “Valla ben daha önce böyle bir şey yapmadım, bilmiyorum” dedim. “Olun, öğrenirsin” diye yanıt verdi. İşte bu vesileyle, senaryosunu Selim'in yazdığı, Feyzi Tuna'nın yönettiği “Seni Kalbime Gömdüm” filmi ile başladım. Burada Türkan Şoray'la yollarımız kesişti. Çok sevdiğim birbirimizi. Film bittiği zaman, “Ne yapacaksın bundan sonra?” diye sordu. Doğrusu bilmiyordum. “Herhalde farklı bir şeyler yaparım” dedim; ama o, “Yok, ben gördüm seni; artık bu tozu yuttun, başka bir şey yapamazsın” dedi. Haklı da çıktı. Sonraki dönemde Feyzi Tuna ile birçok dizi ve filmde yine birlikte çalıştık.

Sonrasında kariyeriniz hızla ilerliyor ve televizyon dönemi başlıyor. Hatırladığım kadarıyla o zamanlar TRT yeni bir atılım sürecine girmişti. “Üç İstanbul”

(1983), “Kartallar Yüksek Uçar” (1984) gibi diziler, o yılların televizyondaki en popüler dizileri olmuştu. Bu yapımlarda asistan olarak görünüyorsunuz.

Evet. İleri Feyzi'nin çektiği “Üç İstanbul” dizisi idi ve çekimleri 1 yıl sürmüştü. Bu süreçte 13 bölüm çektik ve kurgulandıktan sonra 11 bölüm olarak yayınlandı. Şimdiki diziler gibi 5 günde çekilmedi yani. Çok güzel bir süreçti. Benim için deneyim kazandığım bir okul gibi olmuştu. Çıraklıktan yetiştiğim bir eğitim süreciydi diyebilirim. Çok sevmişim asistanlığı. İnsanlarla ilişkiler olsun, filmin iyi ilerlemesi için gösterilen çabalar olsun beni oldukça tatmin etmişti. Daha sonra “Kartallar Yüksek Uçar” geldi. Biliyorsun onun da senaryosu Attila'ya ait. Orda da rahmetli Hüseyin Karakaş'a asistanlık yaptım. Onunla da 1 yıl kadar çalıştık. Sadri Alışık başroldeydi. O da çok güzel bir deneyimdi.

Kariyerinize dizilerle başlamanıza rağmen bunda ısrarcı olmamanızı sinema sevgisiyle izah edilebilir miyiz?

Evet. Diziler de mutlaka keyiflidir, güzel işler de yapıyordu; ama kısa sürede bitirmek gerektiğinden, keyfini ve tadını çıkararak çalışmak istediğim için sinemayı seçtim. Zaten çok da aklıma yatan dizi teklifleri gelmemişti. Dizi sektörü zaman içinde farklı bir yöne evrildi; ben de sinemaya yöneldim. Sinema yapmak da kolay değil. Her sene bir film yapamıyorsunuz. Ama yine de şanslıyım, epey film yaptım sayılır. O döneme göre film yapmanın ne kadar zor olduğunu tahmin ediyorsunuzdur; ama aklıma koyduğumu gerçekleştirdim yine de.

1993'te “Senin İçin Bir Kadeh” ile dönemin koşullarında gösterime girmeyen uzun metrajlı film

maceranız başlıyor. İki yıl sonraysa Sinema Yazarları Derneği ve Adana Altın Koza Film Festivali'nden ödüllerle dönen "Sokaktaki Adam" filmi geliyor. Bunu çıkış filminiz olarak da kabul edebiliriz sanırım. Doğru, ben de öyle düşünüyorum ve ilk filmim sayıyorum onu. Kaynak Attila'nın ilk romanıdır ve ilk kez sinemaya uyarlanmıştır. Ülkü Karaosmanoğlu ile birlikte çalıştık. İlkleri barındıran bir işti. Benim de çok keyif aldığım, çok sevdiğim; ama bir yandan da acaba bittikten sonra Attila nasıl karşılayacak diye tedirgin olduğum bir projeydi. Neyse ki çok sevdi.

Sonra "Kayıkçı" geliyor. Çok iyi hatırlıyorum,o dönemdeki Antalya Altın Portakal Film Festivali'nin açılış filmiydi. Ayrıca basında dikkat çekmiş yapımlardandı. İzmirliyim biliyorsunuz. Çocukluğumuzda Çeşme'ye çok giderdik. Sanırım 1997 yılı olması lazım; Çeşme'de bir sanat festivali yapılmıştı. Biz de davetliydik, bir çok ülkeden de ressamlar, heykeltıraşlar, sinemacılar gelmişti. Bu vesileyle orada bir çok dostluklar gelişti. Özellikle Yunanlar çok ilgilidiler, "Biz de Hülya Koçyiğit filmleriyle büyüdük" dediler. Sonra belediye başkanı Nuri Bey, bana orada yaşandığı düşünülen bir söylenceden bahsetti. Sağır ve dilsiz bir genç, Yunan

tarafından bir kıza aşık olur. Biraz Hera ve Leandros hikayesi gibiydi. Anlattıkları beni çok heyecanlandırdı. Bunun üzerine Panos Mihalopoulos ile ortak bir film yapalım diye konuştuk. Kendisiyle daha önce "Sokaktaki Adam" filmi ile katıldığım İskenderiye Film Festivali'nde tanışmıştım. Film çok sevmişlerdi ve çok ucuza mâl ettiğimi öğrenince de birlikte çalışmak için heveslenmişlerdi. Konuyu Ülkü Karaosmanoğlu'na açtım. Metin Belgin'le birlikte filmin senaryosunu yazdılar. İki ülkenin uzun zaman sonra ilk ortak yapımı diyebilirim. Bundan 40 yıl önce, "Sıralardaki Heyecanlar" adlı, Orhan Günşiray'la başlanan bir film yapılmış; ama birtakım terslikler olmuş. Böylelikle "Kayıkçı" ilk ortak yapım oldu. Bakanlıktan ve Eurimages'dan ufak bir destek de aldı ve dediğiniz gibi Antalya'da açılış filmi oldu. Filmin iyi tepkiler aldığını söyleyebilirim.

90'lar Türk-Yunan ilişkileri bakımından oldukça sıkıntılı bir dönemdi. Kardak krizinin yaşandığı bir dönemde cesur bir projeydi gerçekten de.

Teşekkür ederim. Zaten filmin finali de oraya gönderme yapmak için Kardak gibi küçük bir kara parçasında çekilmişti. Sonrasında, Türkiye tarihinin önemli dönemlerini filmlerinize giriş yapıyoruz; serbest bir üçleme ola-

rak da adlandırılabilir. Muhtemelen prodüksiyonuyla o zamana kadar olan en kitlesel çalışmalarından “Mavi Gözlü Dev” geliyor önce. Sinemamızda Nazım Hikmet’i bu boyutuyla ele alan ilk film olarak değerlendirilebilir. Yıllar sonra filme baktığınızda neler hissediyorsunuz? Doğrusu filmlerimi sonradan pek izleyemiyorum; çünkü her seyredişimde bazı hatalar görüyor ve üzülüyorum. Ama tabii, “Mavi Gözlü Dev” benim hem kariyerimde hem de gönlümde çok özel bir yere sahip. Senaryosu da, kızımın babası Metin Belgin’e ait biliyorsunuz. Sevdiğim bir film ve dediğiniz gibi kimse el atmamış daha önce böyle bir konuya. Ben Nâzım’ın insanı yönünü aktarmak istedim. Filmin özellikle oyunculuklarını çok başarılı buluyorum. Herkes çok severek ve isteyerek oynadı. Neredeyse, biz de bu filmde yer alsak diye kendileri teklif ettiler, o derece yani. Elbette Yetkin de bu filmde çok çok iyi bir performans sergiledi. Şairi çok iyi temsil ettiğini düşünüyorum.

Dönem filmlerine eklenen bir diğer halka olan; Ali Adnan Özgür ün yaptığı “Toprağın Çocukları”ndan sonra Köy Enstitüleri’ni merkezine alan ikinci film olan “Yarım Kalan Mucize” geliyor. Hatırlayacağımız gibi, sizin de katılımınızla Eğitim İş Sendikası ve Muratpaşa Belediyesi’nin ortak anma etkinliğinde filmi beraber de izlemiştik. Günümüzde hep anma ihtiyacı hissettiğimiz, eğitimdeki her başarısızlığın ardından geçmişe biraz da hayflanarak bakıp ellerimizle yok ettiğimiz için üzüldüğümüz Köy Enstitüleri sizin aracılığınızla bir kez daha gündeme geldi. Kızımız Nihan da filmin başrolünde yer alıyordu. Bu filmi de ayrı bir cesaret işi olarak adlandırabiliriz.

Tarihimizde çok var böyle üstü örtülmüş durumlar. Ben de biraz onlara el atmak istedim galiba. Kendimi sorumlu hissediyorum bu konularda. Piraye Şengel adında yazar bir arkadaşım var. Onun annesi Köy Enstitülü bir öğretmendi. Onlarla sohbet ederken konuyu önerdiler, ben de çok heyecanlandım. Senaryosunu Nihan yazdı ve başrolünü oynadı. Orijinal bir buluşa dayalı, eğitimdeki sistemizliğimize çözüm olabilecek bir projeydi Enstitüler; ama maalesef devam ettirilmedi. Yarım kalması çok üzücü; fakat bu ülkenin tarihinde böyle bir dönem yaşanmış, okulların bünyesinde çok önemli öğretmenler, sanatçılar yetişmiş. Bununla ilgili çok hikayeler anlatılır, çok da anı var. Filmimde bunlara yer vermekten dolayı çok mutluyum.

2015 yapımı “Çelo”ya geliyoruz. Bu film TRT için yapılmıştı, değil mi?

Evet. Onlar bir senaryo seçkisi yapıyorlardı, ben de o senaryoyu göndermiştim. Kabul etmişler, çok da sevinmişler. “Çelo”, Abbas Sayar’ın yazdığı bir kitaptan uyarlamadır. 60’ların sonlarını, 70’lerin başlarını anlatan bir dönem kitabıdır. TRT’nin desteği olduğu için rahat bir çalışma olmuştu.

İlk gösterimi Adana Altın Koza Film Festivali’nde yapılan, moderatörlüğünü dergimizin editörü Tuncer Çetinkaya’nın üstlendiği Hilal-i Ahmer de bir başka cesur, yakın tarihimizin farklı bir dönemini irdeleyen bir belgesel. Yine sinemamızda daha önce dile getirilmeyen bir sürecin analizine soyunmuş bir film.

“Hilal-i Ahmer” Kızılay’ın eski adı biliyorsun. İçlerinde “Hanımlar Merkezi” diye bir bölümü var. Özellikle bu konuyla ilgili belgesel çekmiş oldum. Aydan Gündüz ve Funda Özdemiroğlu ile kadınlara dair bir film nasıl olur diye konuşuyorduk. Onlar böyle bir hikaye bulmuşlar; “Hanımlar Merkezi”nde çalışan bir kadının yaşadığı aşk hikayesi. Bir tretman yolladılar; baktım, bunu film olarak hayata geçirmek çok zor deyip, belgesel olmasına karar verdim. Sanıyorum dünyada neredeyse ilk kadın hareketi sayabiliriz bu merkezi. Fatma Aliye gibi, Halide Edip gibi önemli isimler var. Bir yerde onları hatırlatmak istedim. Tozlu raflarda kalmış, gün yüzüne çıkmamış bir işti.

Söyleşimizin sonunda, size Attila İlhan’ı sormazsak okuyucularımız bize bozulabilirler. Neler söylemek istersiniz Kaptan’a dair; mesela size şiir yazdı mı?

Attila doğrudan bir isme şiir yazmış bir şair değildi biliyorsunuz. Şiirinin içinde bir çok karakter, bir çok olay vardır. Ben de bunu hiç sormadım ona; ama o bir çok şiirinde benim de var olduğumu, benden esintiler olduğunu söylerdi. Örneğin Deniz’lerin asıldığı günün sabahında beraber oturup ağlamıştık. Bunun üstüne “O Mahur Beste”yi yazmıştı ve “Bunda da sen varsın” demişti. Bir de “Kimi Sevsem Sensin” şiiri. Daha ne diyeyim, bilmiyorum. (Gülüşmeler) Daha önemlisi “Sırtlan Payı” adlı romanının başında “Biket’e” diye yazar. Bunlarla gurur duyuyorum. Ruhu şad olsun diyelim.

Yegâne İstek

Sessizce uzanmak istiyorum sizden uzakta
 Belki bir kütüphanenin felsefe rafında
 Yanımda filozoflar, Yunan'dan Britanya'ya
 Karşımda beni anlamaya çalışan insanlarla
 Kayıtsızca uzanmak istiyorum.

Ya da bir falezin kıyısında mermer bir mezarda
 Taşında kitabımdan seçmece dizeler...
 Üstümde çiçekler, başımda ağlaşan insanlarla
 Hayat hakkında, ölüm hakkında acı verse bile
 Bir anlığına düşündürmek istiyorum.

İstiyorum bir şeyler, en çok insan olmak
 Bildiklerimi gelecek nesile bildirmek istiyorum
 Benden önceki milyonlar gibi kaybolmamak
 İnsanların aklında belirmek istiyorum
 Zamana meydan okurcasına...

Kayra Yiğit

Lise 9. sınıf öğrencisi

Resim: Eylem Oruç

Eylem '23

Antalya'nın Filmleri

Bir Yemin Ettim ki Dönemem

Türkiye ile İran arasındaki sinema alışverişinin tarihi 1940'lı yıllara kadar uzanmakta. Bu alışverişin içeriği İkinci Dünya Savaşı kısılcındaki dünyanın, sinema başkenti Hollywood'dan film ithalatı yapamaması nedeniyle, farklı yollar seçmesiydi. O dünyanın bir parçası olan savaşa girmemiş Türkiye, Amerikan filmlerine yeterince ulaşamıyor, oluşan boşluğu ise çok sayıda Doğu filmi dolduruyordu.

Ali Can
SEKMEÇ

Türkiye sinemaları yoğun olarak Mısır'dan ithal Arap filmlerinin işgali altındayken, bir kaç küçük şirket İran ve Hint filmi de getiriyordu. Türk-İran sinema ilişkilerinin ilk dönemi İran lehineydi. 1960'lı yıllara gelindiğinde Türk sineması altın çağını yaşarken İranlı sinemacılar bundan faydalanmaya başlamakta gecikmedi. Artık alışverişin yönü Türkiye lehine dönmüştü. İranlı sinemacılar, Yeşilçam sokağına gelerek, beğendikleri Türk filmlerini ithal etmeye başladılar ki, bu zamanla önemli bir pazar yaratacağı. Kostüme filmler, macera filmleri, melodramlar İranlı seyircide tıpkı Türk seyircide bıraktığı duygusal bağımlılığı yaratmak için çok fazla çaba sarf etmeyecekti. Yapımcı Turgut Demirağ'ın çektiği "Hacı Murat" ve "Hacı Murat Geliyor" adlı filmler, 1965 sonrası İran sinemalarında fırtınalar estiren iki Türk filmi olarak tarihe geçti. Başrol oyuncusu Cüneyt Arkın, "Fahreddin" adıyla İranlı seyircinin gönlünde taht kurmayı başardı. İranlı sinemacılar, Yeşilçam sokağından Cüneyt Arkın'a ait eski yeni ne kadar film varsa toplarken, diğer yandan da co-production yapma teklifleriyle yapımcıların kapılarını aşındırmaya başladılar. Dr. Esmail Koushan, Türker İnanoğlu'yla ortak yapımlara girişti. Hepsinin de başrolünde Cüneyt Arkın vardı. Takvimler 1969'u gösterdiğinde Cüneyt Arkın'ın İran'daki popülaritesinden faydalanmak isteyen Memduh Ün de Abbas Humayun ve İraj Sadık Pur iki ortak İranlı yapımcıyla anlaştı.

Memduh Ün, Cüneyt Arkın'la film için anlaştığında Arkın, Osman F. Seden yönetiminde renkli çekilen "Osmanlı Kartalı" adlı filmde çalışıyordu henüz. Tarih Ekim 1969... Filmde Arkın, Ruslara karşı savaşan Hacı Murat'ın fedaisi İslam Bey'i canlandırıyordu. Seden, belli ki Arkın'ın İran'da estirdiği Hacı Murat fırtınasından faydalanmak istiyordu. Filmin çekimleri Kasım ayı ortalarında bitince Cüneyt Arkın, kısa bir dinlenme faslından sonra "Büyük Yemin" başlayacaktı. Memduh Ün, filmin çekimlerine Aralık ayında başlayacaktı. İstanbul'da havalar soğuktu ve Ün'ün gazetelere "Uğur Film'in değişmez platosu" olarak ilan ettiği Antalya'ya gidilecekti:

"Ekibi Aralık ayının ilk haftasında Antalya'ya gidilecek şekilde organize ettim. Cüneyt, o zamanlar çok içki içiyordu ve onu zapt etmek zordu sarhoşken. Bu beni düşündürüyordu. Söz üstüne söz veriyordu; ama Antalya'da başımıza ne gelecek belli değildi. Fatma hazırды. Onların yanına Bilal İnci, İsmet Erten, Behçet Nacar, Günay Güner, Ahmet Kostarika ve çocuk oyuncu Semih Tugay'ı da kattım. İranlı Füzuzan'ın da İstanbul'a gelmesiyle ekip toplandı. Cüneyt, Fatma, Füzuzan, Duygu ve ben uçakla Antalya'ya gittik. Geri kalan oyuncu ve teknik ekibimiz kiraladığımız otobüsle geldiler..."

Uğur Film ekibi Antalya'da Derya Motel'e yerleşir.

Memduh Ün, filmini, daha önce de çalıştığı için iyi bildiği Serik ilçesinde çekmek niyetindedir. Asistanı Nurrettin İrişen, Duygu Sağıroğlu ve prodüksiyon amiri Sabri Aslankara, ilk gün mekan tespiti için Serik'e gider. Uygun mekanları belirler ve kiralarlar. Serikliler, filmcilere alışık oldukları için fazlada zorluk çıkarmazlar. Ün anlatmaya devam ediyor:

“İlk çekim günü çok sıkıntılıydı. İranlı Fûruzan, bizim oyunculara adapte olamıyordu. Cüneyt'le daha önce oynamıştı, ama nedense tutuk görünüyordu. Film bir kan davası hikayesini anlatıyordu. Fûruzan, üç erkek kardeşin tek kız kardeşiymi ve erkek gibi yetişmişti. Fakat kadın çok vamptı ve bunu başaramıyordu. Oysa ben sert olsun istiyordum. Elimde olsa onu gönderir hemen başka bir oyuncu getirirdim. İranlılardan büyük bir para almıştık. Onların isteğiymi Fûruzan; ama kadın role uygun değildi. İran'da vamp kadın oynayarak şöhreti bulmuştu. Biraz zorlandım onunla çalışırken. Türkçe bilmediği için, tercüman aracılığıyla anlaşılıyorduk. Film bittikten sonra ülkesine dönmeden önce, 'Size çok teşekkür borçluyum, çok şey öğrendim' demişti. Kadında oyunculuk cevheri vardı aslında ama kötü yönetmenler elinde kadın oyunculugu unutmıştu besbelli. Filmin çekimleri boyunca bir çok yakın sahneleri vardı. Fûruzan, rol icabı dışında hiç yüz vermedi ona. Özellikle Karain mağaralarındaki çekimler sırasında çok dikkatli oynadı. Burada Karain mağarasından bahsetmek istiyorum: Bence Antalya'nın en görülmesi gereken yeri. İzin almak çok zor oldu. Antalya'dan çıkınca yarım saatte gidilen bir yer. Burdur yolunda Yağca diye bir köy vardır, mağara onun kıyısında. Biz filmin bazı sahnelerini bu köyde çekmiştik. Duygu'nun bana aldıracağı lambalar Karain mağarasındaki çekimlerde çok iyi sonuçlar vermişti hatırladığım kadarıyla...”

Filmin çekimleri sürerken sürekli yağmur yağması, gecikmelere neden olmuştur. Ekip otelde beklerken sıkılmaya başlar. Eğer yağmura Serik'te yakalandılarsa beklerken bir sorun yoktur; çünkü Serikliler, ellerinden geldiğince onlara yardımcı olmaktadır. Sonunda Cüneyt Arkın, bu beklemelere daha fazla dayanamaz ve Memduh Ün ile anlaşarak İstanbul'a döner. O günlerde Betül İşıl'la nişanlıdır ve onu özlemektedir. Ün, ona hak verir ve İstanbul'a dönmesine ses çıkarmaz. Cüneyt Arkın, İstanbul'a nasıl geldiğini Ses dergisinin 24 Ocak 1970 tarihli 4. sayısında muhabire şöyle anlatır:

“50 gündür Antalya'dayız. Yağmur bizi Antalya'ya hapsetti, İstanbul'a hasret bıraktı. Yağmur yüzünden filmi bir türlü bitiremiyoruz. Her Allahın günü sağanak halinde yağmur yağıyor. Sabahleyin bir bakıyorsunuz ortalık günlük güneşlik. Tam çalışmaya koyuluyorsunuz, kapkara bulutlar, gök gürlemesi, şimşek, yıldırım, bardaktan boşanırcasına yağın yağmur. Bir saat içinde tabiatın bütün olaylarını görüyorsunuz. Aslında çok güzel bir şey ama, neylersiniz ki, işler aksıyor.”

“Büyük Yemin”, vizyona çıktığında oldukça iyi bir gişe başarısı yakalar. Filmin İranlı ortağı As Film sahipleri Abbas Humayun ve İraj Sadık Pur'un, Tahran sinemalarında “Esir-i Hışm” adıyla oynattıkları “Büyük Yemin”in yakaladığı gişe başarısından son derece memnun kalır. 1970 yılı Mayıs ayında Memduh Ün'le görüşmek üzere yeniden İstanbul'a gelirler ve yeni bir ortaklık anlaşması imzalanır. Ün filme dair anılarını şöyle tamamlıyor:

“İranlı sinemacılar, filmimden çok memnunnardı. Cüneyt'le yeni bir film için anlaşma yapmaya geldiler. Adamlarda para boldu. Yeşilçam'ın da sermayesi yoktu. İran'dan gelecek sermayeyle istediğimiz gibi üstelik de renkli film çekebilirdik. Kabul ettim. Kafamda Cüneyt'le kostüme bir film yapmak vardı. Düşündüklerim arasında “Battal Gazi” vardı, ama büyük hazırlık isterdi. İranlı Abbas ve İraj hemen kabul ettiler... Bu arada Cüneyt, bir gün bana geldi. ‘Abi bana Büyük Yemin’in temiz bir fragmanını verir misin?’ dedi. Ne yapacağımı sordum. Menajeri Leon Sason'la beraber James Bond'un yapımcısıyla görüşmek üzere Londra'ya gidecektmiş. Yanında da beğendiği filmlerinden bir kaçının fragmanını götürecek, adamlara gösterecektmiş. Bu çok güzel bir haberdir. Ben de sevinerek hemen bir tane fragman verdim. Cüneyt aldı gitti. Ama o gidince beni aldı bir düşünce... ‘Bu adam alkol belasıyla nasıl başa çıkacak da James Bond olacak’ dedim kendi kendime... Hey gidi günler hey!”

“Bisiklet”

Ayhan
MIZRAKLI

Gözlerimi açmaya çalışıyorum, beceremiyorum. Kulağıma düzenli aralıklarla gelen bip sesi, kolumdaki ince acı ve idrar kokusu dışında hissettiğim hiçbir şey yok. Üstelik bu yastık benim değil. Yumuşak yastıkları sevmem ben. Neredeyim? Kokuyu daha net alıyorum artık. Başımı oynattığımda ense kökümünden şakaklarıma uzanan daha önce hiç yaşamadığım bir baş ağrısı başlıyor. Annemin alınına tülbent bağlayıp bütün gün yatması aklıma geliyor. Migren atağı geçiriyor olabilirim. Başımı hareket ettirmeyince ağrı kesiliyor. Gözlerimi açmak için zorluyorum. Işık geliyor. Gözlerim yanıyor. Tekrar yumuyorum gözlerimi. Kolumu oynatınca acı artıyor. Bir şeyler bağlamışlar. Ne olduğunu görmek için gözlerimi aralıyorum. Başımı çeviriyorum, kafam zonkluyor. Kolumu delip serum takmışlar. Sonra bip sesinin geldiği makineyi ve göğsüme yapıştırılmış kabloları görüyorum. Hastanedeyim.

Topuklu ayakkabı sesi. Kapı açılıyor. Birinin bana doğru eğildiğini parfüm kokusundan anlıyorum. Topuk sesleri uzaklaşıyor, kapı kapanıyor ve gözlerimi açıyorum. Başımdaki zonklamanın azaldığını hissediyorum. Daha önce hiç duvar kâğıdı kaplı bir hastane odası görme miştim. Tavanda bir kamera var. Ne işi var onun orada? Odada bir kadının hiç kıvıldamadan yattığı bir yatak daha var. Erkek de olabilir tabii. Sadece düz uzun siyah saçlarını görebiliyorum. Makineye bağlı değil ama serum ona da takılmış. Odada yatakların başucunda duran komodin ve üzerindeki cam sürahiyle bardak dışında hiçbir şey yok. Eskimiş mavi bir ameliyat elbisesi var üzerimde. Kaza geçirdim herhalde diye düşünüyorum. Hiçbir şey hatırlamıyorum. Güneş perdeye gelmeye başlıyor. Öğleden sonra mı, sabah mı? Babamların haberi var mı? Hastane kantininde olabilirler. Biraz önce odaya giren hemşireye soru sormadığıma kızıyorum. Yani hemşire olmalı. Parfümü ve topuklu ayakkabısı ile zihnimde güzel bir sarışın olarak canlandırıyorum. Hastane odasında bu haldeyken bile bize dayatılan ‘seksi hemşire’ imgesinin kafamda oluşması beni şaşırtıyor. Aslında şimdiye dek gördüğüm hemşirelerin birçoğu çirkin ve yaşlıydı. Bazı şeyleri görmemizi istedikleri gibi görüyoruz işte. Biraz provokasyonla, yalan haberle çok güzel iç ve dış düşmanlarımız olabilir. Ya da adını daha önce hiç duymadığımız boktan bir mar-

kanın şampuanını market arabamıza atarken bulabiliriz kendimizi.

Hemşire hayalimi baskın idrar kokusu dağıtıyor. Kız altına yapmış olabilir. Ya da oğlan.

Üşüyorum. Üstümü örtmek için pikeye benzer örtüye uzandığımda elim bir yabancıнын tenine değiyor. Aşağıya bakıyorum. Ne olduğunu anlamak için ayağımla pikeyi kaldırmak istiyorum. Olmuyor. Ayaklarımı hareket ettiremediğimi fark ediyorum. İnanamıyorum. Bacaklarıma ya da penisime dokunduğumda başkasını elli yormuşum gibi oluyor. Böylece idrar kokusunun sebebi belli oluyor. Yatağı ıslatmışım. Belden aşağımın felç olduğunu, kaza geçirdiğim için burada olduğumu, ayrıntılar hariç artık biliyorum. Bisikletim aklıma geliyor. Kuzenime veririm artık diye düşünüyorum. Yandaki yataktan inleme sesi geldiğinde kendimi tekerlekli sandalye basketbol takımında oynarken hayal ediyorum. Ne olumlama be! Hemen kabullendim sakatlığımı. Hâlâ nefes alabiliyorum ya...

Hayal kurmam uzun sürmüyor. Çünkü kız dönüyor ve inlemeye devam ediyor. Evet, kızmış. 21 - 22 yaşlarında soluk yüzlü bir kız. Kim bu? Sanki bir yerden tanıyorum. O da mı felçli benim gibi? Yaralı mı? Babam - annem nerede? Yaşadığım şok, haksızlığa uğradığımda ya da sevdiğilerime karşı yapılan kötü muamelede gösterdiğim cengâver tavrı yok ediyor. Bağırarak istiyorum, ama susuyorum. Doğrulamaya çalışıyorum, başım yine zonkluyor. Donakalıyorum. İçime ağlıyorum.

En son yaptığım şeyi hatırlamaya çalışıyorum. Böylece nasıl kaza yaptığımı ya da başıma neler gelmiş olabileceğini bulabilirim. Dışarıdan sesler geliyor. Bense o ana odaklanmaya çalışıyorum. Yavaş yavaş bir şeyler beliriyor belleğimde. Evden çıkmıştım. İş mülakatına gitmek için. Tamam. Hatırlıyorum. Tavandaki kameranın ışığı bip sesiyle senkronize yanıp sönmeye başlıyor. Mezun olduğumdan beri, yani sekiz aydır iş arıyorum. Bilgisayar mühendisiyim. Ülkenin ekonomik şartları, benim içine kapanık olmam, Suriyeliler, üniversiteli genç işsizler, küçülme vesaire. Kapının önünde birileri duruyor. Ne dedikleri anlaşılıyor. 4. Levent'teki bir binanın on beşinci katındaki bir büroya gitmişim, iş

görüşmesine. Metroyla gitmiştim. Evet, yanımda yatan kızı da orada görmüştüm. Hiç konuşmamıştık. Kapıdan gelen konuşmalardan sadece “Kız baygın” lafını seçebiliyorum. Bir de “yayınlamak” gibi bir şey. Belleğimde yeniden canlanıyor. Sekreter beni bir odaya almıştı. Firmanın sahibi yarım saat gecikecekti. Yemek de yedirmişti orta boylu, siyah mini etekli kumral kadın. Senkronizasyon bozuluyor. Işık birkaç milisaniye daha hızlı. Yanımdaki kızın çılgılık atıp inlemesiyle irkiliyorum. Kapıdan içeri bir doktor ve hemşire giriyor. Kokumdan utanıyorum. “Sakin olun lütfen. Her şey yoluna girecek,” derken kızın elini kolunu tutmaya çalışıyor hemşire. Doktorla göz göze geliyorum. “Şu kız bağırma kesse de bize ne olduğunu anlasak” diye geçiriyorum içimden.

Hemşirede rahatsız edici, aşırı bir makyaj var. Bir araştırma hastanesinde olabiliriz. Doktorun ütüsüz önlüğünün üzerinde boynuna doladığı stetoskop sallanıyor. “Su ver,” diyor hemşireye. Birbirlerine bakıyorlar. Bardağı suyla doldururken doktor kolunu kızın ensesinin altından geçirip doğrultuyor. Kız bir an şaşırıyor. Susuyor. Hemşirenin yardımıyla suyunu içiyor. Tekrar yatıyor. Sessizlikten istifade, “Ne oldu, kaza mı geçirdik?” diye soruyorum. Kokumdan olsa gerek hemşirenin dudaklarındaki belli belirsiz anlık gülümsemeyi yakalıyorum. Kaşlarım çatılıyor. Kız, “Bacaklarımı hareket ettiremiyorum” diye bağırıyor.

“İkiniz de beni iyi dinleyin,” diyor doktor, elindeki notalara bakarken. “Bir asansör kazası geçirmişsiniz. Kablo kopmuş ve yaklaşık dördüncü kattan kabinin içinde yere çakılmışsınız. Buraya getirdiklerinde ikinizin de bilinci yerinde değildi. Yapılan tüm tetkikler kısmi felç geçirdiğinizi...”

Doktor konuşmasını sürdürürken sesi yavaş yavaş azalıyor ve yok oluyor. Sadece ağız ve el hareketlerini izliyorum. Annem aklıma geliyor. Bu dünyada üfleyp püflemeden benimle ilgilecek tek kişi o. Zemin katta bir eve taşınmamız lazım. Artık yarım bir adam sayılıyorum. Doktoru seyrederken ağladığımı fark ediyorum. İçimdeki tarifsiz acı, çaresizlik, şaşkınlık beni küçülttü, küçülttü ve havada amaçsızca savrulan bir sabun baloncuğunun içine gelecek umutlarımla beraber hapsetti. Sanki biri beynimdeki tüm dosyaları boşaltmış gibi boş boş doktor ve hemşirenin hareketlerini izliyorum. Kızın keskin çılgıyla baloncuk patlıyor ve odaya düşüyor. O nasıl bir bağırış öyle? Kulakları sağır eden. Hemşire tavandaki kameraya bakıyor ve kulaklarını elleriyle tıkayarak odadan ayrılıyor. Sakinleştirici iğne için gittiğini düşünüyorum. Ancak bir daha geri gelmiyor.

Çılgıllar yerini bazen derin derin bazen de kesik nefes sesine bırakıyor. Yer değiştiriyoruz; şimdi o, ifadesiz

yüzüyle doktora bakıyor. Doktor, “Şok sebebiyle olduğunu tahmin ediyoruz,” diyor ve devam ediyor. “Darbe anında omurlarınızda oluşan aşırı baskı sebebiyle bu durumdasınız. En kısa zamanda fizik tedaviye başlayacağız. Olumlu düşünün. Her şey yoluna girecek” derken tekrar kameraya bakıyor. Konuşurken gitmeye hazırlandığını anlıyorum ve “Leş gibi kokuyorum” diyorum. “Hasta bakıcı biraz sonra çarşafı değiştirecek” diyor kapıyı kapatırken. Daha sorularım bitmemişti ki! Kapının önünde durup konuştuğum fark edince, “Telefonum nerede, aileme haber verdiniz mi?” diye bağırıyorum. Kız bana bakıyor ve yüzünü nevre-simle örtüyor.

Benliğim darmadağın. Kafamdaki demirden soru işaretleri mantıklı düşünmemi engelliyor. Sonrası boşluk yine. Tavandaki ışık yarı kapalı gözlerimden içeri sızıyor. Bu belirsiz ve ebedi mutsuzluk hissi büyük bir şangırtı sesiyle dağılıyor. Aniden yatakta doğruluyorum ve baş ağrım tekrar başlıyor. Kız komodine vurarak sürahiyi parçalamış. Elinde kalan sürahinin sapıyla şah damarını ve bileklerini sanki daha önce onlarca kez prova etmiş gibi bir hamlede kesiyor. Saniyeler içinde duvarlar, yatak ve kızın her yanı fışkıran kanla kaplanıyor. Doktor ve hemşire odaya dalıyor. Hemşire “Eyvah ne yapacağız şimdi?” deyip yavaşça geri çekiliyor. Gözlerindeki korku önce doktorunkiyle buluşuyor, sonra da kameraya kilitleniyor. “Kapat şunu” diye bağırarak kaçıyorlar. Ayaklarımı az da kıpırdatabildiğime sevinemiyorum bile. Doktorun son sözü “Boku yedik,” oluyor. Kesik damarlardan çıkan tazyikli kanın sesi pipetle içmeye çalıştığımız son yudum gibi azalıyor ve duruyor. Üzerime bağladıkları ne varsa söküyorum. Geri gelmeleri için boş yere bağırığımı fark ediyorum. Kameranın yanıp sönen ışığı tamamen sönüyor ve kız elindeki kırık camı yere düşürüyor.

Odaya gelen giden olmuyor ama uzaktan gelen ambulans sesini duyuyorum. Hiçbir şey anlamıyorum. Yaklaşık iki dakika içinde odaya sağlık görevlileri ve polisler doluyor. Standart işlerini yaparlarken onlara iyi olduğumu söylüyorum. Bizi sedyeye alırlarken kızın kan kaybından öldüğünü söylüyorlar. “Nereye gidiyoruz?” diye soruyorum. Aldığım cevap beni hayli şaşırtıyor. “Hastaneye.”

Beni gerçek bir hastane odasına alıyorlar. Ayaklarımın kontrolü artık tamamen bende. Temiz kıyafetler ve yemek getiriyorlar. Ne kadar çok acıktığımı yemeğe başladıktan sonra anlıyorum. Yine bir doktor, bu sefer orta yaşlı. Ne olduğunu soruyorum, biraz sonra polis in geleceğini, bütün sorularımı cevaplayacağını söylüyor. “Ya bacaklarım... Yine felç olur muyum?” diye soruyorum, gülümsüyor, “Felçli değildin ki,” diyor. Sevinsem mi üzülsem mi bilemiyorum. Kızı soruyorum. Gerçek-

ten ölmüş. Kapıdan çıkarken ağrı kesici iğne yapılacağını söylüyor.

Kısa bir süre sonra biri gözlüklü iki sivil polis içeri giriyor. Gözlüklü olan odanın içinde yankılanan telsizinin sesini kısarken diğeri içinde kişisel eşyalarımın bulunduğu poşeti bana uzatıyor ve yatağın yanındaki koltuğa yerleşiyor. Kendilerini tanıtırma faslının bitmesini sabırsızlıkla bekliyorum.

Yarı felçli ve sedye üzerinde girdiğim hastaneden kolumda babam ve annemle beraber yürüyerek çıkıyorum. Hayatımın geri kalanını kimseye muhtaç olmadan sürdürebilme sevincim, onlarca kameraman ve muhabirin burnuma sokmaya çalıştıkları mikrofonlar sayesinde bozuluyor ve son bir buçuk günde başıma gelenlerin ıstırabını hatırlatıyor. Sadece televizyonlardan gördüğüm bu manzara karşısında ne yapacağımı ve ne söyleyeceğimi düşünürken üniformalı bir polis memuru bizi polis arabasına yönlendiriyor. Resmî evraklar ve prosedür için adalet sarayındaki savcıyla görüşmeye gittiğimizi öğreniyorum.

Hastane önündeki muhabir kadını ve diğerlerini evimin önünde tekrar görüyorum. Bir açıklama yapıp yapmayacağımı soruyorlar. “Daha sonra” deyip kalabalığı yarararak evimize giriyoruz. Binaya girdiğimizde merdiven korkuluklarına kilitlediğim bisikletimle göz göze geliyorum. Duruyorum ve sanki aylardır görmediğim kedimi görmüş gibi selesini oksuyorum. Sporun birçok dalını denememe rağmen üşenmeden ve severek yaptığım tek spor bisiklete binmek. Bizimkiler olmasa bisikletimle konuşacağım bile. Salondaki koltuğa yığılır gibi oturuyorum. Babam televizyonu açarken annem, “Bir şeyler içelim. Çay mı, kahve mi istersin oğlum?” diye soruyor.

Ekranda ölen kızın fotoğrafı var ve bantta benden bahseden yazılar akıp gidiyor. Babam televizyonun sesini açarken kızın fotoğrafının yerini ünlü enkırmın alıyor ve canlı yayında bir doktorla konuşmaya başlıyor. “Epidural anestezi vücudun belden aşağısında belirli bir bölgede hissiyat, dolayısıyla ağrı iletimini engelleyen bölgesel anestezi türlerinden birisidir” diyor anestezi uzmanı doktor. Daha çok doğum ve diz operasyonlarında kullanıldığından bahsediyor. Kkonuk doktor uğurlanıyor ve sunucu devam ediyor. “Şimdi sizleri daha önce Rusya’da yaşanmış bir başka şakanın kakaya dönüştüğü videoyla baş başa bırakıyoruz,” diyor ve ekranda neşeli müzik eşliğinde caddedeki posta kutusuna mektup atmaya çalışan insanların görüntüsü giriyor. Atılan mektupları posta kutusunun içine saklanmış adam geri atıyor. İnsanlar da şaşkınlık içinde tekrar içeri atmayı deniyor. Sonrasında ise bir adam iki kere geri atılan mektubu eline aldıktan sonra belinden

silahını çıkartıp posta kutusunun içine ateş ediyor ve saklanmış adamı vuruyor.

Annem sehpayı önüme çekip kahveyi üzerine koyuyor ve elimi sım sıkı tutup koltukta yanıma oturuyor. Rahat oturabilmek için toparlanırken, “Her şey yoluna girecek oğlum. Allah onların belalarını verdi. Sürünsünler şimdi hapislerde. Kıza yazık oldu; gencecikti daha. Yazık. Allah sabır versin anasına babasına” diyor.

O sırada enkırmın devam ediyor, “Evet sayın seyircilerimiz, televizyonlarını yeni açanlar için tekrar edelim. Youtube’da ‘Double Prank’ adında kanalları bulunan, canlı kamera şakalarıyla ünlü ve bir hayli takipçiye sahip, ekranda fotoğraflarını gördüğünüz bu iki tıp fakültesi öğrencisi dün canlı yayınlayarak yaptıkları şaka yüzünden gencecik bir kızın hayatını kaybetmesine sebep oldular. Gazeteye verdikleri iş ilanımla ağlarına düşürdükleri kurbanlarını önce yedirdikleri yemekle bayılttılar, sonra da bellerinden yaptıkları epidural iğneyle felç geçirdikleri sanmalarını sağladılar. Önceden planladıkları kurmaca hastane odasında şakalarını uygulamaya başladılar.” Ekran ikiye bölünüyor; solda enkırmın sağda da bu ikilinin sokakta yaptıkları eşek şakalarından birini oynatıyorlar. “Kızın kendini öldürdüğü anları ise yaklaşık 200 bin kişi canlı olarak izledi. Video silinene kadar da maalesef 3 milyon izleyiciye ulaştı; buna çoluk çocuk dahil.”

Ekrana kızın resmi bir kez daha geliyor, sunucu devam ediyor: “Kızın neden intihar ettiği ise hâlâ bir sır. Edindiğimiz bilgilere göre babasını yeni kaybetmiş ve kardeşi de zekâ geriliğine sahip. İlerleyen saatlerde elimize yeni bilgiler ulaştığında sizinle paylaşmaya devam edeceğiz. Şimdiki konuşum sosyal medyanın topluma olan olumsuz etkilerini...”

Daha fazla dinlemek istemiyorum. Odama yarımsız geçiyor, yatağıma uzanıyorum. Kızın kendini doğradığı an gözümün önüne geliyor. Ellerimle bacaklarımı yokluyorum. Ayaklarımı ritimle oynatıyorum. Kısa süreli sevincim, kızın son anları aklıma geldiğinden olsa gerek, suçluluk duygusuna karışıyor. Susuyor ve gözlerimi kapatıyorum.

İki Topluluk, İki Ödül

Yeni Tiyatro Dergisi tarafından bu yıl onuncusu verilen Emek ve Başarı Ödülleri'ne BAKÜS (Bahçeli Kültür Sanat) Sahne damgasını vurdu. Törende topluluğun imzasını taşıyan iki oyun, "Gömücüler", ve "Bazı Detaylar, Yeni Nesil Tiyatro Ekibi ödülüne layık görüldü. Yine BAKÜS Sahne oyuncusu Batuhan Kodaloğlu, "Gömücüler" adlı oyundaki performansı ile Umut Vaat Eden Erkek Oyuncu ödülüne değer bulundu. sahibi oldu. Düzenlenen törende ekip adına ödülü alan Okan Cinemre, oda tiyatrosu olarak bu ödülü almalarının çok anlamlı olduğunu söyledi. Cinemre, "Bahçelievler'deki 45 kişilik sahnemizde deneysel tiyatro yapıyoruz. Antalya'dan bir oda tiyatrosunun ödül alması büyük yankı uyandırdı. Sahnemizde Antalya'da yaşayan, Antalya'da üreten pek çok sanatçı yer alıyor. Her birini topluluğumuz adına kutluyorum" dedi.

Antalya'da tiyatro çalışmalarını sürdüren bir başka topluluk olan Panda Fikir Sanat oluşumu Panda Sahne'nin oyuncularından İlker Alemdar da, "Büyük Aşıkların Sonuncusu" adlı oyundaki performansı ile 23. Direklerarası Seyirci Ödülleri'ne En İyi Erkek Oyuncu kategorisinde damgasını vurdu. Ekip tarafından yapılan açıklamada, "9 yılı aşkın süredir fikir ve sanat alanında ülke genelindeki çalışmalarına 1 yıl önce Antalya'da Panda Fikir Sanat Atölye ve Panda Sahne oluşumuyla devam eden Panda Fikir Sanat'ın, sahneye taşıdığı Neil Simon tarafından yazılan "Büyük Aşıkların Sonuncusu" eseri Antalyalı sanatseverler tarafından büyük ilgi gördü.

Oluşumun yönetimi, şehrimiz Antalya'ya böyle önemli bir ödül ve ilgi gören birçok eserin sahnelendiği alternatif bir sahneyi kazandırmaktan çok mutlular" denildi. 23. Direklerarası Seyirci Ödülleri, 8 Temmuz 2023 Cumartesi gerçekleşecek törenle sahiplerine ulaşacak.

antsanat

Zeki Demirkubuz'un Objektifinden

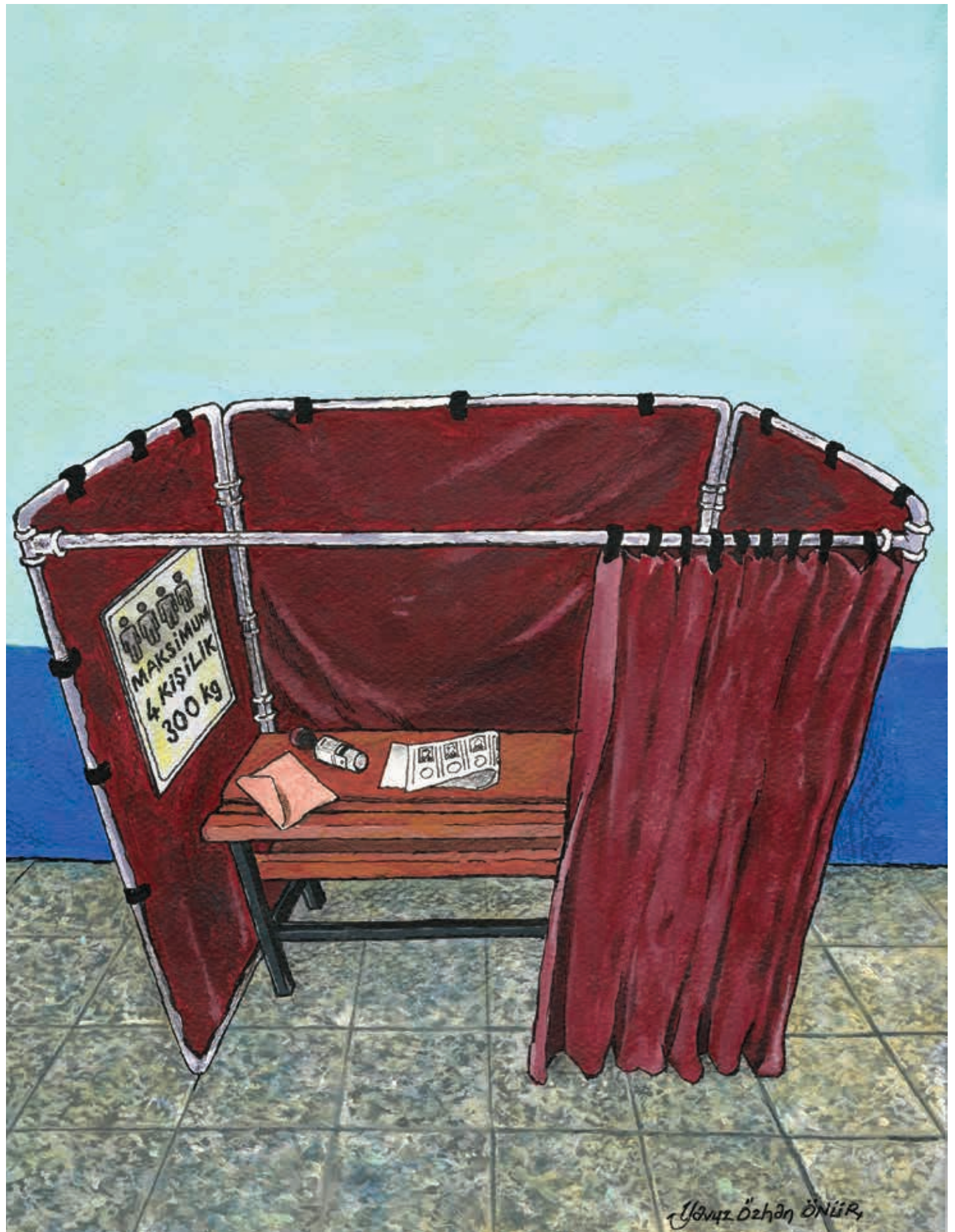
"Hepimiz unutmak istemediklerimizin ya da istesek de unutamadıklarımızın toplamıdır" diyen Zeki Demirkubuz'un ilk kişisel sergisi "Hayat", Müze Gazhane'nin çiçeği burnunda etkinlik alanı L Binası'nda açıldı. Demirkubuz'un yeni filmiyle aynı adı taşıyan ve yönetmenin 2009'dan bu yana çektiği 78 fotoğrafı sanatseverlerle buluşturan serginin küratörlüğünü Nurhak Kaya, sanat yönetmenliğini ise Ebru Yılmaz üstlendi.

Yönetmen, fotoğrafla ilişkisini açıklarken, 10-12 yıl önce fotoğraf çektirmekten ve çekmekten hoşlanmadığını söyleyerek, "Çocukluğumda hiç fotoğrafım yoktu. 40 kişinin içinde küçücük görüldüğüm birini saymazsak tabii. Kızım doğduğu zaman, onu nefret ettirinceye kadar 'Benim fotoğrafım yok onun olsun' diyerek başladım işe. Sonra yürümeye başladım. Forrest Gump gibi inanılmaz yürüyüşler yaptım. Sonra bununla

yetinmedim. Gezmeye, şehirlere, başka ülkelere gitmeye başladım ki, yolculuktan nefret ederdim. Sonra 'Ben buraları niye çekmiyorum.' filan dedim. Elime bir-iki makine geçti onlarla çekmeye başladım. Sonra o büyüdü, büyüdü başka bir şeye, bir sergiye dönüştü. Umarım bunu becerdiğimi düşünürsünüz." diyor.

9 Eylül'e kadar ziyaret edilebilecek sergide yer alan eserlerden birinin başrolünde, Antalya'nın simgelerinden -önceki sayılarda sayfalarımızda yer verdiğimiz- Kuzgun Acar'ın, Haşim İşcan anısına yaptığı ünlü "El" heykeli var. Halen Karaalioğlu Parkı'nda bulunan 1975 yapımı eserin, Selahattin Tonguç dönemi Altın Portakal Film Festivalinde adından söz ettirecek "Uluslararası Plastik Sanatlar Sempozyumu" nun fitilini ateşlediğini anımsatıp, sizi eserle baş başa bırakalım.

“sorun çözücü”

TURUNCUMASA

www.turuncmasa.com

444 8 007